

GOSSOS AMB PROFESSIÓ

Anna Riu Vicente – 1218245

Neus Sabater Jofre – 1216605

Lorena Sales Fresquet – 1215906

Ana Sanz Benito – 1219081

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	1
ELS GOSSOS PIGALL	
- Història	2
- Generalitats	3
- Selecció i Ensinistrament	4
- Legislació i normes consensuades	
o Legislació Espanyola	7
o Legislació Catalana	10
- Sistema d'obtenció del gos pigall	11
- Organitzacions i Fundacions	12
ELS GOSSOS POLICIA I DE CERCA I RESCAT	
- Història	15
- Generalitats	16
- Tipus de Gossos	17
- Legislació	21
- Recomanacions	21
- Ensinistrament	22
ELS GOSSOS DE TERÀPIA	
- Història	26
- Bases de la teràpia amb animals	27
- Legislació	30
CONSIDERACIONS ÈTIQUES I DE BENESTAR EN ELS GOSSOS TREBALLADORS	
- Introducció	33
- Ètica en els gossos usats en IAA	33
- Ètica en els gossos guia i d'assistència a discapacitats	42
- Ètica en els gossos policia i de rescat	42
ENTREVISTES	46
CURIOSITATS	68
CONCLUSIONS	70
BIBLIOGRAFIA	72
ANNEXES	74

INTRODUCCIÓ

Els gossos amb professió desenvolupen un paper fonamental en la societat actual en molts àmbits que la gent normalment desconeix. I és per això que ens vam decidir a fer aquest treball, amb l'objectiu d'aprofundir més en el tema i conèixer quins requisits han de tenir aquests animals per tal de desenvolupar el treball que realitzen, així com els processos de selecció, mètodes d'ensinistrament que es fan servir en cadascun d'ells i també els aspectes legals i ètics que els regulen i els protegeixen. El títol del treball és "Gossos amb Professió", però al recopilar informació ens vam adonar que realment exerceixen un paper imprescindible en la societat i no en som conscients. Existeixen molts tipus de professions que poden arribar a desenvolupar aquests animals, i com que era impossible aprofundir en totes, ens hem decantat per tres de les més conegudes i possiblement les que més suport tenen per part d'associacions i col·lectius de voluntaris: els gossos pigall, els gossos de cerca i rescat i els gossos de teràpia.

Així doncs, com hem comentat, el treball s'estructura bàsicament en la història, les generalitats, el procés de selecció, el mètode d'ensinistrament i les lleis que regulen cadascun dels tres tipus d'animals. També hem inclòs un apartat de consideracions ètiques i benestar, basats en les possibles patologies que poden patir aquests gossos desenvolupant el seu treball, el maneig que s'ha de dur a terme en aquests tipus d'animals i el plantejament de si és èticament correcte o no, utilitzar-los en el nostre benefici.

Per últim, parlem breument d'estudis recents realitzats amb gossos detectors de malalties en humans, un camp molt prometedor, en el que encara és necessari continuar investigant i entrevistes molt interessants a persones vinculades o relacionades en aquest món. Volíem agrair la seva col·laboració, perquè aquesta part del treball ha estat potser, amb la que més hem gaudit, ja que han compartit la seva experiència i els seus coneixements amb nosaltres.

ELS GOSSOS PIGALL

HISTÒRIA

A l'hora d'establir els orígens de l'ensinistrament del gos pigall hem de remuntar-nos al 1827, a Àustria, on Leopold Chimani va escriure un llibre que incloïa la història de Joseph Resinguer, nascut al 1775 i cec des dels 17 anys, que havia ensinistrat els seus 3 gossos.

Més tard, van anar apareixent d'altres escrits on es recullen vivències de persones que van anar ensinistrant els seus gossos per a que aquests els facilitessin el seu desplaçament, però no va ser fins a la Primera Guerra Mundial que comença la tasca d'entrenar els gossos per a aquesta finalitat i el gos pigall pròpiament reconegut.

Un gran nombre de soldats van quedar cecs degut a la guerra, i el doctor Gerhard Stalling, l'any 1916, va obrir a Oldenburg (Alemanya) la primera escola del món dedicada a l'ensinistrament de gossos pigall per a persones cegues de manera experimental, però amb tan bons resultats que aviat van obrir 3 escoles més a Württemberg, Potsdam i Munich, on ja s'ensinistraven gossos per a civils.

En aquesta primera etapa el gos triat va ser el Pastor Alemany, raça molt popular a Alemanya i que estava donant molt bons resultats a totes les vessants de l'ensinistrament (rescat, patrulles, recerca,...).

Aquesta feina tenia molt poc ressò internacional fins que, al 1927, una dona americana que treballava a Suïssa com a ensinistradora de gossos de rescat a la Creu Roja, la Dorothy Eutis, va sentir parlar de l'escola alemanya d'ensinistrament de gossos pigall. La senyora Eutis i el seu marit eren criadors de gossos de raça Pastor Alemany, i van anar a visitar l'escola alemanya per a estudiar les seves tècniques. Aleshores, aquesta va escriure un article al diari nord-americà *The Saturday Evening Post* sobre la importància del gos pigall en aquest país.

Aquest article va captivar a Morris Frank, un jove americà invident. El senyor Frank, va escriure a la senyora Eutis proposant-li que aquesta ensinistrés un gos per a ell, i així ho va fer. Al 1928, Frank viatja a Suïssa per a recollir al gos que havien ensinistrat per a ell. Durant l'ensinistrament, Frank i Eutis van decidir obrir una escola als Estats Units, *The*

Seeing Eye, situada en uns inicis a Nashville (Tennessee) i posteriorment a Morristown (Nova Jersey).

Posteriorment, al 1929, van obrir a Suïssa un altre centre, *L'Oeil Qui Voit*, on els instructors eren suïssos, italians, francesos i anglesos, que posteriorment van marxar a altres països d'Europa i Estats Units.

A l'Estat Espanyol, els primers gossos guia van arribar de l'escola de Rochester (EEUU), i el primer centre d'ensinistrament es va crear a Sant Joan, Mallorca, amb el patrocini de General Óptica, que va funcionar fins l'any 1987. L'any 1991, la *Fundación ONCE del Perro Guía* (FOPG) va iniciar la seva producció, seguint les tècniques apreses a l'escola anglesa de la *The Guide Dogs for the Blind Association* (GDBA).

Actualment hi ha escoles a gairebé tots els països desenvolupats. *The Guide Dogs for the Blind Association* té 35 escoles associades arreu del món i és responsable de més de 7.500 gossos pigall.

GENERALITATS

Els gossos pigall són aquells que han estat ensinistrats en escoles especialitzades (oficialment reconegudes) per a l'acompanyament, conducció i ajuda de persones amb deficiències visuals greus o cegues. Es tracta per tant d'una modalitat de gossos d'assistència on la seva tasca és ésser un instrument de mobilitat personal.

A l'eliminar el bastó, la persona invident no té un contacte físic directe amb l'entorn, de manera que s'eliminen les referències tàctils que es podien obtenir amb el bastó i es compta amb referències auditives o canvis de superfície per poder determinar la seva situació en l'entorn. Els punts de referència i orientació són: trànsit, vorals, canvis de superfície, sorolls, olors... És per aquesta raó que s'ha d'ensinistrar el gos seguint el principi de la *línia recta*, per facilitar així la mobilitat independent i segura de la persona cega.

Portar un gos pigall en comptes d'un bastó en general suposa molts beneficis: la mobilitat amb el gos guia sol resultar menys estressant per a la persona invident ja que es redueixen el nombre de decisions que ha de prendre la persona, la quantitat d'informació a processar es redueix, el gos utilitza la seva iniciativa per a resoldre algunes de les situacions més comuns, etc.

Cal dir però, que no tot són avantatges. El gos guia necessita un recordatori constant de l'ensinistrament, a més de comportar una sèrie de responsabilitats, atencions, despeses que ha d'afrontar l'invident. En el moment que s'adquireix un gos pigall s'han d'aprendre noves rutes, visitar semestralment el veterinari, portar-lo a fer exercici, entre d'altres.

SELECCIÓ I ENSINISTRAMENT

Dins del grup de gossos d'assistència s'inclou qualsevol raça que presti els seus serveis i ajudes amb discapacitats, tot i que en el cas dels gossos guia hi ha races predilectes.

Per seleccionar la raça, es té molt en compte la salut dels progenitors, absència de problemes congènits, caràcter, mida, dominància, concentració, aprenentatge i agressivitat.

Les 3 races que més s'usen són:

1. Labrador Retriever: és la raça més utilitzada, sent la més intel·ligent de les 3 preferides. Té una gran sociabilitat i una gran capacitat d'adaptació a diferents situacions. Val a dir però que es distreuen fàcilment amb estímuls de tipus alimentari.

2. Golden Retriever: és una raça enèrgica i activa, amb una forta personalitat. Són gossos molt segurs d'ells mateixos, de manera que això els ajuda a adaptar-se també a diferents situacions i canvis en l'entorn. Aprenen molt bé i treballen molt a gust amb les persones, a més d'adorar els nens.
3. Pastor Alemany: és una raça amb molta capacitat i aptitud pel treball. Presenten una gran predisposició a l'aprenentatge i treballen en qualsevol tipus de condició. Són animals nobles i equilibrats, tot i que al ser gossos amb temperament necessiten persones que el sàpiguen dur.

PROCÉS DE FORMACIÓ

La formació d'un gos pigall inclou diversos punts: cria, socialització, casa d'acollida, ensinistrament, educació dels propietaris, entrega del gos, real·lotjament i jubilació.

A Espanya, els gossos pigall provenen d'un criador propi de l'ONCE, on es mantenen les races i les línies de sang que presenten un adient equilibri temperamental, i que compleixin requisits com ara: caràcter dòcil, fàcils d'ensinistrar, que no mostrin conductes agressives o instint caçador, que no siguin covards ni tímids, i que demostrin seguretat i agilitat mental per a desenvolupar-se en diferents situacions.

ETAPES:

➤ Primera etapa: de les 7 setmanes als 12 mesos

El gos neix al criador i a les 7 setmanes s'entrega a una casa d'acollida. En aquesta etapa s'intenta aconseguir un bon procés de sociabilització i adaptació a la gent. És en aquest moment quan aprendrà a asseure's, estar-se quiet, venir quan és cridat, és a dir, ordres bàsiques. També s'han d'habituar a situacions, objectes i sorolls comuns a la llar i al carrer, caminar amb la corretja al costat esquerre, aprendre a ser net, aprendre a no ser destructiu, anar amb transport públic, per la ciutat, etc.

Pel que fa a la família d'acollida, no tothom és apte per a acollir un cadell d'aquests, sinó que han de complir una sèrie de requisits:

- Disposar de temps per al cadell
- Assegurar que el gos mai estarà més de 2 hores sol
- Anar d'acompanyat del gos de manera habitual (al mercat, botigues, grans magatzems, transport públic,...)
- Ensenyar-lo a ésser un animal net, obediènt i sociable

Un cop passat l'any, el gos torna al centre per a prosseguir amb el seu ensinistrament.

➤ **Segona etapa: dels 12 als 18 mesos**

En aquesta etapa, els cadells passen al departament d'ensinistrament avançat, que consta de 2 etapes: una d'ensinistrament bàsic, que dura 3 mesos, i una d'ensinistrament avançat, on el gos aprèn a caminar en línia recta, aturar-se davant les voreres, esquivar objectes, etc.

Els conceptes base que es duen a terme són:

- Ús de l'arnès: és indispensable, ja que és el mitjà de comunicació entre el gos i el seu amo, on l'invident sent a través de l'arnès els moviments del gos. El gos sol situar-se a l'esquerra de la persona.
- Principi de la línia recta: en la mobilitat amb gos guia, l'invident perd el contacte físic amb l'entorn (s'eliminen les referències tàctils que pot tenir el bastó) i passa a usar referències auditives o canvis de superfície. És per aquest motiu que s'entrenen els gossos seguint el principi de la línia recta, per facilitar la mobilitat independent i segura de l'invident.
- Treball amb voreres: les voreres resulten perilloses per als invidents, a l'igual que els esglaons o desnivells, de manera que el gos li ho haurà de marcar de la manera adient a la persona invident.
- Treball amb obstacles: una part important és que el gos aprengui a desobeir de manera intel·ligent, ja que d'aquesta manera pugui evitar possibles accidents per a la persona. El gos ha de saber reaccionar front obstacles tant penjants com del terra, i fer-ho amb la suficient antelació per a que l'invident no s'entrebanqui.
- Transport públic: el gos aprèn a pujar als transports públics, buscar un seient buit i quedar-se quiet. També aprèn a trobar les portes, les escales, etc.
- Trànsit: és el punt més perillós. Si el gos detecta que hi ha trànsit a prop, ha de romandre a la vorera tot ignorant l'ordre de l'invident. Si el trànsit està lluny, el gos s'ha d'esperar a que passin els vehicles o es parin de manera segura.

➤ **Tercera etapa: fase d'acoblament**

En aquesta fase, es selecciona l'usuari del gos guia adequat per a les característiques d'aquest i les necessitats de la persona invident, mitjançant una sèrie de criteris físics, psíquics i funcionals.

La persona invident seleccionada realitza un curs durant 3 setmanes al centre d'ensinistrament, on aprèn a cuidar i relacionar-se amb el gos. Passades aquestes 3 setmanes, es valorarà si ha funcionat la unió entre ambdós. Posteriorment, es continua el curs al domicili de l'invident, on es treballen rutes i necessitats amb el nou gos pigall.

La confiança mútua és indispensable per a que la unió funcioni, ja que si no hi ha confiança pot haver-hi estrès i en conseqüència poden produir-se errors. També s'ha d'aconseguir que el gos tingui respecte a la persona que el duu, ja que això és el que el farà estar atent, obeir i gaudir.

És important que l'entrenament sigui constant i que no finalitzi mai, ja que sinó el gos

podria oblidar les seves tasques.

Ambdós individus no perden mai el contacte amb el centre, ja que es fa un seguiment durant el primer mes, els 6 mesos següents i posteriorment un cop l'any.

Per últim, arriba el que s'anomena

“**jubilació**”, que sol ser al voltant dels 8-10 anys.

LEGISLACIÓ I NORMES CONSENSUADES

LEGISLACIÓ ESPANYOLA

ANTECEDENTS I SITUACIÓ ACTUAL

El 7 de setembre del 1983 es crea el Real Decret 3250/1983, mitjançant el qual es regula l'ús de gossos guia per a deficients visuals i, més endavant, el 18 de juny del 1985 es crea l'Orde de Presidència, amb la mateixa finalitat. A través d'aquestes dues normes s'inicia la regulació a nivell estatal del dret d'accés a les persones invidents amb gos pigall als espais públics.

Més tard, les diferents CCAA van anar creant les seves pròpies lleis relacionades amb

aquesta matèria. Algunes van crear normes específiques que regulaven l'accés amb gossos pigall i d'altres van crear normes generals d'accessibilitat i supressió de barreres per a l'accés amb el gos.

Actualment, totes les CCAA tenen alguna norma publicada on es reconeix el dret d'accés dels invidents amb gos pigall als espais públics. Cal dir que en funció de la comunitat autònoma on es trobi l'invident haurà de cenyir-se a unes o altres normes, ja que en cada comunitat són diferents. I és que, tot i que hi ha un reconeixement general a nivell estatal sobre la regulació de l'accés als espais públics, hi ha diferències en el grau de concreció de les normes i a l'extensió del dret en determinats àmbits.

Així, les diferents normatives autonòmiques es classifiquen en 3 grups:

1. Lleis sobre accessibilitat i supressió de barreres
2. Lleis sobre gossos pigall
3. Lleis sobre gossos d'assistència

1. Lleis sobre accessibilitat i supressió de barreres

Aquestes lleis integren en una mateixa norma la regulació de tots els aspectes relacionats amb l'accessibilitat de les persones afectades per alguna discapacitat i la supressió de barreres arquitectòniques i de comunicació. Solen regular en un sol article, dos o tres, el dret d'accés a l'entorn de persones cegues amb gos pigall.

Cal dir però que no sempre es duu a la pràctica aquesta regulació, i molts cops no es resolen aspectes tècnics i administratius relacionats amb la matèria.

Les CCAA que tenen aquesta regulació són: Aragó, Astúries, Canàries, Castella i Lleó, Castella la Manxa, Extremadura.

2. Lleis sobre gossos pigall

Aquest tipus de legislació conté un tipus de regulació autonòmica específica del dret d'accés a espais amb gossos pigall. Tot i que existeixen diferències entre elles, hi ha un seguit de característiques comunes:

- Es dona una definició del concepte gos-guia i regulen les condicions i el procediment pel seu reconeixement per part de l'Administració de la Comunitat Autònoma. Tot i així, en molts casos la pràctica no es compleix la llei i no es realitza un reconeixement formal, de manera que els usuaris exerceixen els seus drets mitjançant l'acreditació expedida per l'ONCE i el distintiu de la FOPG.
- S'enumeren els llocs i espais públics o d'ús públic als que s'estén els drets d'accés.

- Es defineix el contingut del dret d'accés i es regulen aspectes com l'accés als transports col·lectius i taxis, la gratuïtat de l'accés, les obligacions de l'usuari, les condicions higiènic-sanitàries que ha de complir el gos, etc.
- S'estableix un quadre d'infraccions i sancions específiques per a la vulneració dels drets d'accés o inobservança de les obligacions i se'n determina la competència i procés sancionador. Generalment la denegació d'accés en llocs provats (hosteleria, taxis, comerços,...) és infracció greu, mentre que la denegació d'accés en llocs públics és infracció greu.

Les CCAA que tenen aquesta regulació són: Andalusia, Balears, Catalunya, La Rioja, Madrid, Múrcia i Navarra.

3. Lleis sobre gossos d'assistència

Aquest darrer apartat constitueix l'estadi més avançat de la regulació en la matèria. Es formen davant la necessitat d'extendre el dret d'accés reconegut a les persones cegues o amb discapacitat visual usuàries de gos pigall. La norma també inclou aquelles persones afectades per algun tipus de discapacitat i que neecessiten gossos específicament ensinistrats.

Les CCAA que tenen aquesta regulació són: Comunitat Valenciana, Galícia i País Basc.

PERSPECTIVES DE FUTUR

Hi ha una gran demanda social que intenta equiparar els drets entre els usuaris de gossos pigall amb els usuaris d'altres tipus de gossos d'assistència. Aquesta demanda fa previsible la transformació de lleis actuals de Gossos Pigall en lleis de Gossos d'Assistència, de manera que les altres comunitats segueixin el camí emprès per a les pioneres a l'hora d'afrontar aquest canvi. De moment, aquest canvi ha estat iniciat per la Comunitat de Madrid i Catalunya, amb el suport de l'ONCE.

Cal dir però, que no sembla que hi hagi gaires garanties d'homogeneïtat en la regulació, ja que afecta a aspectes com els requisits i tràmits del reconeixement de gossos per part de l'Administració Autònoma, l'existència de distintius i Registres propis i d'altres temes ue creen encara més diferències entre les diverses CCAA.

Per a la legislació completa consultar l'Annexe I.

LEGISLACIÓ CATALANA

La legislació catalana està regulada per la llei **19/2009**, del 26 de novembre, que determina l'accés a l'entorn de les persones acompanyades de gossos d'assistència. Està formada pels títols I i II.

El Títol I, anomenat "Dret d'accés a l'entorn" s'estructura en 4 capítols. Defineix aspectes importants en la matèria, així com la condició de gos d'assistència i les funcions que aquests duen a terme. Així veiem que aquesta legislació fa referència als gossos d'assistència en general, no tan sols als gossos pigall. Aquesta explica el procés d'obtenció del gos pigall, acreditacions i aspectes en el procediment de l'ensinistrament. Explica el procés necessari per a arribar a ser gos pigall i també a la suspensió d'aquesta condició, és a dir, en quines condicions l'animal pot arribar a perdre la condició de gos pigall.

La legislació catalana, a diferència de moltes altres, usa molts articles per a precisar el dret d'accés a l'entorn. En un inici parla de l'entorn en general, després fa referència a al món laboral i a la discriminació que hi ha, l'ús del transport públic, l'accés als diferents llocs durant l'ensinistrament i finalment normes sobre quan no pot accedir-hi, com serien els casos de malaltia, agressions, indústria alimentària o quiròfans, per exemple.

El Títol II s'estructura en 2 capítols, i fa referència al règim sancionador. En aquest cas, s'explica tot el que es considera una infracció, les sancions que es duen a terme, i quins òrgans són els responsables d'aquests procediments. Podem classificar les sancions de lleus a greus. Es consideren els principals exemples de sancions: incompliment d'obligacions per part dels usuaris dels gossos pigall, ensinistradors o altres persones encarregades d'aquests, igual que també són usuals les sancions que fan referència als impediments d'accés als gossos pigall a determinats llocs. També es té en compte en aquest títol tot el que fa referència a la possibilitat d'adquirir un suport econòmic per part dels usuaris dels gossos pigall.

Per a la legislació completa consultar l'Annexe II.

SISTEMA D'OBTENCIÓ DEL GOS PIGALL

El 1989 es va crear la Fundació ONCE del Perro Guía (FOPG), una fundació de caràcter benèfic-assistencial, amb la finalitat de facilitar a les persones cegues o amb deficiències visuals, gossos d'assistència.

Per tal d'accedir a aquests serveis, les persones amb aquests tipus de problemes han de complir les bases que es recullen en una circular interna establerta per aquesta Fundació:

Circular No 8/2007, del 18 de juliol. Direcció d'Autonomia Personal, Benestar Social i Atenció a la Gent Gran.

Registre General No: 2007/416843

Segons aquesta circular, podran ser beneficiaries dels serveis dels gossos pigall les persones que reuneixin els següents requisits:

- Ser afiliat a l'ONCE.
- Posseir la majoria d'edat en el moment en que es formula la sol·licitud del gos guia.
- Tenir un nivell suficient d'autonomia personal per a desplaçar-se amb independència. L'invident ha de tenir nocions d'orientació i mobilitat, així com haver usat prèviament el bastó.
- Disposar d'unes condicions físiques psicològiques i socioeconòmiques que li permetin fer-se càrrec del gos correctament.

No totes les persones valen per tenir o necessiten un gos pigall, de manera que amb l'anterior valoració ja es fa una primera selecció dels beneficiaris.

Un cop l'invident hagi sol·licitat un gos pigall, se'l sotmetrà a un exàmen mèdic complet i a un estudi socioeconòmic. Es solen dur a terme 4 informes: un mèdic, un sociològic, un psicològic i un sobre la orientació i motilitat de l'invident. Un cop recopilada tota aquesta informació, s'intenten acoblar les característiques de l'usuari a les del gos, per a que puguin funcionar correctament i puguin arribar a ser un sol.

Cal dir però que hi ha uns criteris de prioritat en quant a la designació dels gossos guia. Per exemple, totes aquelles persones que ja hagin utilitzat un gos pigall i necessitin renovar-lo tindran prioritat respecte la resta (sempre i quan les causes que van motivar la concessió es mantinguin i no hagi passat un any des que es va produir la baixa).

Els criteris de prioritizació són:

- Sol·licitants cecs totals o sense resta visual funcional.
- Ordre de presentació de la sol·licitud.
- Complexitat dels itineraris habituals que el sol·licitant realitzi a peu.
- Sol·licitants en els que l'ús del gos guia evita greus riscos que impedeixen o dificulten la seva integració laboral o social.

Per últim, els beneficiaris als quals se'ls hagi concedit un gos guia procedent directament de la FOPG adquiriran la custòdia del gos a través d'un contracte de cessió amb la mateixa fundació, en el qual es concreten els drets i obligacions de les dues parts.

Els gossos pigall procedents d'altres entitats seran adquirits pels beneficiaris en les condicions establertes per la entitat de procedència.

Per a la circular completa consultar l'Annexe III.

ORGANITZACIONS I FUNDACIONS

El centre de la Fundación ONCE del PerroGuía (FOPG) es troba a Madrid, i té la finalitat de proporcionar gossos guia a les persones cegues amb tal de proporcionar-les una eina de mobilitat. Hi ha un patronat de 15 membres, format per representants de la ONCE (Organització Nacional de Cecs d'Espanya) i la seva fundació, usuaris de gossos pigall i personalitats del món del gos en general, que treballen per al seu correcte funcionament.

El centre consta de 4 grans edificis: residència, oficines, aïllament i gosses. El centre està dotat dels últims avenços per aconseguir una màxima eficiència en la qualitat i sanitat dels gossos guia. Un equip professional vocacional i amb una àmplia experiència, és la base per aconseguir tots els objectius d'aquesta Fundació.

La FOPG va néixer al setembre del 1990, sent la fundació ONCE la única patrocinadora de l'escola.

Hi ha al voltant d'uns 60 treballadors formant la plantilla de la Fundació. Aquesta estructura laboral es complementa amb el recolzament d'*Alentis*, –una empresa del grup ONCE que proporciona el personal de seguretat, conducció, manteniment, jardineria i neteja- i *Distegsa* –responsables de cafeteria i restauració-.

L'estructura laboral de la FOPG correspon a la d'una fundació moderna on la relació entre els departaments és constant i el flux de dades entre les diferents àrees facilita que qualsevol incidència sigui coneguda i solucionada de seguida. Tot això es veu sota l'orquestració d'un Director General que es recolza sobre un coordinador de departaments i un administrador, les quals totes són discapacitats visuals i afiliades a la ONCE.

La FOPG és actualment l'escola de gossos guia de que més treballadors discapacitats consta d'entre les principals escoles del món. Un comptable, un equip d'auxiliars administratius, telefonistes, conserges i encarregats del manteniment son imprescindibles per a un correcte funcionament i una bona gestió. A més de les feines de gestió, també hi ha els professionals que treballen diàriament amb els gossos pels carrers de Madrid.

Pel que fa a la cria, el departament de cria selecciona mascles i femelles de cria, a part de determinar quins seran els creuaments més adequats per aconseguir els gossos més aptes. Per l'altra banda, el departament de cadells busca i forma a les famílies que acolliran als petits, on des del centre d'operacions atenen a milers d'usuaris i sol·licitants de gossos pigall, a més de famílies d'educadors i cuidadors.

Després hi ha l'edifici de les gosses. En aquestes hi treballa un grup coordinat per un responsable únic, un auxiliar administratiu, els cuidadors de les gosses i els veterinaris, que s'ocupen les 24 hores del dia durant els 365 dies de l'any pel benestar, salut i alimentació dels gossos.

A més de la FOPG, existeixen d'altres col·lectius, com ara associacions. Les Associacions d'Usuaris de Gos Guia agrupen usuaris de la mateixa comunitat autònoma amb la finalitat de representar i defensar els drets i interessos d'aquest col·lectiu. Duen a terme una tasca on serveixen de via de comunicació de la problemàtica de les persones en qüestió, prenent part en la seva resolució, tant pel que fa a les administracions públiques com pel que fa a

entitats privades. S més, aglutinen les inquietuds dels seus partícips i contribueixen a la difusió i reconeixement social de la Fundació del Gos Guia i complementen les funcions de la ONCE i de la FOPG.

Les Associacions que hi ha actualment són:

Associació d'Usuaris de Gossos Pigall de Catalunya

Presidenta: Teresa Giménez López

Asociación de Usuarios de Perros Guía de Andalucía

President: Daniel Romero Lagares

Asociación de Usuarios de Perro Guía de Aragón

President: Ángel Calavia Contreras

Asociación de Usuarios y Amigos del Perro Guía de Madrid

Presidenta: Mª Antonia Vázquez Reyes

Asociación de Usuarios de Perros Guía de Canarias

Presidenta: Silvia R. Monzón Viera

ELS GOSSOS POLICIA I DE CERCA I RESCAT

HISTÒRIA

L'origen del gos de rescat data del segle XI, en la muntanya del Gran Monte St. Bernhard, a 2469 metres d'altitud. Allà uns monjos van fundar un hostel per a viatgers i peregrins i criaven gossos grans de muntanya per a guàrdia i vigilància. L'existència d'aquests gossos està documentada des del 1695. Van ser utilitzats més endavant com a escoltes dels viatgers i especialment com a gossos de salvament en casos en què aquests es perdien entre la boira i la

neu de les muntanyes. Existeixen nombroses històries publicades sobre diversos rescats que aquests animals van realitzar i les vides que van salvar. Gràcies al seu gran olfacte i la seva oïda tant desenvolupada, eren capaços de localitzar a una persona enterrada diversos metres sota la neu i gràcies al seu voluminós cos i fortlesa podien obrir-se pas a través de la frondosa neu. Per totes aquestes qualitats es van ensinistrar convertint-se així amb els primers gossos destinats al salvament de persones. Després del seu origen, han estat molts els moments al llarg de la història en els que aquests animals han intervingut. A continuació, en descriurem alguns.

Durant la Primera Guerra Mundial, els francesos i els alemanys van ensinistrar i entrenar gossos amb l'objectiu de trobar soldats ferits i per guiar els metges o infermers fins aquests. Els britànics els utilitzaven per localitzar persones soterrades sota runes durant la Segona Guerra Mundial. Els americans van utilitzar gossos com a missatgers, sentinelles, com a tiradors de trineus i com a exploradors. Aquests últims indicaven la presència de l'enemic, fins i tot de submarinistes sota l'aigua, al controlador.

El gener de 1995 hi va haver un gran terratrèmol que va causar un elevat dany a la regió de Kobe, al Japó. Tot i ser un país amb una tecnologia molt avançada, es va requerir l'auxili de brigades de gossos de rescat que van haver de venir des de Suïssa i Itàlia. Els japonesos admeten que un detector mecànic mai hagués procedit amb l'actitud que aquests animals van mantenir en tot moment. A partir d'aleshores van aparèixer els primers equips de rescat formats per gossos i humans al Japó.

Han estat moltes les catàstrofes en les que s'ha requerit la intervenció d'aquests animals, tals com els atemptats al World Trade Center, o el terratrèmol de Haití entre d'altres. Avui en dia, la relació de treball entre humans i gossos abasta aquestes habilitats històriques i d'altres de noves com detectar i localitzar drogues, bombes, cadàvers i evidències de si un incendi ha estat provocat, així com assistir a les persones en rescats d'allaus, recerca de persones desaparegudes i recuperació de cadàvers.

GENERALITATS

La definició d'Equip de Gossos de Recerca i Rescat és la següent: conjunt de gossos la missió dels quals és col·laborar en la recerca i localització de les persones desaparegudes, facilitant la feina dels equips d'extracció i atenció, minimitzant el temps de recerca i d'exposició d'aquests riscos secundaris.

És important saber que encara avui en dia, no hi ha perceptors mecànics, electrònics o quimiotèrmics que superin la detecció canina, no només per la seva capacitat olfactiva i la de discriminar els sons, sinó per la velocitat empleada per descobrir a persones sepultades, ja que compten amb una virtut que els hi manca als aparells i a les màquines: la intuïció. A més a més, també posseeixen altres característiques absents en la maquinària, com és la voluntat, la insistència, les ganes de jugar i l'afecte que poden transmetre. S'ha comprovat que mentre que un equip de deu tècnics dotat amb instrumental tecnològicament avançat cobreix una àrea d'una hectàrea en setanta minuts, per la mateixa superfície, un gos necessita només deu minuts, i la seva eficàcia sol ser major. Pel que fa a la recerca sota runes l'experiència mostra el següent promig comparatiu: en cinc minuts un gos de rescat aconsegueix cobrir cent metres quadrats mentre que una persona amb instrumental requereix uns quaranta-cinc minuts. Això és important perquè en aquest tipus de missions el factor temps és transcendental.

L'olfacte és el sentit més desenvolupat en el gos, i és un instrument extraordinari per aconseguir localitzar víctimes, però hem de tenir present que diverses causes com per exemple un inadequat nivell de motivació, l'estrès o determinats factors ambientals poden anul·lar la seva efectivitat en les operacions de recerca. És important conèixer que l'olor humà té dos components: un component comú a tota l'espècie (generalitzable) i una altra part específica de cada persona (única i fonamentada en les glàndules sudorípares). Els humans desprenem contínuament petites bosses o partícules denominades *rafts*, compostes de queratina i cèl·lules mortes de l'epidermis, que s'embolcallen de bacteris i vapors que provenen de la suor i el greix que segreguem. Aquests *rafts* poden ser

transportats per l'aire o dipositar-se sobre superfícies que entrin en contacte amb la persona de la qual emanen.

TIPUS DE GOSSOS

1. Gos de rastreig d'estupefaents

La principal funció del gos és descobrir amagatalls amb droga, però el lloc d'intervenció pot variar (locals, vehicles, a l'aire lliure...). Moltes vegades, les condicions d'intervenció porten als guies dels gossos a encarar traficants que poden mostrar-se agressius en el moment de la detenció, per tant, la segona funció del gos consisteix en dominar, sota el control del seu guia, a tota persona que s'oposi a l'arrest.

L'equip que formen el gos i el guia no pot funcionar de manera separada. El guia condueix al gos a llocs que aquest no exploraria per iniciativa pròpia (formen un equip cinotècnic).

Alguns mètodes d'ensinistrament formen el gos perquè explori de manera sistemàtica, deixant-li només un petit marge d'iniciativa. Quan intervé en presència de públic el gos està sempre lligat amb una corretja, però quan intervien en llocs tancats es deixa lliure. L'objectiu de la formació d'un gos d'aquest estil és motivar l'animal amb olors que desprenen les diferents drogues i després amagar-les perquè desenvolupi el comportament de recerca. Durant el període de formació, el guia aprèn a reconèixer les diferents reaccions del gos (agitació de la cua, orelles dretes...) per després poder interpretar millor les seves reaccions sobre el terreny. En general, el gos efectua el marcatge lladrant o rasant el terra.

El gos ideal ha de ser juganer, dinàmic, de mida mitjana i resistent. Les races més utilitzades per a la detecció d'estupefaents són el Llaurador Retriever, el Pastor Alemany, el Golden i el Cocker Spaniel.

2. Gos de recerca d'explosius

Aquests animals treballen en punts estratègics i de molta aglomeració tals com: aeroports, estacions d'autobús, de trens, etc. La seva funció és controlar l'equipatge dels passatgers. La formació dels gossos i dels seus guies es molt semblant a la dels gossos que busquen

estupefaents, només canvia l'objectiu a detectar. No obstant, el gos efectua el marcatge de forma diferent, ja que tot sistema explosiu corre el risc d'activar-se amb el mínim moviment. El gos marca el lloc asseient-se (si l'explosiu està col·locat en un lloc elevat) o estirant-se (si l'explosiu es troba a nivell del terra o sota terra). Per tant, el gos ha de treballar amb calma per no avançar més enllà de la càrrega explosiva i córrer el risc de fer-la explotar. Aquests gossos actuen rares vegades davant del públic i, per tant, mai han de dominar un individu durant la detenció. Actualment, l'utilització dels gossos per aquesta finalitat està molt difosa, sobretot en els països que tenen problemes de terrorisme.

Es tracta de gossos molt tranquils, amb força tendència a la curiositat, estables i físicament forts. Han de ser animals molt versàtils, ja que han estat ensinistrats per a la detecció d'explosius a qualsevol lloc. Els gossos llauradors són normalment els escollits per a aquestes funcions ja que tenen unes òptimes condicions com a rastrejadors.

3. Gossos de rescat

Gossos de venteig: són els encarregats de buscar l'olor humana que es troba a l'aire, sense seguir cap persona en concret. Per tant, és una forma de localització de persones a través d'una olor no definida. Són especialistes en trobar persones soterrades per enderrocaments, allaus, cadàvers de persones ofegades, escenes de crims... Aquests gossos poden trobar gent que es troba a més de deu metres de profunditat.

Com que no busquen una persona en concret sinó que el que intenten és trobar qualsevol persona a través de l'olor humana aquests gossos no busquen amb el nas a terra. El que fan és portar el nas aixecat i van olorant l'aire (venteig) per tal de detectar qualsevol olor emès per les persones enterrades.

El gos té la capacitat de marcar de manera diferent les persones vives de les mortes, el que condiciona la rapidesa d'intervenció dels equips de salvament.

Després d'una fase de familiarització i educació bàsica, s'orienta el treball cap a la recerca pròpiament dita. Certes persones s'amaguen amb la joguina que constitueix la motivació del gos. Quan aquest troba la localització de les persones, ho marca lladrant o rasant el terra. Com que aquests gossos busquen olor a humà, hi poden haver falses alarmes si oloren alguna persona present a la zona però que no és cap víctima. Per evitar aquests possibles errors es divideix la zona en quadrícules i cada equip (format pel gos, el guia i, en certes ocasions, per ajudants) treballa en una quadrícula diferent. No pot haver-hi altra gent quan el gos està treballant per no interferir en la detecció d'olors.

Una vegada el gos detecta les primeres partícules d'olor (per petita que en sigui la quantitat, sempre i quan sigui suficient per tal que l'animal pugui identificar que aquella olor és important), comprova que no provinguin de cap persona que es troba a la superfície (guies, auxiliars, ajudants, familiars...) i que sigui d'una persona viva. Un cop ha comprovat que l'olor és correcta, ha de determinar d'on prové. Es considera que els gossos de venteig localitzen les víctimes seguint la concentració d'olor que perceben. A major concentració i com més

localitzada es troba l'olor, més a prop de la víctima estan. Abans de senyalitzar una víctima localitzada, el gos s'ha d'apropar el màxim a ella. Quan ja no pot aproximar-se més a la persona ha de començar a senyalitzar.

És necessari que hi hagi una gran comunicació entre el guia i el gos (equip cinotècnic). El guia ha de conèixer perfectament el seu animal i ser capaç d'interpretar les seves reaccions quan avança entre la runa i estar contínuament atent als seus gestos. De manera recíproca, el gos ha de tenir una profunda confiança en el guia per aventurar-se a tots els llocs als que li demana que vagi, siguin quines siguin les dificultats del terreny.

Els gossos de venteig es poden classificar segons la seva especialització en:

- Gossos de cadàvers: són els encarregats de trobar restes humanes. S'utilitzen per localitzar persones mortes en accidents o desastres naturals.
- Gossos de cerca aquàtica: són gossos que busquen restes humanes a l'aigua des de la superfície (generalment des d'un bot) o que efectuen el remolc una vegada ja s'ha controlat la víctima.

Per aquest tipus d'activitat es necessiten gossos que no tinguin por de l'aigua, d'una mida suficient per poder encarregar-se de

remolcs pesats i que siguin poc sensibles o insensibles al fred i a la humitat. El Labrador Retriever no és suficientment eficaç per distàncies llargues o càrregues pesades. En canvi, el Terranova ofereix més garanties en el salvament aquàtic.

- Gossos de desastres urbans: són els gossos que s'utilitzen per localitzar persones vives atrapades en enderrocs d'edificis. Una vegada ja no es troben persones vives s'utilitzen els de cadàvers.

- Gossos d'allaus: es dediquen a buscar persones vives atrapades per la neu, encara que es trobin a força profunditat. En aquesta disciplina és preferible que la zona d'allau pentinada pel gos no hagi estat trepitjada pel personal de recerca si volem garantir un bon rendiment del gos i una ràpida localització. Dificultarem la seva feina si es produeixen interferències d'olor en superfície (petjades) a la zona. Predominen el Pastor Belga i el Pastor Alemany. Tenen una mida i un pes suficients per no cansar-se a la neu i la seva voluntat de treball és constant. Posseeixen un pelatge espès i curt o semi llarg que no reté la neu.

- Gossos d'evidències: són utilitzats per trobar evidències humanes en escenes de crims.

Els gossos han de tenir un excel·lent olfacte, un caràcter tranquil i social, ser equilibrats i plens d'energia i motivació pel joc. Les races més utilitzades són el Pastor Belga i el Pastor Alemany, Golden Retriever, el Dobermann i el Beagle. Tot i això, qualsevol gos ben entrenat pot ser utilitzat com a gos de venteig.

Gossos de rastreig: aquests segueixen el rastre d'una persona des d'un punt inicial (punt de partida) fins a un punt final. Per a poder seguir el rastre necessiten una peça de roba no contaminada de la persona a la qual han de buscar i situar-los en el punt de partida. Aquests gossos s'utilitzen per trobar persones perdudes i per trobar pròfugs.

Els gossos de rastreig han estat entrenats per discernir olors per tal de poder-se centrar en el d'una persona en concret. Segueixen l'olor que hi ha al terra, porten el morro baix. Una vegada s'han centrat en una olor, com que la resta de la gent participant en la recerca no fa la mateixa olor el gos les descarta.

El rastreig pot ser un sistema adequat quan es busquen muntanyencs, boletaires o gent amb problemes d'Alzheimer. També pot ser útil per a la reconstrucció de recorreguts concrets, com per exemple desaparicions. En tots els casos el gos seguirà el camí fet per la persona que busquem i portarà el guia fins on es troba, recorrent la seva traça.

Qualsevol gos podria ser entrenat per ser utilitzat en el rastreig però la raça preferida és el Bloodhound als Estats Units. Altres races de gossos utilitzats són: Pastor Alemany o el Pastor Belga que posseeixen qualitats que no tenen els Bloodhounds com gran capacitat de concentració, dinamisme en el treball i resistència.

LEGISLACIÓ

Actualment no existeix cap llei que reguli la feina dels gossos de rescat, ni tampoc la dels gossos de teràpia com a tal. Es segueixen les lleis de protecció animal i les de la tinença de gossos potencialment perillosos, que s'explicaran en l'apartat de legislació de gossos de teràpia. Cal dir, si més no, que existeixen recomanacions per als gossos de rescat que a continuació detallarem:

RECOMANACIONS

Existeixen una sèrie de recomanacions més específiques per a l'ús de gossos de rescat. Les més destacades són:

- L'animal ha de rebre un ensinistrament mínim per assolir les aptituds necessàries per a realitzar correctament la seva tasca i per no posar en perill la seva integritat física durant les actuacions.
- L'entrenament ha de ser prou constant per tal que l'animal tingui un bon ensinistrament, però no massa exigent com per provocar-li uns desgasts físic i mental excessius.
- En les actuacions en casos reals es recomana que la recerca que realitza el gos tingui una durada màxima de 30-45 minuts, sempre depenent del gos i les condicions ambientals (tant climatològiques com del terreny). Després d'aquest temps se l'ha de deixar descansar en un lloc tranquil i confortable.
- És necessari habitar el gos a viatjar en transportí perquè els desplaçaments no li suposin un estrès excessiu.
- Fer revisions veterinàries periòdicament per garantir l'estat físic i de salut del gos.

- El guia hauria de tenir un mínim de coneixements en primers auxilis i que estigui preparat per moure's en terrenys difícils com poden ser muntanyes, zones nevades...
- No participar en actuacions si no s'està segur que ambdós membres de l'equip (gos i guia) estan físicament i psicològicament preparats.
- Cal un bon ambient entre els components del grup ja que no és una tasca individual i s'han d'ajudar i donar suport entre ells.

Real Decret 2364/1994, de 9 de desembre, que aprova el reglament de seguretat privada. (BOE núm. 8, de 10 de gener de 1995). CAPÍTOL II. Funcions, deures i responsabilitats. SECCIÓ 2a. Vigilants de seguretat. Article 75. Equips canins.

1. Pel compliment de les seves funcions, els vigilants de seguretat podran comptar amb el recolzament de gossos, adequadament ensinistrats i identificats i degudament controlats, que hauran de complir la regulació sanitària corresponent. A tal efecte, els vigilants de seguretat hauran de ser experts en el tractament i utilització dels gossos i portar la documentació d'aquests.

2. En tals casos, s'hauran de constituir equips canins, de forma que s'evitin els riscos que els gossos puguin suposar per a les persones, al mateix temps que es garanteix la seva eficàcia per el servei.

ENSINISTRAMENT

L'ensinistrament es basa en la "motivació, el joc i la recompensa".

És convenient trobar un gos que posseeixi unes condicions innates i propícies pel treball de recerca. Alguns aspectes a tenir en compte a l'hora d'escollir un gos són: bona capacitat olfactiva i d'aprenentatge, agilitat i resistència física, tipus de pèl adequat per a cada treball i bon estat de salut tant a nivell físic com psicològic.

Existeixen cinc principis bàsics que s'apliquen en l'ensinistrament caní. Per tal d'obtenir uns bons resultats, cal que els futurs guies els entenguin i hi confiïn plenament i que els apliquin de forma correcta.

1. Coneixements pràctics: És important conèixer el contingut i els objectius de cada exercici i reaccionar correctament davant de qualsevol reacció del gos. Si les pràctiques no es fan de manera adequada, és molt possible que es necessitin moltes hores d'ensinistrament per corregir posteriorment els defectes que l'animal ha adoptat de forma incorrecta.
2. La repetició: El gos aprèn mitjançant bàsicament l'associació, i amb ella la repetició és una peça fonamental amb la que l'animal adquireix dita habilitat. És indispensable que el gos repeteixi els exercicis moltes vegades, però s'ha de procurar que no sigui excessiu perquè li comportaria una pèrdua d'atenció i de motivació per avorriment. Així doncs, és molt important que els exercicis siguin planificats acuradament per tal que a l'animal li resultin interessants i agradables.
3. La paciència del guia: Per obtenir bons resultats és imprescindible tenir una serenitat constant.
4. Elogis o reforç positiu: El gos sap que fa una cosa correctament i aprèn el que l'encarregat vol que faci. Convé recordar que el gos aprèn a partir de l'associació, per tant, cada vegada que faci un exercici satisfactori, encara que en la seva execució hagi emprat més temps del previst, haurà de ser recompensat. Quan se l'elogia, el gos s'adona que ha fet una tasca correcta i, d'aquesta manera, la seva motivació cap aquell exercici augmenta. Hi ha diferents mètodes per recompensar: carícies, elogis verbals, motivadors, etc. Mitjançant aquesta recompensa, s'estableix un estret vincle entre el guia i el gos. Aquest vincle, imprescindible, anirà madurant amb el pas del temps. Cal tenir cura de no caure en l'excés i crear una dependència del gos cap al guia molt accentuada. Tot i que han de ser obedients, els gossos han de tenir una certa autonomia ja que en determinades situacions el guia no podrà accedir a certs llocs i l'animal haurà d'anar-hi sol i inspeccionar completament la zona. En aquests casos, el gos ha de ser capaç de continuar treballant concentrat i amb autonomia, encara que estigui rebent ordres del seu guia.
5. Correcció: Si el gos fa un exercici incorrecte, se l'ha de corregir en aquell mateix moment per tal que ho associï amb aquella acció duta a terme recentment. Si ja ha transcorregut cert temps de l'exercici erroni realitzat, llavors la correcció no s'ha d'aplicar, ja que només servirà per confondre'l i no tindrà cap utilitat.

Cada unitat canina utilitza el seu propi mètode d'ensinistrament però tots els sistemes que existeixen per a la formació dels gossos de rescat es limiten a l'aplicació del

condicionament i la instauració de determinades ordres direccionals durant la conducta de recerca de l'animal. El condicionament es basa en l'associació d'unes respostes a uns estímuls. Hi ha dos tipus de condicionament: el clàssic, que es basa en l'estudi sobre el reflex condicionat estudiat pel fisiòleg Pávlov, i l'operant o instrumental, basat en el principi del reforç positiu i negatiu (premi i càstig) desenvolupat pel psicòleg F. Skinner. En els gossos de recerca s'utilitza el condicionament operant o instrumental, així cada cop que l'animal tingui una conducta desitjada, i que ens interessi potenciar aquesta conducta, realitzarem un estímulo de reforç (joc, carícies, menjar..). Dos dels mètodes d'ensinistrament més coneguts són: mètode Arcón i K-SAR.

Mètode Arcón

Aquest mètode s'utilitza per ensinistrar equips canins per localitzar persones sepultades o perdudes, explosius, narcòtics i espècies protegides d'animals. És un sistema adoptat per diversos governs i Unitats Canines de cossos de policia, bombers, exèrcits... L'autor d'aquest mètode creu que els

sistemes bàsics d'aprenentatge (condicionament operant i condicionament clàssic) són insuficients, tot i que són necessaris i imprescindibles. Aquest mètode es fonamenta en un conjunt de tècniques conductuals, les quals estan basades en tres paràmetres bàsics per les operacions de rescat:

- Autonomia: Quan el gos experimenta un major nivell d'autonomia de treball, també incrementa paral·lelament el seu grau de concentració en si mateix. Aquest sistema permet optimitzar aquest nivell d'autonomia associat a una sòlida fixació de la conducta de recerca.
- Motivació: L'aplicació d'aquest sistema genera en l'animal un estat d'impuls motivacional especialment sòlid cap a aquest tipus de treball, afavorint els nivells d'intensitat, perseverança i concentració durant l'operació de recerca.
- Concentració: En aquest cas, el grau d'atenció voluntària de l'animal en la recerca estarà associada fonamentalment als dos paràmetres anteriors; autonomia i motivació, independent d'una possible aplicació de tècniques específiques. Està demostrat que un major nivell de concentració incrementarà l'aplicació dels dispositius de recepció i elaboració olfactivus del gos, limitant el seu camp de consciència i afavorint consegüentment la seva capacitat de captació odorífera.

Mètode K-SAR

Existeixen diferents modalitats: urbana, rural d'àrea o de rastre i aquàtica. En l'ensinistrament per al rastreig, per exemple, es sotmet al gos a situacions que l'indueixin a executar el seu treball comptant amb un ampli repertori de respostes autònomes que li permetin superar situacions complexes. S'intenta que després de rebre una ordre verbal del seu guia (BUSCA), el gos busqui i trobi una o diverses persones sepultades sota la runa o perdudes a camp obert. Per a fer-ho, ha de trobar una pista odorífera humana, discriminant-la d'altres olors i diferenciant-la de les olors emeses per altres persones presents. Per seguir la pista, ha de superar exitosament obstacles, distància i riscs, i escollir pel seu compte el camí a seguir. Una vegada ha trobat el seu objectiu.

Mètode Bringsel

El mètode Bringsel és adequat per a gossos amb dificultats per bordar. El Bringsel, és un objecte de cuir o d'un altre material, que es lliga al collar o a l'arnés del gos de manera que aquest el pugui agafar amb la boca i tornar immediatament al guia, portant-li'l com a senyal de troballa. En èpoques de calor el gos es cansa menys portant el Bringsel que bordant molta estona però té diversos desavantatges com per exemple que es pot enganxar o caure-li i en conseqüència, el guia es pot despistar.

El sistema d'aprenentatge és basa en un sistema de reforços, així que podem variar el mètode d'ensinistrament i el programa, però els principis bàsics són els mateixos per tots.

ELS GOSSOS DE TERÀPIA

La paraula teràpia prové del grec *therapeia*, que significa tractament, i engloba tant la curació com la pal·liació. Les teràpies amb animals intenten actuar com a facilitadors del procés de curació, intentant reduir les manifestacions més molestes de la malaltia. A més, hi ha evidència de que el contacte amb animals ens converteix en persones més felices, sanes i sociables.

HISTÒRIA

Tot i que sembla que les teràpies amb animals són d'aplicació recent, realment tenen molts antecedents històrics.

A l'antiga Grècia es donaven passejos amb cavalls a les persones amb malalties incurables per pujar la seva autoestima.

Durant els segles XVII i XVIII hi va haver alguns pensadors que començaren a escriure sobre aquest tema, com John Locke (1669), que defensava l'augment de sociabilitat després de tenir relació amb animals, i Florence Nightingale (1859), que va escriure que l'animal de companyia és una excel·lent teràpia en malalties de llarga hospitalització. L'any 1830, l'organització British Charity Commissioners va introduir animals a les llars d'ancians amb l'objectiu de millorar la percepció d'aquestes persones.

L'any 1867, la institució Bethel va començar a utilitzar els animals de companyia com a part del tractament per persones epilèptiques a Alemanya.

Als anys 1944 i 1945 es van començar a utilitzar els animals com a part de teràpies a EEUU, sobretot per la rehabilitació dels veterans de guerra. S'utilitzaven els animals amb l'objectiu d'accelerar la millora dels pacients que es recuperaven de les seqüeles psicològiques de la guerra.

No va ser fins l'any 1962 que el psiquiatre Boris M. Levinson va assentar les primeres bases del que avui considerem teràpia assistida amb animals (TAA) després de descobrir de manera inesperada el potencial del seu gos Jingles com a coterapeuta al rebre una visita no programada a la consulta de casa seva. Un noi amb greus problemes greus de comunicació reaccionava positivament davant la presència del gos i va comprovar que el noi es tranquil·litzava i era capaç d'expressar les seves emocions.

Durant els anys 70, empesos pel treball de Levinson, Samuel i Elizabeth O'Leary Corson van engegar un estudi per a avaluar la viabilitat d'un programa de teràpia assistida per gossos dins l'hospital de la Universitat estatal de Ohio, obtenint excel·lents resultats.

A partir d'aquest moment es comencen a utilitzar animals, sobretot en hospitals psiquiàtrics, a diferents llocs del món. També es publiquen diversos estudis i programes per a avaluar la viabilitat d'aquestes teràpies. Durant els últims 10 anys s'han publicat molts articles científics basats en experiments que demostren que els animals milloren la salut humana, que ens afecten emocionalment, psíquicament i psicològicament. Actualment hi ha més de 2000 programes de AAT a Estats Units.

Darrerament aquestes teràpies també han tingut una gran empenta en el nostre país. Cada vegada hi ha més congressos científics i investigacions sobre aquest tema, així com cursos de formació i de post grau. També s'han creat moltes fundacions i organitzacions dedicades a l'ensinistrament o ús dels animals com a terapeutes. Alguns exemples d'aquestes fundacions són: "Fundació Affinity", "Fundació ONCE del gos pigall", "Fundació Bocalan", "ANTA", entre moltes altres.

La fundació Affinity organitza, des de 1991, trobades amb professionals nacionals i estrangers relacionats amb la Teràpia i Educació Assistida per Animals de Companyia, on comparteixen els seus coneixements amb l'objectiu de seguir avançant en aquest camp terapèutic. A més, aquesta fundació publica dues revistes anuals amb tots els avenços científics, amb experiències personals i entrevistes.

BASES DE LA TERÀPIA AMB ANIMALS

La *Delta Society* és considerada la organització més important de les AAT. Va ser fundada l'any 1977 amb l'objectiu de promoure els beneficis mutus que s'extreuen de les relacions entre animals i persones, sobretot per poder ajudar a millor la salut de les persones i la seva qualitat de vida.

La *Delta Society* diferencia diverses interaccions entre animals i persones:

Activitats assistides amb animals (AAA)→

es busquen beneficis motivacionals o recreatius. No es necessita un terapeuta especialitzat ni es mesura el progrés del pacient. Les visites no tenen una duració

determinada i poden ser dutes a terme per qualsevol voluntari. Un exemple d'aquestes activitats seria la visita d'un gos a mans d'un voluntari en una residència d'avis.

Intervenció assistida amb animals (IAA)→ dins aquestes intervencions podem trobar la teràpia assistida amb animals (TAA), que és duta a terme per un terapeuta professional, amb un objectiu específic d'índole mèdica i un animal seleccionat; i l'educació assistida amb animals (EAA), que és duta a terme per un professional de l'educació i el seu objectiu sol ser incrementar la sociabilitat dels pacients.

També hi ha altres modalitats, com la del "gos resident", en la que un o més gossos viuen dins el centre de forma permanent, com en els centres geriàtrics o en les presons, on els interns dels centres aprenen a tenir cura d'un altre ésser viu i augmenta la seva autoestima.

Segons Erika Friedmann (Fine, A. H. 2003 Capítol 3) els beneficis sobre la salut humana dels animals es poden separar en 2 grups: beneficis a llarg termini o a curt termini. Dins el primer grup hi trobaríem els efectes cardiovasculars (augment de la supervivència, reducció de la presentació, reducció de la progressió, nivells menors de colesterol, triglicèrids i tensió arterial sistòlica, major nivell d'exercici) i altres efectes com una menor proporció de visites al metge i una reducció de l'angoixa davant d'aquestes, millor estat d'ànim, reducció dels casos de depressió... Dins el segon grup, s'han estudiat els efectes beneficiosos dels animals basant-se en 3 tipus de relació amb ells:

- Observació directa: sol aportar relaxació i bones sensacions. S'ha fet un estudi demostrant que els malalts d'Alzhèimer que poden observar una peixera mentre dinen no perden la gana amb tanta freqüència com els que dinen sense observar aquests animals (Beck, 2002). També s'ha comprovat que en habitacions d'hospital o sales d'espera amb una peixera hi ha menys ansietat que en les altres.
- Presència de l'animal: moltes vegades els gossos són presents en la consulta d'un psicòleg per fer de pont entre el terapeuta i el pacient.
- Interacció amb els animals: és el nivell que aporta més beneficis. S'ha comprovat que disminueix la depressió en casos de contacte més estret i que les persones amb problemes cardíacs mostren una disminució de la pressió arterial i una major supervivència.

Els beneficis aportats pels animals poden ser de caire fisiològic, psíquic, emocional i social.

Moltes vegades els animals de companyia donen atenció a una persona que no en rep de cap altre lloc i fa que aquesta se senti estimada. També estimulen la pràctica d'exercici diari, faciliten les rialles de les persones i augmenten la seva sociabilitat (Beck, 2002).

En cap cas podem considerar que les Teràpies Assistides amb Animals poden reemplaçar altres modalitats de tractament tradicionals, sinó que és una eina complementària a aquests tractaments.

Els grups de persones més susceptibles de beneficiar-se de les TAA o de les AAA són:

- Persones amb malalties cròniques, terminals, discapacitats o dements.
- Geriatria. Els animals poden enlentir el deteriorament cognitiu i els problemes d'equilibri de les persones majors, que són els problemes més freqüents.
- Educació especial per a nens en centres d'acollida, amb hiperactivitat o amb dèficit d'atenció, ja que s'ha comprovat que es poden beneficiar dels gossos, sobretot de races grans, que poden ser un company de joc amb molta energia.
- Reclusos. Avui dia són molts els centres penitenciaris que contenen amb un gos intern que és cuidat pels reclusos. L'objectiu d'aquests programes és la reinserció dels reclusos en la societat.
- Fisioteràpia
- Víctimes de maltractaments, ja que moltes vegades el maltractador també ha actuat violentament contra l'animal de companyia. Els gossos proporcionen un reforç emocional molt positiu en aquestes persones maltractades.
- Adolescents amb problemes comportamentals. Els animals poden ajudar al terapeuta, fent la teràpia més atractiva pel jove i millorant la relació amb el terapeuta; o també poden ajudar directament a l'adolescent, augmentant la seva capacitat d'aprenentatge i disminuint la seva ansietat (Katherine, 2004).

Qualsevol persona és susceptible a rebre els beneficis per part dels animals de companyia, però els 4 primers grups són en els que ara hi ha més investigacions i programes de TAA. Hi ha les hipòtesis, que segurament seran els nous punts d'investigació, que recolzen la idea de què el contacte dels nens petits amb animals disminueix el risc de patir al·lèrgies, malalties mentals i problemes del sistema immunitari en l'edat adulta.

Encara que els gossos siguin els més utilitzats habitualment, hi ha més animals aptes per les TAA, com els gats, cavalls, dofins, ocells, etc. Encara que no ens centrarem en ells en aquest treball.

Els gossos per utilitzar en aquestes teràpies han de ser escollits i ensinistrats adequadament considerant quina ha de ser la seva funció, ja que no tots els gossos serveixen per a totes les teràpies. L'entrenador ha d'adquirir el paper d'individu dominant i ha de ser capaç de controlar el gos en tot moment i evitar que aquest mostri signes de dominància davant qualsevol altra persona. A més el gos ha de passar un control veterinari perquè ha d'estar sa i desparasitat.

No hi ha cap reglament que reguli quins gossos són aptes ni quin ensinistrament han de rebre, però la *Delta Society* ha creat tests d'aptitud i protocols d'ensinistrament.

En el test d'aptitud es determinen algunes situacions que ha de poder controlar el gos, com acceptar qualsevol persona estranya, mantenir la tranquil·litat davant dues persones discutint i davant persones que actuen de manera estranya, etc.

En els protocols d'ensinistrament es marquen com a objectius diverses activitats que han de ser capaços de fer els gossos i els encarregats d'aquests. També es marquen alguns dels requisits que han de tenir els possibles pacients ja que persones al·lèrgiques o amb fòbies als gossos no són uns bons candidats per rebre aquesta teràpia.

També existeix la prova d'aptitud creada per el *American Kennel Club* anomenada *Canine Good Citizen* (CGC) en el que s'hi inclou: acceptació de l'aproximació d'un estrany amistós, permetre que un estrany l'acaricïi, el raspalli i l'examini, passejar amb la corretja fluixa, creuar una multitud de gent, seure o romandre quiet quan se li ordena, apropar-se quan se'l crida, comportar-se adequadament davant d'altres gossos, no espantar-se davant d'algun estímul estrany i complir totes aquestes condicions quan són portats per una persona diferent a l'entrenador.

És molt important que el gos hagi passat el procés de sociabilització entre les 3 i 12 setmanes de vida. Si és necessari per a la teràpia, ha de rebre un ensinistrament previ.

No hi ha una raça o sexe preferent per a dur a terme TAA, així i tot, depenent de la teràpia que es vol realitzar, s'ha de tenir en compte que hi ha races o sexes que s'adapten millor a les necessitats de cada una.

LEGISLACIÓ

Com ja hem comentat, no existeixen lleis específiques per als gossos de teràpia, però sí que existeixen lleis per tots els animals. A continuació es resumeixen algunes de les més importants:

Llei de la C.A. de Catalunya 22/2003, de 4 de juliol, de protecció dels animals.

Aquesta nova llei fa una definició millorada del concepte d'animal de companyia, regulant la seva protecció i incrementant la sensibilitat dels ciutadans respecte la protecció dels animals.

El concepte d' animal de companyia s'estén també als animals de la fauna no autòctona que de forma individual viuen amb les persones i han assumit la costum del captiveri, per incrementar el seu control i conseqüentment la seva protecció.

Cada ciutadà adquireix de forma voluntària animals de companyia i s'han de responsabilitzar d'ells, cuidar-los, respectar els seus drets i no abandonar-los.

A fi de que la llei sigui vàlida i eficaç per arribar a establir els objectius, s'estableixen unes noves sancions

Finalitats

1. La finalitat d' aquesta Llei és assolir el màxim nivell de protecció i benestar dels animals, afavorint una responsabilitat més elevada i una conducta més cívica de la ciutadania en la defensa i preservació dels animals.
2. Els animals són éssers vius dotats de sensibilitat física i psíquica, així com de moviment voluntari, els quals han de rebre el tracte que, atenent bàsicament les necessitats etològiques, en procuri el benestar.
3. Ningú ha de provocar sofriments o maltractaments als animals o causar-los estats d'ansietat o por.
4. Els animals de companyia no poden ser objecte d'embargament en cap procediment judicial.

Aspectes que regula

- Prohibició del sacrifici de tots els gossos i gats que han patit un abandonament per falta de responsabilitat dels seus propietaris i que, tot i així, mereixen que la seva vida transcorri en condicions dignes i sigui respectada.
- Obligació de la realització d'un curs de cuidadors d'animals al personal que treballi en centres de venda d'animals.

- Regulació i limitació de la cria de gossos i gats per part dels particulars, evitant d'aquesta manera una proliferació indiscriminada que en moltes ocasions és causa d'abandonaments.
- Aspectes relatius a les empreses especialitzades que es fan càrrec de la recollida d'animals abandonats i es crea el "Voluntariado de Protección y Defensa de los Animales" que afavoreix la implicació ciutadana.

Declaració Universal dels drets dels animals

Va ser creada a Londres, el 23 de setembre de 1977 i aprovada per la UNESCO i posteriorment per l'Organització de les Nacions Unides (ONU) amb el propòsit de l'existència d'un reconeixement per part de l'espècie humana dels drets a l'existència d'altres espècies d'animals i al respecte i educació cap a aquests. A continuació es resumeixen les consideracions més importants recollides en els articles 1-14.

- Tots els animals naixen iguals i tenen els mateixos drets a l'existència.
- Tot animal té dret al respecte i cap d'ells serà sotmès a maltractament ni abandonament.
- L'home, no pot atribuir-se el dret d'exterminar als altres animals o d'explotar-los. Té l'obligació de posar els seus coneixements al servei dels animals.
- Si és necessària la mort d'un animal, serà instantània, indolora.
- Tot animal salvatge té dret a viure lliure en el seu hàbitat natural i tota privació de llibertat, inclús aquella que tingui finalitats educatives, serà contrària a aquest dret.
- Tot animal de treball té dret a una limitació raonable del temps i intensitat de treball, a una alimentació adequada i al repòs.
- L'experimentació animal que impliqui un sofriment físic o psicològic és incompatible amb els drets de l'animal. S'han de desenvolupar i utilitzar tècniques alternatives.
- Les escenes de violència en les quals els animals són víctimes, s'han de prohibir en el cine i la televisió excepte si tenen com a finalitat donar mostra dels atemptats contra els drets dels animals.
- Els drets de l'animal han de ser defensats per la llei com ho són els drets de l'home.

CONSIDERACIONS ÈTIQUES I DE BENESTAR EN ELS GOSSOS TREBALLADORS

INTRODUCCIÓ

En una societat cada cop més moderna i mecanitzada hom pot pensar que els conflictes ètics al voltant dels animals amb treball ja no són rellevants, però el cert és que és un tema de creixent actualitat. Lluny d'arribar a un acord, les opinions segueixen estant dividides en molts sectors, i mentre molta gent anima a seguir realitzant aquestes pràctiques pels importants beneficis que les persones en poden treure, altres veuen l'ús d'aquests animals com una altra forma d'explotació animal. Durant molt de temps, la perspectiva més prevalent sobre aquestes intervencions s'ha basat en què poden fer els animals pels humans, sense massa consideració en canvi sobre el que poden fer aquests programes als animals, però això està canviant.

En aquest apartat del treball intentarem recollir part de la bibliografia escrita a favor i en contra d'aquestes pràctiques, sobretot en forma d'articles acadèmics. Han escrit sobre aquesta temàtica professionals veterinaris, etòlegs, psicòlegs, filòsofs, metges... però també en molts casos s'han recollit les opinions i experiències directes dels voluntaris i professionals participants en aquestes activitats. Cal destacar, que el conflicte més candent se centra en l'ús dels animals per a les IAA, mentre que l'ús de gossos policia i sobretot el de gossos pigall no presenta tanta discussió. És per això que el gruix important d'aquest apartat se centrarà en aquest grup d'animals, si bé intentarem fer algun apunt sobre les altres professions.

ÈTICA EN ELS GOSSOS USATS EN IAA:

Com ja s'ha apuntat en apartats anteriors, les intervencions assistides amb animals poden aportar beneficis importants als seus usuaris humans tant en l'àmbit psicològic, social, com fisiològic.

Així, per exemple, poden ajudar a disminuir la ansietat i permetre la recuperació més ràpida en nens hospitalitzats, augmentar l'esperança de vida de pacients cardíopates, reduir l'índex de depressió de les persones de la tercera edat, ajudar a que els nens amb autisme puguin integrar-se millor en la societat, i en general millorar la qualitat de vida de

molts altres col·lectius amb necessitats especials. Malgrat totes aquestes avantatges que els humans poden treure d'aquesta interacció, no està tant clar que els animals també se'n beneficiïn, i fins i tot sembla que en algun cas el perjudici pot ser evident. Cal doncs, analitzar amb més profunditat aquesta vessant de les IAA, i és per això que hem volgut fer un recopilatori dels punts que generen més controvèrsia sobre aquestes pràctiques.

En un estudi dut a terme per Iannuzzi i Rowan (1991) i la informació del qual s'ha usat per a posterior treballs relacionats amb el tema (com en el de Nikki Evans i Claire Gray, 2011) els autors enquesten una selecció de persones participants en els programes de teràpia assistida amb animals de tot Estats Units. En aquest article un dels punts més freqüentment discutits és l'esgotament o fatiga de l'animal durant les sessions. Aquesta qüestió és especialment rellevant en els programes residencials, bé sigui perquè l'animal viu a casa d'un particular o en una institució (hospici, penitenciària, hospital psiquiàtric...). En aquest tipus de programes els animals residents sovint estan de servei 24 hores al dia amb poc temps per descansar. Per altra banda, la llargada màxima de les sessions de visita (l'altra modalitat de les IAA), també és un aspecte important a considerar. En qualsevol cas, i tenint en compte la gran varietat d'actuacions assistides amb animals existents, convé analitzar-les per separat, usant les opinions recollides en aquest estudi i en altres.

- Programes residencials en cases de particulars de la 3a edat.

Els problemes més freqüents associats a aquest col·lectiu anomenats en l'article de Iannuzzi i Rowan són la sobrealimentació i la manca d'exercici de l'animal. Molt ocasionalment, es comenten problemes més severos, com la mort prematura per insuficiència cardíaca congestiva com a conseqüència de la sobrealimentació, l'atropellament per manca de vigilància, o la mort per exposició a condicions climatològiques extremes en ser oblidats a la intempèrie. Aquests contratemps, però, no representen més del 1-2% de la població total del programa en aquell llavors i les visites de control per part de voluntaris poden ajudar a reduir-ne la incidència.

- Programes en institucions residencials com presons, hospitals, etc. ("gos resident"):

La fatiga o cansament extrem de l'animal són, segons els enquestats en el mateix article del 1991, un dels perjudicis més freqüentment associats als animals residents en aquestes institucions, (especialment si no se'ls proporciona un temps adequat per al descans, lliure de la atenció dels humans residents). En aquest sentit, s'apunta que tot i que als pacients

sovint se'ls permet prendre un paper actiu en la cura dels animals, és important que el personal de les instal·lacions també adopti el compromís de tenir cura dels animals per garantir-ne el benestar. Per tal d'assegurar el benestar dels usuaris, el personal i els animals en aquest tipus de programes, és necessària una adequada formació del personal, flexibilitat i una gran planificació, apunta Mallon (1994) en un altre article. Prenent nota també del potencial dels animals per ser agredits o explotats, Iannuzzi i Rowan argumenten que tot aquest tipus de programes han de tenir unes normes ètiques ben desenvolupades. Amb les mesures de protecció adequades, l'ús d'aquestes pràctiques pot comportar resultats molt positius per les persones residents en aquestes institucions, minimitzant els riscos per l'animal.

- **Programes de visites (TAA i AAA):**

En el treball de Iannuzzi i Rowan es mencionen com a problemàtiques més habituals l'accés limitat a l'aigua durant les visites, o les condicions ambientals no òptimes en algunes de les instal·lacions (sobretot en residències d'avis, on la temperatura és força alta). La combinació de calor i deshidratació pot resultar molt estressant i pot portar a l'esgotament del gos assistent. En general, hi ha acord per part dels enquestats en la necessitat de limitar la durada de les visites a no més d'una hora de durada. La qüestió sobre la freqüència de visites també és important i en aquest sentit s'accepta que els animals no haurien de participar en més de 3 visites setmanals. D'alguna manera sembla evident pels participants en l'estudi que les visites resulten estressants pels animals.

En un altre article Nikki Evans i Claire Gray (2011) apunten que la manca d'un marc professional basat en evidències per les TAA pot portar a conflictes pràctics, ètics i de seguretat pels treballadors que les usen i pels pacients. A més, mentre que les preocupacions pels clients i els riscos potencials pels humans (com al·lèrgies i malalties zoonòtiques) estan identificats, el benestar i la seguretat dels animals han rebut menys atenció de la que es mereixen. No només és possible que els animals usats en aquestes activitats pateixin danys per part dels clients sinó que el treball en sí mateix pot ser estressant i pot portar potencialment a patir problemes de salut a llarg termini, s'explica en l'article.

Un argument usat freqüentment en contra de les IAA és l'ús de mètodes d'entrenament potencialment inapropiats (Serpell, Coppinger i Fine, 2000). Els mateixos autors comenten que molts animals de teràpia i assistència es posen en situacions on l'animal no pot evitar o escapar a intrusions socials que poden tenir un efecte advers en el seu benestar mental i

físic. Granger i Kogan (2000) també destaquen que cal tenir especial cura per garantir la seguretat de l'animal en ambients on hi hagi cadires de rodes, croses o bastons, per evitar accidents amb aquests o el seu ús amb actituds agressives en contra dels gossos. A més, un treball sociològic recent afirma que els animals tenen consciència amb personalitats diferents i habilitat per sentir i mostrar un rang ample d'emocions (Arluke i Sanders, 1996; Alger i Alger, 1997, 1999, 2003; Sanders 1999, Irvine 2004). Aquestes troballes plantegen dubtes sobre els potencials perjudicis emocionals i mentals dels animals involucrats en les TAA/AAA (estrès, por i desconfort) i si els animals gaudeixen o no de la seva participació.

Creiem que dins d'aquest àmbit també és interessant destacar els resultats d'un estudi de Haubenhofers i Kirchengast (2006) sobre els efectes fisiològics, expressats com a augment del cortisol sanguini, de la TAA i AAA en els gossos. Com bé és sabut, durant els períodes d'estrès els nivells de cortisol en sang tendeixen a incrementar. Basant-se en aquesta premissa, els autors dissenyen un estudi per tal d'establir les variacions d'aquesta hormona en sang després de les activitats i intenten determinar la seva relació amb l'estrès que pugui patir l'animal durant les interaccions. Els resultats obtinguts mostren nivells de cortisol augmentats els dies que l'animal participa en el treball terapèutic i les activitats que es relacionen amb l'excitació fisiològica de l'animal són: el transport fins al lloc de la sessió, l'exposició a un nou ambient i humans no familiars, i el treball terapèutic en sí mateix. Les dades suggereixen que el canvi no és un resultat dels factors extraterapèutics exclusivament, ja que la vida mitjana del cortisol és entre 70 i 110 min, i si els increments s'haguessin produït amb anterioritat a la sessió, haguessin retornat a nivells normals abans de finalitzar-les. Així, en la majoria de sessions els nivells de cortisol posteriors a aquestes eren significativament més alts als presos amb anterioritat a la seva realització, indicant que la sessió terapèutica en sí mateixa era causa de l'increment. Un altre detall important de l'estudi és que s'observa que els gossos assoleixen nivells de cortisol més elevats durant les sessions curtes, fet que s'atribueix a que hi ha una major pressió per la manca de temps i el gos treballa sense descansos (en aquest estudi les sessions més llargues gaudien de moments de descans per a l'animal o "breaks"). Una altra variable relacionada amb l'excitació fisiològica del gos és la freqüència de les sessions. En aquest punt s'observa que els nivells de cortisol augmenten significativament amb el nombre de sessions. Al marge de tot això, una de les conclusions més importants de l'estudi és que, si bé es pot dir que el treball terapèutic (influenciat pel nombre i la durada de les sessions) augmenta els nivells de cortisol, no està clar que aquest increment sigui necessàriament negatiu. Cal més recerca per determinar si realment els animals amb

aquesta feina experimenten un estrès que pugui ser perjudicial per la seva salut o si és només un excitament fisiològic generat per l'activitat.

En un altre estudi que intenta analitzar els riscos fisiològics de les sessions de TAA en els gossos (Kathryn Heimlich, 2001) s'exposa el cas d'un dels gossos utilitzats durant les sessions de teràpia que va experimentar infeccions d'orina i otitis durant aquell període i més tard se li va diagnosticar síndrome de Cushing. Expliquem que, tot i que no hi ha evidències concloents de que la malaltia fos resultat de l'intens règim de teràpia (se sap que en la majoria de casos el síndrome és degut a un tumor hipofisari), nivells crònics d'estrès poden facilitar-ne l'aparició. De la mateixa manera, nivells alts d'estrès poden provocar un augment de la prevalença de les infeccions d'orina i oïda en els animals en comprometre el sistema immunitari. Per evitar l'estrès excessiu en els animals sembla clar, segons l'autora que és necessari limitar el nombre i la durada de les visites.

En referència al tipus d'animals requerits per a la TAA també ens agradaria destacar el següent punt; com bé comenten Evans i Gray, generalment s'assumeix que els animals involucrats en les TAA han hagut d'estar seleccionats i completament formats per assegurar que són aptes pel desenvolupament d'aquesta tasca, però això no és sempre necessàriament així. Existeix la possibilitat que animals en procés de rehabilitació formin part de interaccions humà-gos i siguin igualment beneficioses pels dos components. Moltes de les directius per la TAA destaquen la importància de la selecció de l'animal amb l'objectiu de minimitzar els riscos pels humans, posant la responsabilitat per la seguretat de la sessió en els animals i els seus guies. No obstant, l'ús d'un animal en rehabilitació pot ser molt útil ja que promou el bon comportament dels humans en fer que aquest prengui part responsable en la seguretat de tots els implicats, ja que els animals no estan entrenats. A la vegada, l'actitud gentil del pacient humà cap a l'animal pot ser un molt bon estimulants per a la recuperació d'animals amb historial d'ansietat i por. En aquest article es presenta un cas exemple d'aquesta interacció on participen un gos en rehabilitació després per una història d'agressivitat per por i un grup de nois joves que havien comès crims seriosos. El grup de joves s'informa sobre la història de l'animal i se'ls explica que han de comportar-se correctament per tal de no alterar el gos. En un determinat moment de la sessió un dels joves (John) s'aixeca enfadat, llança una cadira i comença a cridar obscenitats. En aquest punt, un altre dels participants li recorda a John que està espantant a l'animal i el noi de seguida rectifica i es calma. Aquesta història mostra com, pel benestar de l'animal, els participants eren capaços de modificar el seu comportament. Juntament amb el John, l'animal (Puff) també havia tingut la oportunitat d'estar exposat a una situació que prèviament hauria provocat una resposta negativa per part seva, però els

límits clars i la manca d'un resultat negatiu de la situació va mitigar el seu previ patró de resposta i li va proveir una oportunitat per a l'adaptació. Això és un exemple d'un resultat molt positiu de la co-teràpia amb animals en formació o rehabilitació. Aquestes pràctiques permeten a més, salvar molts animals de ser eutanasiats i entrenar-los per un futur treball amb persones amb necessitats especials.

El treball de Alison Hatch "*The View from All Fours: A Look at an Animal-Assisted Activity Program from the Animals' Perspective*" indica que els programes TAA proveeixen beneficis (per exemple, la possibilitat d'augmentar la sociabilització) per als animals de gossos, un altre grup de gossos no especialment entrenats per aquesta tasca. Tot i que en algun cas l'experiència pot reforçar comportaments negatius o temorosos, en moltes ocasions pot incrementar les habilitats de sociabilització i proveeixen la oportunitat de treballar en els bons comportaments, cosa que augmenta les probabilitats que els gossos siguin adoptats.

Pel què fa a l'ús específic de les TAA amb nens que han maltractat animals, Evans i Gray (2011) consideren que el potencial i l'ètica d'aquestes com a components del treball social que es realitza amb aquests nois és en gran part un món sense explorar. En aquest mateix article les autores fan referència al treball de Hatch (2007), on es discuteix breument el potencial i les limitacions de l'ús de TAA en un jove que amb 10 anys va matar un gos. Hatch no descarta del tot aquest tipus de teràpia tot i que recomana molta precaució i la presència d'un professional adequadament format per tal que es dugui a terme. l'objectiu de reduir futurs maltractes tant als animals com a les persones és admirable i sembla que és assequible, però es requereix vigilància per assegurar la seguretat dels animals involucrats en aquest tipus de treballs. També cal ser conscients, que al marge de les persones amb un historial confés de crueltat contra els animals, altres clients d'aquest tipus de treball social tenen històries de crueltat contra els animals no declarades i és per això que en general, es recomana una adequada supervisió de les TAA en qualsevol cas. Així, una planificació curosa per part d'un treballador social qualificat pot minimitzar els riscos i maximitzar els beneficis per tots dos components (animal i pacient).

Amb aquest objectiu, alguns autors apunten les següents condicions per a la pràctica de la TAA amb nens:

- És fonamental que els professionals de la salut humana que desitgin implementar aquestes pràctiques coneguin les possibilitats i limitacions d'aquesta activitat, a més de les tècniques i teories, i tinguin bona relació amb l'animal. Els participants a més, han de conèixer les generalitats del comportament de l'animal.

- L'animal ha d'estar habituat al lloc on treballarà i als elements necessaris (pilotes, cadires de rodes, caminadors...), a la manipulació no cursosa i als crits per evitar que sigui sorprès o presenti por o una actitud agressiva.
- L'activitat terapèutica s'ha de dur a terme per un equip multidisciplinari (medicina, psicologia i veterinària).
- Abans de començar l'activitat cal establir un vincle pacient- animal.
- Durant l'activitat cal que hi hagi un guia per prevenir l'aparició de signes que indiquin falta de benestar, brindar descans a l'animal i subministrar-li el què sigui necessari.
- Cal proveir adequada atenció a la salut física i comportamental de l'animal i brindar-li un descans apropiat.
- L'animal no ha de ser sotmès a maltracta, incomoditat o estrès físic i mental. Així, cal suspendre la sessió si la interacció està estressant l'animal. De la mateixa manera, si el professional de la salut humana sospita que un pacient pot maltractar a l'animal cal prendre les precaucions necessàries per evitar-ho.
- S'han de posar límits raonables a la durada de les sessions per tal de minimitzar l'estrès en l'animal i reduir la probabilitat d'acabar exhaust.
- Al final de la intervenció tots els involucrats s'han d'haver beneficiat de l'experiència. Si és ètic o no l'ús d'aquests animals en les TAA normalment es planteja perquè els interessos de les persones i els animals involucrats són diferents. Per desenvolupar aquesta activitat amb consciència, l'equip multidisciplinari ha de: identificar les necessitat humanes, identificar les necessitats bàsiques de l'animal i comparar les dos punts per tal que l'activitat resulti positiva per tots els components involucrats.

Parlant específicament de la funció que ha de desenvolupar el veterinari durant les sessions, els punts principals són:

- Prevenir durant la sessió de treball o en la vida quotidiana, la aparició de símptomes que indiquin falta de benestar en l'animal, ja que la seva presència indica la necessitat de modificar la forma de treballar per preservar la salut física i comportamental.
- Avaluar el risc potencial de l'activitat en la salut de l'animal.

- Avaluar l'aptitud dels element que seran utilitzats, del lloc de treball i del lloc de repòs de l'animal.
- Definir la duració de la intervenció i el descans de l'animal.
- Avaluar l'aptitud física i comportamental abans de la sessió terapèutica i supervisar junt amb el professional de la salut humana la interacció humà- animal.

Entre els signes que evidencien un trastorn emocional en el gos es troben: augment de la freqüència cardíaca i/o respiratòria, signes gastrointestinals (femtes toves, colon irritable, vòmits, badalls, deglució freqüent), suor dels coixinets, midriasis, trastorns de la micció, alteració del comportament d'eliminació, augment o disminució del consum d'aliment, alteració del comportament de descans i son, vocalitzacions, disminució o absència de joc, agressió, alteració de la conducta, activitats de substitució o estereotípies.

Un gos que mostri signes d'estès crònic com problemes digestius, manca d'entusiasme, por o agressivitat necessita més de 30 minuts de descans. Són símptomes clars que quelcom no funciona i cal canviar l'estil de vida. Aquests senyals d'estrès crònic sovint són conseqüència d'una manca de coherència en l'estil de vida del gos (Nora Wenthold and Teresa A. Savage, 2007). En aquesta línia ens agradaria afegir a les condicions per a la pràctica de TAA anomenades amb anterioritat altres aspectes que, segons les mateixes autores, es poden tenir en compte per garantir el benestar del gos assistent relacionats amb la gestió del seu treball:

- Un lideratge adequat i acompanyament per part del guia és essencial per garantir aquesta coherència en l'estil de vida de l'animal. L'estrès pot ser un senyal de que la forma de procedir del guia en una determinada situació ha de canviar. Un exemple d'això passa sovint quan un gos dubta. Si quan això passa, el guia s'atura i es mira el gos com preguntant-li què li passa, aquesta actitud indica al gos que el guia esta renunciant al seu paper de líder en aquell moment i això da dubtar encara més al gos. El que hauria de fer el guia en una situació d'aquestes, en canvi, és identificar si existeixen raons òbvies per al dubte del gos, mostrant un llenguatge corporal de lideratge en tot moment i redireccionar el focus d'atenció del gos per mitjà d'ordres addicionals que eliminin els dubtes del gos. Si aquests senyals no s'identifiquen o es tracten com cal el gos pot patir estrès crònic. No només la mala actuació del guia pot causar estrès, sinó que la seva absència també, atès que són animals acostumats a rebre molta atenció. Quedar-se sol a la gàbia

tota una tarda pot ser tan estressant com treballar sense descans, és per això que planificar les pauses i la durada és tan important com planificar les tasques.

- La confiança en el guia és crucial també, ja que són animals als que se'ls demana que ignorin instints de supervivència específics com la resposta “fugida o lluita” (“fight or flight”). La dinàmica irregular pròpia del entorn d'un centre de salut pot convertir en un repte qualsevol ordre aparentment senzill. El rendiment d'un gos de servei està fortament influenciat per l'entorn excessivament estimulant d'un centre de salut de forma que, per tenir èxit cal que el gos tingui plena confiança en el seu gestor o que sigui reconegut pel gos com el seu líder.

- És molt important que tots els requeriments al gos siguin raonables i apropiats. Si no es fa així poden haver-hi accidents i lesions al gos o a les persones properes. Per exemple, encara que un gos de servei en un establiment de salut pot ser físicament capaç i agradar-li tibar d'una persona en cadira de rodes, no sempre serà adequat. Els terres de ceràmica poden facilitar que gos i cadira s'accelerïn massa i els sòls recentment encerats poden relliscar provocant accidents. Normalment els gossos que s'encarreguen d'aquestes tasques han estat entrenats i preparats de manera específica i disposen del equip per fer-ho de forma segura. Tanmateix, que hagin desenvolupat una llarga relació de confiança amb la persona en la cadira de rodes, és també molt important.

- Cal evitar la sobrecàrrega del gos quan aquest treballa en una institució, petita o gran. Això es pot aconseguir preparant un pla d'activitats pel gos que inclogui temps generosos de descans entre aquestes, reconeixent el que un gos pot entendre com a

descans i no una persona. Per exemple, dir-li que s'assegui en un racó mentre el sanitari treballa amb un pacient no és un descans pel gos perquè està sotmès a una ordre i en espera de la següent. En canvi, tenir-lo en una gàbia per 15 o 30 minuts en un ambient tranquil li dóna una senyal clara que no té ordres a atendre i es pot relaxar. A banda dels petits espais entre activitats, el gos necessita també llargs períodes lliures de servei. Pot ser un cap de setmana d'excursió, una llarga caminada, o llarga estona sense anar amb la corretja. Molts gossos de servei es passen molta estona lligats i treballant i encara que els agradi la feina i estar amb gent, els convé molt tenir temps per estar lliures i poder interaccionar amb altres

gossos.. Tanmateix és important que practiqui novament les ordres abans de retornar a l'ambient de treball. Això dóna al gos una senyal clara de que torna estar de servei i que ha d'esperar la nova ordre.

Els animals de servei juguen un paper important en les vides de persones amb minusvàlues i amb necessitats especials. L'ensinistrament, cura i supervisió del animal és extremament important per a l'èxit de l'animal en la seva funció i sobretot per garantir-ne el benestar.

ÈTICA EN ELS GOSSOS GUIA I D'ASSISTÈNCIA A DISCAPACITATS:

En el mateix article de Iannuzzi i Rowan del 1991, es comenten els punts més controvertits sobre l'ús dels gossos en programes d'assistència, que inclouen els gossos guia per cecs i els gossos d'assistència per persones discapacitades. En tots dos casos el seguiment per mitjà de visites periòdiques és una eina molt útil, no només com a part del protocol d'entrenament (ja que els

gossos perden les seves habilitats si no es reforcen contínuament), sinó per assegurar que els animals estan ben adaptats i reben l'atenció adequada per part dels amos.

Alguns activistes pels drets dels animals argumenten que el simple fet de tenir un animals de companyia, és ja una forma d'explotació animal i per l'ús d'aquests per a contribuir al benestar humà, encara amb més raó.

ÈTICA EN ELS GOSSOS POLICIA I DE RESCAT:

L'ús dels gossos policia no és un tema discutit amb freqüència, normalment l'assumpte delicat és com es protegeixen aquests gossos mentre treballen. Tot i així, a continuació s'exposen una sèrie d'arguments a favor i en contra de l'ús dels animals per aquesta tasca, exposats en els articles

de Doris Lin i la Newsletter de *International Society of Animal Professionals*.

Segons aquests articles els arguments a favor del seu ús inclourien:

- L'ús dels gossos per a tasques policíaqes i de cerca i rescat pot salvar vides humanes mitjançant la localització de víctimes ràpidament.
- Poden ajudar a capturar criminals. L'ús de gossos policia pot ser una de les maneres més efectives de trobar el criminals que fugen a peu.
- Els gossos que cerquen cadàvers poden descobrir restes humanes, portant a la resolució de crims, casos de persones desaparegudes i al retorn de les restes a la família.
- Es poden entrenar per detectar bombes, drogues i altres substàncies, la qual cosa pot ajudar a prevenir crims.
- Es poden usar en situacions que són massa perilloses pels humans, o llocs massa estrets on les persones no poden accedir.
- Els gossos es desplacen més ràpidament que les persones i poden atrapar i mantenir sospitosos fins a l'arribada dels policies.
- Els gossos s'entrenen usant majoritàriament, reforç positiu, de manera que els mètodes d'entrenament abusius normalment no són un tema de debat.
- Els gossos normalment viuen amb els seus ensinistradors, fins i tot després que es retirin, i acostumen a estar ben tractats.
- Les alternatives són poques. S'ha experimentat amb altres animals (voltors i abelles) per a la cerca i rescat, o la detecció de la de cadàvers, però en definitiva totes involucren l'ús d'animals.

Arguments en contra de l'ús dels gossos policia, els de cerca i rescat:

- Des d'un punt de vista purament dels drets animals el seu ús per propòsits humans viola el dret dels animals de ser lliures.
- Els gossos a vegades es crien específicament per ser entrenats com a gossos policia, però no tots els cadells són seleccionats per a convertir-se en gos policia, contribuint així al problema de superpoblació d'animals domèstics.
- Els gossos poden morir o es poden ferir durant els serveis, però a diferència dels seus companys humans, mai han acceptat el risc conscientment.
- Si una situació és massa perillosa per un humà, hauria de ser-ho també per un gos.

- Els criminals tenen menys objeccions a l'hora de matar o ferir un gos policia que un oficial de policia. Les penes per matar o ferir un gos són molt menors a les que s'apliquen per les mateixes accions dirigides als policies humans.
- Hi ha hagut casos de gossos policia que han mort en els vehicles per massa calor i massa temps tancats.
- Tot i que no habituals, els mètodes d'entrenament brutals s'han observat en alguna ocasió. Així, existeix un vídeo per exemple, del novembre del 2009, d'una sessió d'entrenament d'un departament de policia de Baltimore (EEUU) on s'apliquen pràctiques violentes.

En altres articles sobre la medicina veterinària associada als gossos de rescat (Katherine E. Jones *et al.*, 2004), s'exposen detalls sobre els perjudicis que poden partir aquests animals en les intervencions que realitzen i l'entrenament que reben. En general es constata que els requeriments intensius de l'entrenament, les condicions de treball estressants, l'exposició a condicions ambientals extremes i la importància del seu treball requereix de consideracions veterinàries especials, per poder garantir-ne l'eficàcia i el benestar.

Pel què fa a l'entrenament, es tracta d'un procés llarg, sent en la majoria de gossos de més de 12-18 mesos i amb una mitja de 20 hores setmanals o més.

Les condicions de treball per aquests animals no són menys dures. En molts casos els grups de gossos de salvament es despleguen amb poques precaucions prèvies en intervencions internacionals, on el augmenta el risc d'exposició a paràsits no habituals i a les malalties que aquest transmeten. L'ambient de treball en sí mateix té múltiples riscos; han de treballar sobre les runes d'edificis col·lapsats, per exemple, la qual cosa predisposa l'animal a patir talls, rascades, cremades, caigudes des de força alçada, dany per caiguda d'objectes, intoxicacions per contaminants, atrapaments... En aquest sentit és molt aconsellable que s'ensenyi als guies dels animals com i quan establir ossos pel transport per prevenir danys afegits durant evacuacions potencialment llargues des de una zona catastròfica, per exemple. A tot això s'hi suma l'estrès físic i mental que es deriva de la seva feina i que, com ja hem comentat en el cas dels gossos de TAA, pot manifestar-se en forma de signes gastrointestinals i en forma de canvis de comportament o signes de malaltia sense causa orgànica identificable. Els problemes gastrointestinals, de fet, van ser uns dels més associats a l'estrès patit pels gossos de salvament en l'11S.

Amb la intenció de proporcionar més dades sobre els perjudicis en la salut dels gossos de SAR, creiem que també és interessant destacar els resultats d'un estudi conduït durant 5 anys que fa un seguiment de 95 gossos SAR desplegats en l'11 de Setembre del (Scott D.

Fitzgerald *et al.*, 2012). Un altre grup de 55 gossos no usats per a les tasques de rescats van servir com a control en aquest estudi. Després de 5 anys de seguiment, el 32% dels gossos desplegats havien mort i el 24% dels no desplegats. No es van trobar diferències significatives en l'esperança de vida mitja dels dos grups. Les causes de mort en els dos grups incloïen condicions inflamatòries, degeneratives i proliferatives. No es va identificar la presència de tumors primaris pulmonars ni es van trobar tampoc nivells significatius de tòxics en els teixits dels gossos. No obstant, un nombre significatiu de gossos dels dos grups tenien evidències d'haver inhalat materials nocius. La conclusió de l'article és que malgrat els gossos SAR van estar exposats a una àmplia varietat de compostos potencialment tòxics, els animals no pateixen una mortalitat més elevada ni un increment en les malalties pulmonars en comparació amb els gossos no empleats per a aquelles tasques.

ENTREVISTES

Entrevista a Josep Maria Soler Perera, de 84 anys, cec des dels 7 anys d'edat i amb gos guia des de fa 17 anys. Les seva experiència en l'ús d'aquests animals fa paleses algunes mancances del sistema a la vegada que deixa un testimoni de la magnífica relació que gossos i persones poden tenir.

Quants anys fa que tens gossos pigalls? Des de l'any 1996, gairebé 17 anys.

Quants n'has tingut? N'he tingut tres. El Jowie, el Dulqui i la Olaya (Oli pels amics).

Com vas fer per aconseguir-los, on els vas haver d'anar a buscar?

A través de la Fundació del Gos Guia de la ONCE (FOPG). El primer, el Jowie, el vaig anar a buscar a Rochester (EEUU), a l'escola de "*The leader dog*" i aquest va estar amb mi 10 anys, fins que es va jubilar. El Dulqui el vaig anar a buscar a Madrid a través de la fundació ONCE, però només va estar amb mi 1 any perquè estava malalt i el vaig haver de retornar a la fundació. Ara tinc la Oli des de fa 7 anys, i també la vaig anar a buscar a Madrid a través de la mateixa fundació.

Pots explicar en què consisteix el procés?

El que cal fer primer és enviar una sol·licitud a la Fundació ONCE. Un cop acceptada els de l'associació t'ofereixen les escoles d'ensinistrament on pots anar a recollir l'animal i a passar el període d'adaptació (on t'instrueixen adequadament per a poder tenir l'animal). En el meu cas, pel primer gos que vaig tenir vaig haver d'anar a buscar-lo a l'escola dels EEUU perquè l'escola d'aquí, en aquell llavors, tenia molt pocs gossos. Ha d'anar a l'escola pertinent i passar-hi un temps d'aprenentatge (que varia segons l'escola) fins que finalment pots endur-te el gos a casa.

L'animal també segueix un procés fins que arriba en mans del seu propietari cec. Primer, en treure'l de la mare el donen a una família voluntària que se n'ocupa fins que el gos té prop d'un any, i posteriorment el porten a l'escola on els preparen per ser gos guia. Sempre entreguen els animals amb una edat similar (entre 1 any i mig i 2 anys). De fet, jo et parlo del mètode que segueixen als Estats Units, el que segueixen a la ONCE no el conec, però m'imagino que deu ser similar. Val a dir una cosa no obstant, i és que tinc el convenciment que els gossos que entrenen a EEUU estan molt més ensenyats quan surten que no pas els de l'escola de Madrid, i això, jo ho he pogut comprovar. I crec que recentment les condicions encara han empitjorat més a causa de la crisi. A l'escola de Rochester (Michigan), per exemple, em van tenir 25 dies allotjat, entrenant-me amb el gos. En aquella escola hi entraves en règim intern i feies un munt de pràctiques i sorties

molt ben preparat. En canvi, a l'escola de Madrid només hi vaig estar 6 dies, de dilluns a dissabte.

I va ser suficient amb menys d'una setmana? Vas sortir-ne preparat? I el gos?

Per mi sí que va ser suficient, perquè ja dominava les instruccions i els mètodes però per la gossa, la Oli, no. La Oli estava clarament menys ensenyada que el Jowie. Es nota amb la manera de comportar-se de l'animal. Per exemple, la Oli no ve quan la crido molts cops.

Doncs això no crec que sigui el que s'espera d'un gos d'aquests, no?

No, és clar. El que passa és que jo a la Oli no l'he fet servir com a gos guia, perquè quan vaig anar a buscar-la ja era gran, tenia 77 anys i la meva dona no em va deixar anar mai sol amb ella pel carrer. La gossa s'ha acostumat a anar tots tres i a que per tant, no m'hagi de guiar.

Tinc entès que amb aquests gossos cal que es dugui a terme una pauta d'entrenament constant a casa, precisament per evitar això.

A aquests gossos se'ls ha de fer diàriament el que s'anomena "la obediència". Sobretot va bé fer-ho a l'hora de menjar. Li poses el menjar mentre li dius que s'estigui quieta. Després la fas seure i aixecar varies vegades. Un cop ha fet això la mantens quieta amb la paraula "stay", i l'animal no ha d'anar a menjar al plat fins que li dones la ordre. Això s'ha de fer cada dia i no una vegada, sinó varies. De fet, la obediència és important aplicar-la especialment cada vegada que l'animal no segueix alguna ordre. El gos ha d'estar convençut que el que mana ets tu. El què passa és que malgrat que practico aquestes coses amb la Oli, no practiquem gaire la guia al carrer pròpiament. El cert és que la Oli ha estat més un animal de companyia que no pas d'assistència, i si bé en part ha estat perquè no l'he tractat com a gos guia, això no treu que ella també va sortir menys ensenyada que el Jowie de l'acadèmia. Els exercicis bàsics els dominava, però qualsevol cosa més complicada, com per exemple la manera de pujar al cotxe no ho sabia. I això que a l'escola de Madrid les instal·lacions són fantàstiques! Però les aptituds amb les que surten els gossos són més limitades. A més l'entrenament a l'escola de Rochester durant la fase d'adaptació era molt més estricte i sistemàtic.

I parlant dels altres dos gossos que sí que han estat d'assistència, en la fase aquesta d'adaptació on vas a Amèrica i comences l'entrenament, diries que es va establir un vincle amb l'animal de seguida?

Sí, de seguida. Però també ho facilita el fet de passar 25 dies junts abans d'endur-te l'animal a casa. I quan dic junts, vull dir 24 hores junts. Allà a Rochester, els dos primers dies t'observaven i analitzaven la teva manera de moure't i també el teu caràcter, per després, el tercer dia assignar-te el gos més adient a les teves característiques. No ho feien

a l'atzar, sinó ben a consciència. El tercer dia et donaven el gos, però ho feien d'una manera molt especial. Te l'entregava l'entrenador que havies tingut aquells dos dies personalment i era un moment molt bonic. A partir d'aquí passaves totes les hores del dia amb l'animal. Et donaven una cadeneta que lligàvem al terra de l'habitació, i és on hi havíem de tenir el gos mentre no estàvem fent les pràctiques. També el podies deixar anar sempre que volguessis jugar amb ell.

Així el gos no l'esculls, sinó que te l'assignen.

Sí, te l'assignen en funció de les teves característiques. L'únic que et pregunten és si prefereixes un mascle o una femella, però jo vaig dir que m'era igual. De fet la instructora que me'l va donar em va dir que m'havia assignat el millor gos de la camada, i crec que és veritat, perquè he conegut els gossos dels meus companys, i cap ha estat com el Jowie.

Què tenia el Jowie que el feia tan especial?

Era molt obediènt, i molt molt llest. Un gos molt atent, que sempre estava pendent de mi i amb mi.

En referència a l'adquisició de l'animal, hi ha algun requisit que es demana que el sol·licitant compleixi ?

No, cap requisit especial. L'únic que calia era fer la sol·licitud a la ONCE i després et feien un examen físic general, una revisió mèdica i una visita al psicòleg. En funció d'això decidien si eres o no apte. La revisió servia més que res per comprovar que un cop amb el gos, poguessis realment tenir autonomia i no tinguessis altres limitacions, sobretot físiques.

Quins avantatges principals atribueixes al canvi del bastó al gos guia? Vas haver d'adaptar algun aspecte de la teva vida per l'animal?

L'avantatge principal és que et proporciona molta més autonomia. Fins aleshores havia anat sempre amb bastó pel carrer, però no és lo mateix anar amb el bastó que anar amb un animal viu, ben ensenyat i que és capaç de reaccionar davant de diferents situacions.

Pot decidir quan has de travessar, per exemple?

No. El moment de travessar el decideix la persona cega "llegint el trànsit", com se sol dir. El què has de fer és aturar-te, escoltar i esbrinar per on venen els cotxes, si s'aturen o si arrenquen, i en funció d'això donar les ordres al teu gos.

Durant aquesta fase, s'explica en la bibliografia, que l'animal ha d'aprendre a inhibir el seu interès cap a aspectes que per naturalesa podrien desviar la seva atenció, com altres gossos, menjars, olors... creus que s'aconsegueix?

Si segueixes les instruccions que et donen a l'escola, sí. El primer que et diuen a l'escola és que sempre has de ser tu el que s'ocupa del gos. Has de ser sempre tu el que li dona menjar, el que el pentina, el que el treu a passejar... De fet, els de l'escola de Rochester em van dir que ni tan sols podia dir el nom del gos als veïns. No havia de deixar que ningú el toqués o acariciés.

I no trobes que és una mica radical? Realment pot pertorbar tant l'animal?

És radical, però necessari, especialment quan l'animal està treballant. No tant quan el gos no està de servei. Quan l'animal em guia pel carrer és molt important que cap altre persona el cridi, o el toqui perquè el distreu i aleshores pot oblidar la ordre que li he donat. En general, quan l'animal porta l'arnés (que vol dir que està treballant) no és convenient que ningú el distregui i per això es diu que no diguis el nom de l'animal a massa gent, perquè no el coneguin. També s'ha d'evitar que ningú altre li doni menjar, perquè sinó l'animal recorda a la persona i la va a buscar si se la veu, esperant que n'hi doni un altre cop.

I això passaria fins i tot amb el gos més obedient de tots.

Sí, és clar. Un gos és un gos.

Sembla gairebé impossible que un gos pugui controlar aquests impulsos, i potser fins i tot una mica repressiu.

Si no el malcries, normalment no li costa gaire. Pot trobar-se amb altres gossos o gats pel carrer i no dir-los res. Ara bé, si el gos va sense l'arnés (porta la corretja), aleshores és com un animal de companyia, no està treballant. Realment saben diferenciar perfectament entre els dos estats en funció de si els poses l'arnés o no.

La gent és conscient que no pot destorbar-los?

No massa, no. Però si és necessari, els aviso.

En el teu dia a dia, creus que és difícil aconseguir que l'animal se centri totalment en la seva feina? Recordes algun cas en què això no fos així?

En general no. Tot i que algun cop l'animal conscientment decideix fer alguna cosa que no li has manat i desobeir-te. Per exemple, el Jowie alguna vegada m'havia fet perdre, estant ja molt a la vora de casa perquè ell volia passejar més estona. Però en aquest cas ja veus que no és un tema de distracció, sinó més aviat de tossuderia. Van ser molt poques vegades, no obstant!

En la bibliografia també es desaconsella que l'animal jugui amb pilotes, per exemple, perquè podria despertar el seu instint caçador. Creus que és necessari? Es podria ser més flexible?

És cert que ho desaconsellen. No poden jugar amb res que estimuli la seva agressivitat. Sí que poden jugar en canvi amb ninots de goma. No es recomana llançar-los coses perquè les vagin buscar. La veritat és que jo no vaig llançar massa la pilota a cap dels gossos que vaig tenir.

No sé si és estrictament necessari complir aquesta condició i tampoc tinc cap experiència que pugui decantar-me a favor o en contra.

Amb tots els anys que fa que tens gos guia, has tingut mai algun problema amb l'animal? Alguna situació perillosa, accident... ?

Sí que vaig tenir algun accident. Ara mateix el que recordo és un dia, quan jo vivia a Valldoreix, que vaig haver de baixar a Barcelona per obrir la correspondència del pis que teníem allà i revisar algunes coses. Vaig anar a l'estació, vaig agafar el tren, vaig arribar al pis de Barcelona, vaig recollir tot el que havia de recollir i vaig tornar a Valldoreix. En arribar a l'estació de Valldoreix i trepitjar l'andana li vaig donar la instrucció al gos que trobés les escales ("find the steps"), i el gos va començar a caminar. Però resulta, que les escales estaven molt amagades i l'animal les va passar de llarg i va seguir caminant per l'andana, buscant-les, fins que va arribar al final i es va aturar. Jo li seguia donant les instruccions de que avancés però ell no es movia ni un pèl, i al final vaig avançar jo sol pensant-me que estava davant les escales i vaig caure de l'andana. Immediatament el Jowie va baixar darrere meu i es va asseure al meu costat fins que la gent que hi havia a l'andana em va ajudar a sortir, no em va deixar en cap moment. Des d'aquell dia cada cop que el Jowie es parava, jo no avançava ni un mil·límetre.

Però així, va ser un error del Jowie?

No, en absolut. Ell havia seguit totes les instruccions. Senzillament no va trobar l'escala.

D'aquest tipus d'accidents n'has d'informar a algú de la fundació?

No, no n'he d'informar. I no ho vaig fer de fet. Ells tampoc m'han preguntat mai res.

Però suposo que tant des de la fundació ONCE o l'escola de Rochester et fan algun seguiment, almenys durant els primers mesos, no és així?

Això és molt relatiu. Els de l'associació *The Leader dogs for blind* enviaven cada any una persona a Espanya, normalment és el cap dels instructors. Aquet instructor ve a Espanya per fer un seguiment de totes les persones a les que se'ls ha donat un gos guia de la seva

escola. Els de l'associació prèviament ens havien enviat una nota on et deia els dies (normalment dos) que vindria l'instructor i on es faria la trobada. A l'instructor li havies d'explicar com t'anava tot, i et feia algunes proves de mobilitat amb el gos per la ciutat.

Preguntava per l'estat sanitari i el benestar del gos? Controlava si feies les revisions veterinàries pertinents i si te n'ocupaves degudament?

No. Suposo que ell devia observar el gos en general i si creia que estava en bon estat o que no hi havia cap signe evident de malaltia o alteració del benestar, ja no se'n preocupava.

Era veterinari?

No, era un dels caps dels instructors de l'escola. S'ocupava del servei exterior i viatjava molt.

Tampoc preguntaven específicament pels accidents que haguéssiu pogut tenir?

No. I jo tampoc ho vaig voler comentar en aquell moment perquè no havia estat per negligència del gos, sinó més aviat meva. És més, el dia següent vam tornar amb el meu fill a l'andana on vaig caure, i amb la seva ajuda vam trobar les escales i des d'aquell dia el Jowie sempre més va recordar on estaven les escales i com anar-hi.

A l'escola et donen alguna indicació/instrucció sobre com has de tenir cura de l'animal?

A l'escola t'expliquen que cal treure l'animal 2-3 vegades al dia i et donen indicacions sobre el tipus, qualitat i quantitat de menjar que li has de donar (normalment 1 cop al dia) perquè és molt important que estigui en una bona condició física. El Jowie pesava 35 kg quan me'l vaig endur i els de l'escola em van dir que era convenient que no passés mai dels 40 kg. També t'aconsellen que el banyis 3-4 vegades l'any i que el pentinis cada dia. Però cap instrucció sobre les vegades que l'has de dur al veterinari ni res que tingui a veure amb això. Se suposa que queda al criteri de l'usuari. Però és el que et comentava, que tampoc ho controlen massa amb posterioritat. Sí que és cert que en les visites que feia el cap dels instructors de l'escola de Rochester, si l'animal estava massa gras et feien alguna advertència.

Resumint, el control que per part de les associacions que us entreguen l'animal es limita a la visita un cop a l'any d'un dels instructors de l'escola per fer unes preguntes, comprovar el bon funcionament del binomi amo-gos (almenys en el cas de l'escola de Rochester).

Certament. I això era fa ja uns anys, ara crec que ni tan sols vénen. Això sí, si mai tens qualsevol dubte o qüestió pots posar-te en contacte amb l'escola sense cap problema.

Actualment, els de la fundació del gos guia (dins de la ONCE) ens envien una carta cada 6 mesos (al maig i al novembre) demanant que un dia determinat facis entrega dels resultats d'una analítica sanguínia per fer un control. I la revisió veterinària la pots fer cada quan tu consideris necessari. També els de l'escola de Madrid cada mes fins als 6 mesos més o menys et fan enviar una carta en la que has d'explicar com van les coses, a manera de seguiment. De tant en tant des d'aquesta escola envien alguna persona a fer una visita, sobretot si truques expressament per comentar algun problema.

En general, diries que la teva gossa gaudeix de la tasca que realitza?

Sí. Aquests gossos són infeliços si no poden treballar. Si poden treballar sempre estan contents. Aquests gossos són molt treballadors i són feliços acomplint la seva tasca.

Com definiries la teva relació amb la gossa? Companys, amics, família...?

Una mica de cada. No és una relació d'amo-gos, és més íntima, un vincle molt més fort.

Estem tot el dia junts, fins i tot quan vaig al metge. Pensa que si m'han de fer cap prova i he de deixar el gos amb la meva dona al vestíbul, quan surto, el gos ve directe cap a mi, immediatament, com si li haguessin pitjat un botó. Les infermeres sempre se sorprenen de lo molt que m'estima el gos.

Quan es considera que el gos deixa de ser apte pel treball? Varia segons l'animal?

Sempre és als 10 anys. A partir d'aquesta edat es jubila l'animal, que vol dir que la fundació ja no es fa responsable de qualsevol problema que pugui ocasionar a terceres persones. Durant l'etapa treballadora de l'animal tenim una assegurança, i aquesta deixa d'estar vigent en aquest moment i te n'informen amb una carta. Només es retiren abans si tenen alguna malaltia.

Què se'n fa dels animals en aquest moment?

Hi ha tres opcions. Pots retornar el gos a la fundació, pots donar-lo a una família voluntària d'acollida o a alguna residència o te'l pots quedar.

Quina creus que és la opció majoritària?

Jo no conec a ningú que hagi retornat el gos un cop acabat el servei. En el meu cas particular, quan el Jowie es va retirar va estar vivint amb mi fins que ja no el vaig poder atendre bé perquè va quedar cec, com jo, no hi sentia bé, no caminava i era diabètic. Aleshores va estar vivint amb el meu fill fins que al cap d'un temps vam decidir eutanasiar-lo, després de 12 o 13 anys.

Creus que són ben acceptats aquests animals a tot arreu?

En general sí. Recentment la Generalitat ha repartit unes xapes amb el logotip de la Generalitat a davant i les dades de l'animal darrere, junt amb una cinta amb el mateix logotip que s'ha de lligar a l'arnés. Totes dues coses representen una identificació oficial dels animals i faciliten el reconeixement d'aquests gossos per a què siguin autoritzats a accedir a qualsevol lloc amb rapidesa.

Recordes haver tingut dificultats per accedir a algun lloc?

En general no he tingut mai masses dificultats per accedir als llocs. Només recordo un parell d'ocasions on hi ha va haver més conflicte. La primera vegada en un bar de Cuenca on no deixaven passar l'animal d'entrada i vaig haver de treure un llibret del Congrés dels diputats d'Espanya i de la generalitat de Catalunya sobre la legislació per ensenyar-los que no podien impedir l'entrada dels gossos pigalls a cap lloc públic, ni tampoc privats d'ús públic. Al final vam poder entrar i ni el personal del lloc ni els altres clients es van adonar que havia entrat un gos, perquè havia estat tota l'estona tranquil sota la taula, sense molestar a ningú.

Dus algun document acreditatiu de l'animal?

Duc un carnet on surt una fotografia dels dos junts. En teoria aquest animal pot entrar a qualsevol lloc, fins i tot he pogut entrar a hospitals. Aquí a Espanya en teoria el govern t'autoritza a anar per tot arreu. Tinc un company que fins i tot va entrar el gos al quiròfan, quan el van haver d'operar perquè el van atropellar travessant un carrer. El gos es va col·locar en un raconet i no es va moure.

Sobre el segon gos que vas tenir, com és que només va estar amb tu un any?

Perquè me'l van venir a recollir. Me'l van donar malalt a la fundació ONCE de Madrid. De fet, durant els 6 dies escassos que vaig estar a l'escola d'adaptació dues o tres nits me'l van venir a buscar del departament de veterinària i sempre me'l tornaven l'endemà al matí. Al final, abans de marxar em van dir que estava malalt i que li hauria de donar unes pastilles tota la vida.

Et van dir què tenia?

No. Només sé que un cop a casa, es va trobar molt malament. Tenia moltes diarrees i crec que no tolerava bé el menjar. N'hi havíem de donar un d'especial que no recordo per a què era. En les revisions veterinàries em van dir que tenia algun problema intestinal i que caldria fer una biòpsia però que estava bastant malalt. Jo la veritat és que no podia tenir un gos d'assistència al que hagués d'assistir jo, així que vaig prendre la decisió de retornar-lo.

Vaig trucar a la fundació i un instructor va venir a buscar-lo. Més endavant, quan vaig tornar a Madrid per anar a buscar un altre gos, em vaig trobar aquest mateix instructor i em va avisar de que segurament intentarien tornar a donar-me el mateix gos dient-me que ja estava curat i que no tenia cap problema, però que no l'acceptés.

Ho van fer?

Sí, efectivament. A l'hora d'entregar els gossos em van dir que tenien el Dulqui, el meu gos, que ja l'havien curat i que me'l tornarien a assignar. Jo vaig dir que m'hi negava perquè havia perdut la confiança en ell, i finalment em van donar la Oli, que estava poc ensenyada.

Ets membre de l'associació de gossos pigall de Catalunya o d'alguna altra associació relacionada?

No. Perquè cal pagar unes quotes. Em cobriria els costos de l'anàlítica sanguínia semestral, que ara corre a càrrec meu, i a més organitzen sortides i activitats pels gossos, però crec que no és necessari en el meu cas. En realitat conec poca gent que en sigui membre.

Entrevista a Xavier Roura, veterinari de l'HCV de Bellaterra i responsable de la unitat canina dels mossos d'esquadra.

Quants gossos dels mossos porteu més o menys actualment?

Ara tenim 52 gossos. Hi ha tres tipus de gossos de treball dels mossos de Barcelona: explosius, drogues i salvament.

El nostre treball es divideix en dues modalitats, la prevenció i selecció dels gossos i el tractament clínic dels imprevistos que hi poden haver.

La primera modalitat consisteix en fer una exploració general, una analítica completa sanguínia i urinària, es valoren els problemes ortopèdics (displàsia de maluc, problemes articulars de colze) i la leishmaniosis (per la zona en la què ens trobem) dels gossos que han recollit o comprat els mossos i que tenen potencial per arribar a fer una de les tres funcions anteriors. Segons el problema que tinguin es poden eliminar de la selecció, de totes maneres, es té en compte tant aquest examen clínic com el potencial que tinguin, ja que poden tenir gossos amb leishmaniosi però amb molt de potencial i el tracten.

Quines són les races més freqüents en aquesta professió? Ve alguna raça amb més freqüència que una altra?

Això ha anat variant, ara la raça que tenen per excel·lència és el Malinois, normalment comprats. De totes maneres, també hi ha altres races com Pastor Alemany, Labrador i molts gossos creuats, que eren sobretot els que tenien a l'inici, quan no tenien l'ajuda econòmica suficient i agafaven gossos de les protectores o gossos de gent que no les podia mantenir però que tenien un bon potencial.

Han elegit el Malinois sobretot perquè no tenen predisposició per la displàsia de maluc. No agafen races poc habituals com el Dòberman perquè són més cars. Tampoc agafen les races més habituals, que són les braquiocefàliques, no s'utilitzen perquè no estan adaptades a aquestes activitats.

No hi ha diferència en la freqüència en què vénen aquestes races, òbviament vénen més Malinois per una qüestió de població, però no perquè estiguin més predisposats. El Pastor Alemany i el Labrador sí que estan més predisposat genèticament a patir displàsia de maluc.

En els controls inicials tampoc hi ha molta diferència entre aquestes races.

Varia en percentatge entre mascles i femelles? Tenen predilecció per un dels dos sexes?

Poden tenir una mica de predilecció dels mascles pel simple fet de que les femelles tenen el zel i alteren els altres mascles, i complica una mica tota la situació, sobretot vivint en una comunitat. Però realment la selecció la fan amb l'examen que ells utilitzen per a saber si un gos és apte o no apte. Si un gos és un mascle i és boníssim l'agafen, i si és una femella però és molt bona l'agafen també.

Amb quina freqüència vénen els gossos dels mossos a l'hospital? Són visites esporàdiques, o solen ser bastant freqüents?

A la fase inicial es fa la primera visita a tots els gossos. A part del control anual, les visites van en funció de la clínica. Si tenen alguna patologia i han de venir a l'hospital s'aprofita per fer l'analítica anual. Quan els animals són més joves i no vénen amb tanta freqüència només es fa el control anual, però quan els gossos ja comencen a tenir malalties, el control anual deixa de ser tan important perquè ja es van fent analítiques per controlar la malaltia.

Freqüentment cada setmana en tenim.

A part de per patologies concretes, vénen per fer revisions periòdiques? Estan sempre amb la vacunació i la desparasitació al dia?

Cada any fan una revisió, amb analítica i vacunació. Sobretot per les vacunacions ens desplaçem allà nosaltres perquè és més còmode. Les pautes de desparasitacions, tant interna com externa, amb el protocol que nosaltres li hem marcat.

Estan castrats?

Com a norma no estan castrats. Si es pensa que clínicament es adient fer una castració, llavors es fa.

Si no es castra és per no afegir cirurgies addicionals, però no es reproduïxen entre ells, sinó que els adquireixen externament. Això és bo perquè així hi ha menys endogàmia. A més, tampoc tenen les estructures necessàries per plantejar-se fer aquesta tasca.

Quins són els principals problemes pels que vénen aquests gossos? (respiratoris, inflamatoris, degeneratius, neoplàsics, SNC).

El que normalment tenim més són fractures, problemes musculars, lligaments creuats, ferides interdigitals, talls, malalties oculars (conjuntivitis, queratoconjuntivitis) a vegades per exposició a fum, ferides.

A part d'aquest grup, els altres gossos vénen per altres problemes com els que poden tenir la resta de gossos, problemes renals, leishmaniosi, al·lèrgies, etc.

Són problemes provocats per la seva feina o són els mateixos problemes que tenen els altres gossos d'aquestes races?

Possiblement la diferència com a grup respecte a altres gossos és la incidència de problemes ortopèdics, ferides, traumatismes. A part d'això no hi ha diferència entre les patologies dels gossos dels mossos amb els altres.

No hi ha cap malaltia sobreproduïda pel fet de fer aquesta feina.

Quan vénen d'urgència quin problema sol ser? Va relacionat només amb la raça o també pel seu ambient?

Normalment ortopèdiques, oculars o quirúrgiques de teixits tous, però bàsicament traumatismes. O sinó ja venen en situacions d'altres malalties que desemboquen en una situació d'urgència, com per exemple insuficiència renal. Les situacions d'urgència sí que estan relacionades amb el seu ambient, ja que per exemple els de rescat van per llocs on poden clavar-se coses, però també vénen per altres urgències que també poden tenir els altres gossos.

Estan molt estressats? L'estrès patit per aquests animals els hi pot comportar alguna patologia?

Aquests gossos pateixen 2 situacions que no tenen els gossos domèstics: una, que viuen en comunitat, i la segona cosa és que ells són gossos de treball, de manera que tenen uns horaris. Per tant, hi ha una rutina. Per un costat això sí que estressa (igual que en les persones) però alhora els relaxa, perquè tenen molt clar que tenen uns protocols i uns horaris, i no viuen en un tema de confusió, que és el que sol generar estrès. A més, aquí les condicions són bones, estan en gàbies individuals, i surten a passejar junts (els que poden passejar).

Les displàsies de colze i de maluc són més freqüents que en els altres gossos?

No, ja s'han seleccionat els Malinois, que no estan predisposats a patir displàsia. La displàsia és un problema genètic, encara que hi ha factors que poden predisposar a l'aparició dels signes clínics o a l'agreujament d'aquesta lesió genètica. L'evolució de la osteoartrosi es pot veure empitjorada per l'exercici intens, el sobrepès, la dieta. No crec que hi hagi molta més displàsia, encara que sí que hi pot haver més osteoartrosi i problemes ortopèdics (l·ligaments creuats, fractures), sobretot els que fan salvament, que fan un esforç físic més intens i es fiquen per zones complexes.

Tenen més problemes que els altres gossos després de realitzar durant anys aquesta feina?

Els gossos de raça pura tenen més patologies, però aquestes no són degudes al fet de realitzar la seva feina.

Quina esperança de vida tenen? Es veu reduïda respecte als altres gossos de la mateixa raça?

No. Sí que és veritat que els gossos de treball estan predisposats a patir més accidents, però no hi ha un increment d'eutanàsies. Vénen de vegades amb pneumotòrax i problemes traumàtics amb més freqüència que altres gossos, però que les conseqüències portin a la mort... no. L'esperança sol estar al voltant dels 8-10-12 anys més o menys.

Els mossos compleixen totes les indicacions de manera correcte? Dieta, medicament, maneig, etc?

Sí sí, perfecte. Ells tenen una estructura piramidal, on el primer responsable és el guia (el seu company) i és el que informa. I allà tenen una distribució interna on medica el propi guia, a no ser que ell no pugui i ho fa un altre, però ho compleixen tot sempre.

Quina dieta solen tenir aquests animals? Necessiten una dieta especial o algun suplement? Solen estar en el seu pes adequat?

Tenen unes recomanacions dietètiques per el tipus d'alimentació que pot ser més adequat en general, i després els gossos que necessitin una dieta especial s'alimenten segons la nostra recomanació.

Si un gos necessita una cirurgia i el temps de recuperació és molt llarg, fan la cirurgia? I si després de la cirurgia deixa de ser útil per la seva feina, la fan?

Sí, t'has de fer la idea que cada gos d'aquests és com un mosso d'esquadra, pels guies és com un company. A més, han invertit uns diners en aquests gossos, en comprar-los i en entrenar-los, per tant, perdre un d'aquests gossos és un trauma tant emocional com econòmic. Hem fet cirurgies de trauma que han estat 3 mesos sense poder començar a treballar, o hèrnies discals, on també han estat fins a 6 mesos sense poder treballar. Ells el que fan es seguir el criteri clínic, actuen sota les nostres recomanacions.

Fan algun tipus de rehabilitació especial en casos de fractures òssies?

Depèn del tipus de lesió. No totes les lesions ortopèdiques necessiten rehabilitació. Fins fa un temps els gossos estaven en una residència canina, però des de fa 4 anys estan en unes instal·lacions pròpies pels mossos i els gossos. En aquella residència canina hi havia un centre de recuperació, amb cintes, pilots, piscines, etc. per tots els gossos que necessitessin

rehabilitació. Ara, els gossos que necessiten rehabilitació, han d'anar a una residència amb servei de rehabilitació, que tingui cinta de *training*, piscina, etc. per fer els exercicis que necessita. Això ho fan si els traumatòlegs i el guia troben que necessiten aquesta rehabilitació més específica. Moltes altres vegades els mateixos guies fan la rehabilitació del gos. No tots els gossos amb lesions ortopèdiques fan una rehabilitació d'aquest nivell, molt menys els gossos d'explosius i de drogues, que fan poc exercici.

Els de rescat necessiten recuperar-se ràpid i bé per poder continuar la seva feina, per tant en aquests casos es poden fer rehabilitacions específiques si el gos ho necessita.

Tenen més o menys neoplàsies que els altres gossos de la mateixa raça que no treballen?

No, no hi ha diferències. No coneixem tot el món de les neoplàsies encara, però no sembla que cap de les coses que estiguin fent els gossos hagin de predisposar a tenir neoplàsies, a veure, els gossos que treballen amb droga no són drogoaddictes, ells detecten la droga i els explosius per la seva alta sensibilitat olfactiva.

L'única cosa en aquest cas que pot predisposar a patir neoplàsies són les fractures òssies. Si és un gos que es fractura sistemàticament una extremitat, o només una vegada però és de raça gran, sabem que aquest gos tindrà més predisposició a desenvolupar un osteosarcoma en aquella zona.

A excepció d'això veiem els mateixos tipus i la mateixa freqüència de tumors que en els altre gossos: limfomes, tumors cutanis, tumors de mama, etc.

Han dut alguna vegada un gos que ja no serveix per sacrificar, o només les sacrifiquen quan realment ja estan molt vells?

Només es sacrifiquen quan tenen altres malalties cròniques terminal, però com qualsevol altre gos. De fet, hi ha gossos que estan amb tractaments crònics que no els permeten treballar i no els sacrifiquen, simplement els tenen apartats, però els segueixen tenint.

Hi ha hagut algun cas de sacrifici d'algun animal per ser agressiu? Solen ser animals agressius?

Encara que de tot el tema d'ensinistrament se n'encarreguen els mossos o entrenadors que tenen als centres, quan un animal té un problema de comportament concret vénen al servei d'etologia de l'hospital i intenten solucionar qualsevol problema, igual que quan tenen un problema amb la nutrició (que volen canviar a una dieta més econòmica) demanen opinió al servei de nutrició de l'hospital.

Fora del tema dels gossos policia, hem llegit també que hi ha gossos que detecten el càncer o algunes malalties en persones, com està aquest tema?

El gos té una capacitat olfactiva brutal, no és que detectin el càncer, perquè el càncer no emet cap tipus d'olor, però sí que les persones, pel fet d'estar malaltes, poden patir canvis hormonals que provoquen una olor diferent detectada pels gossos. Amb això s'intenta aconseguir fer un diagnòstic molt més precoç.

Entrevista a Íngrid Ramon, psicòloga i educadora canina titulada a l'estranger i especialitzada en gossos de teràpia i assistència, gossos de detecció i alerta mèdica, i gossos de cerca i rescat entre d'altres.

Actualment a què et dediques?

Actualment em dedico a l'ensinistrament de gossos de particulars i als gossos de detecció de drogues, d'hipoglucèmia i a altres projectes on col·laboro. Pel que fa als gossos de cerca i rescat, que són dels que parlarem principalment al llarg de l'entrevista, col·laboro amb la Escola Espanyola de rescat amb gossos.

Són oficials aquests tipus de grups?

Les unitats canines de rescat d'organismes oficials i forces armades (mossos, bombers, ume, guàrdia civil) són les úniques professionals i remunerades, la resta són associacions o particulars voluntaris en els quals no hi ha cap mena d'oficialitat.

Quan hi ha un desastre internacional, el Ministeri de l'Interior del govern, el qual coordina aquestes tasques, avisa a la Unitat Canina Espanyola situada a Madrid, amb la que col·laboro. La resta de gent, tant particulars com associacions, van voluntàriament i es paguen el desplaçament fins al lloc de la catàstrofe.

Quines característiques i aptituds han de tenir els animals que selecciones per a aquesta professió? Com se seleccionen?

Les característiques que han de tenir són semblants en la majoria de gossos de treball. Concretament, les característiques dels gossos de rescat i de detecció s'assemblen molt: han de ser animals actius, sense arribar a ser histèrics. Aquí és on hi ha una línia fina en la que s'ha de saber discernir entre un o l'altre, ja que una bona selecció d'un gos de treball suposa el 60% de la nostra feina. Si la selecció no es fa bé, la resta no funcionarà. Han de ser animals intel·ligents, amb capacitat d'interacció amb les persones, amb l'olfacte molt desenvolupat, que estigui motivat pel joc, per estar amb tu i jugar amb tu.

La selecció pot ser tant de cadells com de gossos adults, inclús gossos de protectores que reuneixen les aptituds necessàries i són rehabilitats. Idealment, s'agafen de cadells i se'ls fan tests d'aptitud a les 6, a les 8 i a les 10 setmanes de vida. Pel que fa als gossos adults, potser ja han adquirit algunes conductes que no són adequades per a l'ofici que realitzaran, però s'ha de saber veure que tenen les aptituds que busquem i corregir aquests petits defectes, aconseguint així uns gossos genials per a la cerca i el rescat. No és més difícil que ensinistrar un cadell, simplement aquestes conductes s'han de redirigir per solucionar el problema, és la meva feina.

Els gossos de protectores rehabilitats funcionen molt bé com a gossos de rescat, perquè molts d'ells reuneixen les aptituds que es necessiten: són molt actius, juganers, etc. Per la majoria de la gent, aquest tipus de gossos són insuportables i molts acaben a la gossera. Se'ls hi dona una sortida a aquests animals, ja que són gossos que no tenen cap problema, l'únic problema que tenen és que no s'han trobat amb el propietari adequat per al seu caràcter; no són l'un per l'altre.

Quines pautes de treball segueixes? Fas servir el mètode Arcón?

Bàsicament els gossos aprenen per associacions, experiències i repetició i jo treballo amb el reforç en positiu i coneixent com funciona el cervell del gos i com funciona la seva part cognitiva. En un gos de rescat la motivació és el joc. Ell es motiva per anar a buscar a aquella persona perquè això li reporta un joc; associant la cerca com a quelcom positiu. L'ensinistrament es basa com he dit en el joc, les ganes que tenen de trobar la joguina i al final també amb el fet de buscar, això a ells els estimula moltíssim, per tant aprofitem les dues coses. Conec el mètode Arcón però no el faig servir.

Tens zones adaptades per a l'ensinistrament en les que l'animal es queda durant el procés d'aprenentatge o només són sessions i després marxa a casa?

Amb els gossos de particulars es fan sessions o jo mateixa em desplaço a la seva vivenda però en temes de rescat són gossos meus normalment. En casos de grups que volen aprendre sobre el rescat, llavors sí que quedem i ens reunim en alguna zona muntanyenca o descampats, no tenim cap zona habilitada. Si la necessitem, la demanem a associacions que en tinguin.

La Unitat Canina Espanyola de Madrid, per exemple, té unes instal·lacions impressionants: tenen realment la reproducció d'una ciutat després d'un terratrèmol i fins i tot, vehicles enfonsats dintre de llacs.

Quant sol durar aquest procés? Quan consideres que un gos està preparat per anar a una missió?

Cada gos és diferent i depèn de l'ensinistrador, el mètode, l'edat que es comença a ensinistrar i el propi animal, però perquè us feu una idea, sobre els 6mesos-1any.

S'ha de tenir en compte que si es tracta d'un cadell el procés no pot durar 6 mesos perquè als 8 mesos d'edat no està desenvolupat completament i no té la capacitat física que es requereix; l'has de deixar créixer i a partir dels 11-12 mesos comença a poder estar preparat per portar-lo a la seva primera missió, però cada gos es diferent. En canvi, un gos adult amb uns 6 mesos pot estar ensinstrat i preparat tant a nivell físic com mental.

Aquests gossos necessiten estar en forma perquè busquen en zones extremes o dificultoses i tant ell com la persona que els guïï han d'estar preparades físicament i tenir certes nocions com: saber ubicar-se, saber utilitzar la ràdio per comunicar-te amb la resta de gent, etc.

Has tingut l'oportunitat d'atendre casos reals?

Sí clar, més a Anglaterra que no pas aquí. Aquí he fet simulacres però no m'he involucrat en cap grup de cerca; ara em centro més amb altres temes i projectes.

Els propietaris d'aquests animals reben algun tipus de formació? En què consisteix?

Sempre que dones un gos ensinistrat, has de donar unes pautes d'allò que han de fer i que no, això és molt important perquè no trenquin l'ensinistrament que tu li has ensenyat. Depèn del gos, però per exemple, en casos d'obediència, insisteixo en què la mantinguin i segueixin l'obediència que jo he dut a terme durant l'ensinistrament.

Quina és la situació actual de Catalunya pel que fa a gossos de rescat? Creus que és un país capdavanter? I en cas contrari, quins són els països pioners en aquesta modalitat?

Sincerament, no n'estic molt assabentada, però el que passa és que és tot a mode altruista majoritàriament i pel meu gust falta una mica d'oficialització. Com que és un tema voluntari tothom pot acudir a un desastre, i hi ha vegades que molta gent va sense suficient preparació pròpia i de l'animal. Això pot tenir greus repercussions, no només pel què fa a la cerca, la qual resulta menys eficaç, sinó també per al gos. A nivell físic, és cert que també es poden lesionar si no estan correctament preparats però també els hi pot passar a animals que estiguin preparats perquè es mouen en zones de desnivell, amb obstacles, etc.

Com a conclusió diria que es necessita que estigui més professionalitzat i que en comptes de ser voluntari sigui professional, però això ja involucra que hi hagin uns estudis, que hi hagin uns sous, etc. un seguit de coses que la transformarien en una especialització.

Com a països pioners o capdavanters en aquesta modalitat, EEUU està molt bé, cada policia té la seva unitat canina i després els voluntaris es preparen molt a fons. Hi ha més consciència amb la utilització d'aquests gossos per al rescat i també en la preparació que requereixen, tot i que la regulació que existeix ve a ser la mateixa. També anomenaria els països nòrdics com a capdavanters, perquè realment fan molt bona feina amb els seus gossos, però també he de dir que hi ha de tot a tot arreu!

S'han de tenir en compte consideracions veterinàries especials amb aquests gossos pel tipus de feina que realitzen? Has d'incrementar el nombre de visites, per exemple?

Sí, sobretot a nivell d'alimentació perquè es tracta d'animals atletes que cremen moltes més calories que els gossos de casa. La dieta s'ha de tenir molt en compte. Jo faig servir dietes comercials però no de les grans marques, perquè considero que existeixen pinsos tant o més bons que aquests. Busco pinsos "high performance" i el que miro sobretot és el nivell de proteïna. També existeixen suplementes en forma de barretes energètiques o begudes amb més contingut de sucres. Potser aquests suplementes no els faig servir tant quan fan la cerca en un entrenament però sí quan estan en missions reals, on no hi ha temps per a grans menjades perquè tindrien risc de patir una torsió d'estómac.

El nombre de visites al veterinari no s'ha d'incrementar, ha de ser com a qualsevol altre gos: per visites rutinàries, quan l'animal no es trobi bé... A part, nosaltres coneixem molt bé els nostres animals, de fet molts ensinistradors veiem les malalties abans que els veterinaris. Em refereixo que no hi ha ningú que conegui millor al seu gos que el propi propietari.

Els educadors canins tenen nocions de veterinària?

No sempre. És una formació voluntària, jo per exemple he fet cursos de primers auxilis, anatomia i malalties comuns però és totalment voluntari i depèn de cada persona.

En les missions ve algun veterinari?

Normalment sí, hi sol haver un equip multidisciplinari. Però tornem a lo mateix: depèn del grup i dels seus recursos. Però per exemple, a la Unitat Canina Espanyola de Madrid on col·laboro, en tenen. Però normalment els que treballem amb gossos, ens agraden i ens interessem pel nostre animal, perquè ell és l'eina del nostre treball. En l'àmbit de cerca i rescat rarament et trobes algú que no cuidi bé l'animal, perquè s'ha de ser un equip, i portar-se bé, tu no pots obligar a un gos a buscar.

L'ambient de treball té múltiples risc per a l'animal?

Sí, depèn del que facis i de les condicions del gos. Hi ha gent que es dedica només a superfícies urbanes on hi ha menys risc. Per exemple, en esfondraments d'edificis hi ha major risc, però abans de que passi un gos ja hi ha un equip de persones especialitzades que ens diu per on podem o no passar i ens assegurem (tot i que mai al 100% perquè no

t'ho poden garantir) que es tracta d'una zona més o menys segura. Has de treballar amb un equip multidisciplinari i al meu parer, ha de ser tot holístic.

Com ja he dit, a nivell de policia nacional, bombers i altres institucions oficials es tenen grups de rescat molt bons, amb equips multidisciplinaris precisament.

Com a animals de treball que són, creus que tenen una vida satisfactòria?

Sí, cada gos és diferent i cada propietari també, però en general aquests gossos que s'utilitzen per a la cerca i el rescat han nascut per a això, tenen tanta energia i tantes ganes de fer això que si els tanquessis en un pis es deprimirien. Cadascú ha nascut per a una cosa: tenen energia, activitat i aquesta necessitat per la cerca, que és fonamental.

Un excés d'ús dels gossos els pot portar conseqüències en la seva salut? Sobretot signes d'estrès o malestar? Com s'avalua?

Sí, els signes d'estrès els pots veure en coses com: mal aspecte del pelatge, si falla en la cerca, si menja bé, signes gastrointestinals, etc. Són els signes d'estrès que presenta qualsevol altre gos. No he vist cap dels meus gossos estressat per la feina que fan. Jo m'he especialitzat amb el seu llenguatge corporal precisament. He treballat molts anys en protectores i he vist animals molt estressats precisament per fer el contrari, es a dir, no treballar. Aquest gossos, rehabilitant-los, poden ser molt aptes per al rescat perquè tenen un caràcter molt adequat.

Una altra cosa que s'ha d'observar són les senyals de calma; com te les fan, per quin motiu, la seva intensitat... aquestes senyals podrien ser: badalls freqüents, increment del nerviosisme, etc. semblant a lo que veuríem en una persona. El badall és una senyal d'estrès mitjançant la qual el gos intenta calmar-se, degut a que tenen un excés d'energia que ha de sortir per algun lloc. Les senyals de calma els gossos les poden utilitzar per dues coses: per calmar un altre gos o per autocalmar-se. En general són un signe que evidencia que hi ha alguna causa d'estrès subjacent, i que s'exterioritza d'aquesta manera. El problema no és el badall sinó el que hi ha darrere. La senyal de calma vindria a ser la conseqüència de l'estrès.

Quina és la vida útil de l'animal? Depèn de la feina que realitzi?

Com a mitjana fan uns 30 minuts de cerca i descansen, per això normalment tens 3 o 4 gossos en cada equip i van fent tornos. Poden treballar fins als 6-8 anys, però depèn de l'individu i del cansament físic i també del mental. Hi ha gossos que poden treballar fins als 9 anys i altres als 6 ja s'han de retirar i hi ha animals que es cansen de fer-ho, perden una

mica la motivació. A mi no m'ha passat mai que perdin la falta de motivació, però això depèn de molts factors, sobretot del mètode d'ensinistrament i de la selecció del gos. A vegades s'escull un gos histèric en comptes d' un gos motivat i aquests són els que normalment perden la motivació abans.

És important que el gos sàpiga quan està treballant i quan no?

Sí, per suposat, perquè això t'allarga la vida útil del gos. És important que els entrenadors els hi donin les ordres adequades perquè estiguin alerta o tranquils; i el propi animal també ho veu, veu que no li donen ordres, que l'amo està tranquil i llavors es relaxa. També se n'adonen perquè hi ha tota una sèrie d'accions i actituds que precedeixen la cerca, com posar-li l'arnés, posar-te la roba de treball, les botes... i la teva actitud també canvia.

Un dels motius que s'usa a vegades en contra de l'ús d'animals per a la cerca i rescat és que en alguns casos els mètodes d'entrenament són violents i fins i tot brutals. Creus que són freqüents? N'has conegut casos? I per què fa a programes amb poca base científica sobre la psicologia canina, com l'Encantador de perros, què en penses?

M'he trobat de tot en el món de l'ensinistrament: gent extremadament positiva, gent que és molt brutal i els maltracta... per desgràcia me n'he trobat, i segurament continuarà havent-hi per molt que canviï la mentalitat, perquè és part de la condició humana per desgràcia. Pel què fa a aquest tipus de programes televisius, hi estic totalment en contra ja que no té cap base científica, ni està fent servir el que realment s'ha descobert de l'aprenentatge caní, ni com funciona el cervell del gos, ni la seva part cognitiva. Aquestes tècniques no li funcionen, n'estic segura. En molts casos el motiu pel qual pot semblar que el mètode és eficaç és perquè inhibeix el comportament de l'animal per comptes de rectificar-lo, a base del càstig. Les conseqüències del càstig són un augment d'estrès per a l'animal, que a més, no ha après a deixar de fer el comportament que volia ser corregit. Segurament, la pròxima vegada que aquesta persona (l'encantador) no estigui present, tornarà a desenvolupar el comportament no desitjat. El càstig funciona, però les conseqüències que té són molt pitjors.

Sí que és cert però, que aquest home fa molt bé el "timing"; aplica el càstig en el moment just, tot i que la intensitat és desproporcionada. Les conseqüències de les seves tècniques són molt devastadores i aquí està el problema de l'ús dels seus mètodes. A més, quan el propietari va a utilitzar el mètode, no té ni el timing ni la intensitat correcta, a part del fet

que el gos aprèn a desenvolupar tècniques de protecció contra el càstig i pot rebotar-se. Molts cops demostra que no sap llegir les senyals que li dona l'animal.

Hi ha gossos especialitzats en la detecció d'hipoglucèmia en persones diabètiques, ens pots parlar del projecte AmicusCanis?

El projecte AmicusCanis està una mica en "standby" per falta de recursos econòmics. Ara sobretot el que faig és entrenar gossos que detecten hipoglucèmia per a particulars. Aquest projecte, combina l'ensinistrament d'aquests animals amb la part científica, que és la que ha quedat una mica aturada. Volíem determinar quin és exactament el component que detecten els gossos, perquè encara no es coneix amb exactitud.

Com es duu a terme l'ensinistrament d'aquests animals?

S'ensinistren amb associació positiva, se'ls estimula amb premis perquè detectin l'olor de la hipoglucèmia. Les persones amb aquesta malaltia ens donen mostres de la seva suor i jo m'encarrego de crear-li una associació al gos per tal que ho detecti abans d'un atac i poder prevenir-lo. En aquest cas faig que rasquin al propietari per avisar-lo. Serveix per alertar la persona abans de que tingui un episodi d'hipoglucèmia.

Un cop ensinistrat només és capaç de detectar la hipoglucèmia de l'amo o de tots els malalts de diabetis?

Normalment, un gos que ja té una mica de bagatge i experiència és capaç de detectar la hipoglucèmia de qualsevol persona.

Hem vist que també hi ha gossos capaços de detectar la mort i s'han fet servir en algunes residències d'ancians. Què en penses?

Crec que està molt bé, perquè els animals acompanyen moltes vegades a la persona en el moment de la mort, i això els hi dóna sensació de tranquil·litat. A més, també permet avisar als familiars amb temps per poder acomiadar-se del malalt.

I per últim, consideres que aquesta és una feina gratificant?

I tant! Em sento molt afortunada. Tinc molta sort perquè treballo amb lo que m'agrada, no es pot demanar més. M'agradaria potser fer més projectes però tal i com estan les coses... tot i que no tiro la tovallola. No em veig fent res més en la vida que no sigui aquesta feina.

CURIOSITATS

En els últims anys s'ha vist que els gossos són capaços de prevenir certs perills de salut que sofreixen els humans gràcies al seu olfacte extraordinàriament desenvolupat, el qual és capaç de detectar olors i molècules per nosaltres imperceptibles. Un gos pot detectar substàncies diluïdes en 1-2 parts per trilió.

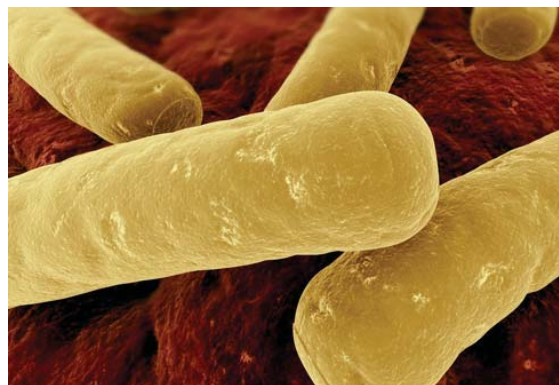
Hi ha diversos estudis que demostren que són capaços de detectar de forma avançada, millor que qualsevol eina de diagnòstic de la que disposem actualment, persones que estan desenvolupant tumors. S'han fet estudis en persones amb tumors d'ovaris, de pulmó, de pròstata i de bufeta entre d'altres.

Les bases científiques de l'habilitat dels gossos per detectar l'olor del càncer es creu que està vinculada amb els compostos volàtils orgànics produïts per les cèl·lules malignes. S'ha establert que durant la proliferació i creixement d'un tumor es produeixen canvis de proteïnes en aquestes cèl·lules que condueixen a la peroxidació dels components de la membrana cel·lular i això produeix substàncies volàtils que poden ser detectades en les cèl·lules. Els gossos el que fan és detectar aquests biomarcadors en l'aire expirat de persones malaltes.

En un estudi realitzat amb mostres de càncer de pulmó es coneix que els gossos van marcar correctament la prova positiva, exactament 564 vegades i només 10 vegades ho van fer de forma incorrecta, el que suposava un 99% d'exactitud. A l'ensumar mostres negatives, els gossos no van marcar en 708 ocasions, i donant com a falsos positius només 4 mostres.

Aquest fet és de gran importància ja que es tracta d'un projecte pioner i amb molt de futur per al diagnòstic precoç de molts tumors que permetria augmentar el percentatge de supervivència d'aquests pacients. A més es tracta d'una forma de diagnòstic no invasiva permetent la detecció del càncer en fases inicials.

D'altra banda un estudi recent ha demostrat que aquests animals també podrien arribar a detectar la presència de certes bacteries patògenes en mostres de femtes o en el propi

pacient. Cliff és el primer gos entrenat per a detectar la presència de *Clostridium difficile* en pacients humans mitjançant el seu olfacte. *Clostridium difficile* produeix malalties intestinals en les persones i causa moltes infeccions intrahospitalàries, per la qual cosa és important detectar-lo prompte per prendre mesures preventives per a protegir els pacients, treballadors i visitants dels hospitals. Els resultats de l'estudi van demostrar un 100% de sensibilitat en 50 mostres de femtes contaminades i l'animal no va senyalitzar 47 de les 50 mostres negatives. Les tres mostres restants que no estaven contaminades van produir respostes no concloents per part del gos, no podent-les interpretar ni com a positives ni com a negatives, per la qual cosa es va decidir donar-li un 100% d'especificitat. Els resultats sobre els pacients de l'hospital van tenir especificitats i sensibilitats menors però tot i així molt elevades. Encara s'ha de confirmar mitjançant altres estudis si aquests resultats són semblants amb altres gossos, altres entrenadors i mides mostrals més grans.

Una altre avanç important són els gossos capaços de detectar la hipoglucèmia en pacients amb diabetis. En l'actualitat no hi ha mètodes per a prevenir una hipoglucèmia, la qual sol causar desmaís o convulsions. Una estadística publicada per la Queen's University de Belfast indicava que tres de cada cinc insulinodependents reconeixien que els seus gossos tenien la costum de bordar i llepar a l'amo abans de sofrir una hipoglucèmia. Per això, a través del comportament d'aquests animals, el centre especialitzat de biodetecció de Aylesbury en Anglaterra, va començar fa uns anys a ensinistrar a gossos per a la detecció de la hipoglucèmia.

Els pacients amb diabetis sovint tenen pujades i baixades de sucre brusques i el tenir un gos com a ajuda tècnica per a detectar aquestes baixades és molt positiu. Se'ls ensinistra amb mostres de suor, saliva i alè del pacient amb les diferents titulacions i s'entrenen perquè detectin titulacions menors de 60mg/dL. Primer amb la mostra sobre una gasa i després en una fase més avançada de l'aprenentatge es passa a treballar sobre les persones malaltes. Es duen a terme dos entrenaments; en base a la hipòtesi que detecten catecolamines i per un altre costat, entrenem el concepte "menys quantitat de": assumim que el sucre és un inhibidor del comportament i si està alt, l'animal no borda i si està baix, avisa. L'avís pot variar des de: prémer un polsador, bordar, avisar a algun familiar, etc.

També s'entrenen per la nit, cada 3 hores, així l'organisme de l'animal està predisposat a aixecar-se i fer-ho un cop estigui en situació real. No suposa un maltractament perquè no té obligació de fer-ho, s'aixeca perquè vol ser premiat.

CONCLUSIONS

Volem concloure el treball parlant de les impressions finals pel que fa a la feina que realitzen aquests animals, les circumstàncies, algunes mancances del sistema i les conclusions i impressions pròpies (que no volen ser vinculants) sobre l'eficàcia i el benestar.

Per una banda, no existeix legislació específica per a gossos policia, de rescat o recerca, ni tampoc pels gossos d'intervencions assistides amb animals. La manca de lleis deixa en mans del criteri dels professionals implicats la regulació d'aquestes activitats: com s'ha de fer l'entrenament dels animals, com han de mantenir-los, com s'han de realitzar les activitats, quins professionals han de participar-hi, com s'avalua el benestar dels animals i si s'avalua o no. Per desgràcia, encara existeixen alguns mètodes d'entrenament brutals sobretot en els casos de gossos policies i per això seria recomanable establir lleis per prevenir-ho i erradicar-ho. No obstant, si aquestes activitats estan supervisades i dirigides per un equip multidisciplinari de professionals de tots els camps implicats (veterinària, psicologia canina i ensinistrament, psicologia humana...) és factible que es duguin a terme amb mínims o amb cap perjudici pels animals i amb beneficis tant per aquests com pels humans.

Podria ser recomanable un augment de la regulació i professionalització de les activitats de rescat, ja que, si bé el voluntariat pot cobrir els requeriments –si les persones es preparen a consciència, estudien i s'informen-, en algunes ocasions pot conduir a la utilització d'animals i personal poc preparat. En aquests casos es posa en risc l'efectivitat de la cerca i el benestar tant de l'animal com del guia.

En el cas dels gossos pigall, podria ser aconsellable millorar el control de l'animal després de l'entrega al receptor invident. Tal com es comenta en l'entrevista a Josep Maria Soler, el control de la salut del gos queda a criteri de l'usuari de l'animal (que no n'és propietari) a excepció de l'analítica sanguínia semestral que es fa entregar a la fundació ONCE. Com el mateix Josep Maria comenta, l'entrenament de l'animal podria ser una mica limitat (poc temps) i no suficient per tal que el gos sigui el màxim d'eficaç en la seva feina. Tal vegada seria convenient revisar el sistema i readaptar-lo.

Tant per a les TAA com pels gossos de rescat, la rehabilitació d'animals de gossers és una bona alternativa, que segueix garantint (si la selecció i preparació de l'animal és la correcta) l'eficàcia de les activitats i actuacions, a la vegada que proporciona una sortida a animals que d'altra manera tindrien unes perspectives molt pessimistes.

Quant a les conseqüències d'aquests treballs en la salut física dels animals, donant especial èmfasi als gossos de rescat, els quals tenen un risc més elevat:

- Hi ha pocs estudis amb seguiment a llarg termini de gossos de rescat, però de moment sembla que no hi ha evidències clares de conseqüències per la seva salut. No hi ha diferències significatives d'esperança de vida i causes de mort entre aquests gossos i la resta de la població.
- Pel treball que realitzen tenen més risc de patir algun traumatisme o ferida durant la seva jornada, però no són accidents fatals en la majoria dels casos, i reben tot el suport veterinari necessari per la seva recuperació.
- Pel que fa a les conseqüències psicològiques del treball, creiem que aquestes poden ser diferents segons el tipus d'animal considerat. Així, en el cas dels gossos de rescat (que normalment són gossos amb un caràcter que els fa idonis per a aquesta feina, és a dir, molt actius i juganers), la feina és un estimulants necessari per garantir-ne el benestar, fet que queda palès perquè precisament en ells augmenta l'estrès quan se'ls priva de realitzar-la. En el cas dels gossos de teràpia, en canvi, el treball pot ser una font d'estrès, sobretot si no es fa de manera adequada (si el guia fa un mal lideratge, si l'animal no té prou descansos i les sessions són massa llargues, etc.).

La nostra conclusió final és que treballant en harmonia amb els animals els beneficis que es poden aconseguir són mutus, sempre i quan els respectem i tinguem consciència de que no deixen de ser éssers vius i que s'han de tractar com se'ls mereix.

BIBLIOGRAFIA

- Dorothea Iannuzzi and Andrew N. Rowan. *Ethical Issues in Animal-Assisted Therapy Programs*, 1991.
- Nikki Evans and Claire Gray. *The Practice and Ethics of Animal-Assisted Therapy with Children and Young People: Is it Enough that We Don't Eat Our Co-Workers?*. British Journal of Social Work, 2011.
- Dorita Karla Haubehofer and Sylvia Kirchengast. *Physiological Arousal for Companion Dogs Working With Their Owners in Animal-Assisted Activities and Animal-Assisted Therapy*. S. Journal of Applied Animal Welfare Science, 9 (2), 2006 Mar: 165-72.
- Dorita Karla Haubehofer and Sylvia Kirchengast. *Dog Handlers' and Dogs' Emotional and Cortisol Secretion Responses Associated with Animal-Assisted Therapy Sessions*. Society and Animals, 2006.
- Kathryn Heimlich. *Animal-Assisted Therapy and the Severely disabled Child: A Quantitative Study*. Journal of Rehabilitation, 2001.
- Alison Hatch. *The View from All Fours: A Look at an Animal-Assisted Activity Program from the Animals' Perspective*. Anthrozoös, 2007.
- Nora Wenthold and Teresa A. Savage. *Ethical Issues with Service Animals*. Top Stroke Rehabil 2007;14(2):68-74.
- Doris Lin. *Arguments For and Against the Use of Police Dogs and Search and Rescue Dogs*.
- International society of animal professionals newsletter. *Workin Animals, Including Police Dogs and Search and Rescue Dogs*. 1st Edition- June 2010.
- Katherine E. Jones, Karen Dashfield, Amanda B. Downend, Cynthia M. Otto. *Search-and-rescue dogs: an overview for veterinarians*. JAVMA, Vol 225, No. 6, September 15, 2004.
- Scott D. Fitzgerald, Wilson K. Rumbelha, W. Emmett Braselton, Amanda B. Downend, Cynthia M. Otto. *Pathology and toxicology findings for search-and-rescue dogs deployed to the September 11, 2001, terrorist attack sites: initial five-year surveillance*. J Vet Diagn Invest 20:477-484, 2008.
- Katherine A. Kruger, Symme W. Trachtenberg, James A. Serpell. *Can Animals Help Humans Heal? Animal-Assisted Interventions in Adolescent Mental Health*. Center for

the Interaction of Animals and Society. University of Pennsylvania School of Veterinary Medicine, 2004.

- Nancy E. Edwards, Alan M. Beck. *Animal-Assisted Therapy and Nutrition in Alzheimer's Disease*. Western Journal of Nursing Research, 2002, 24(6), 697-712
- Yolanda Alonso Fernández. Universidad Freiburg *¿Los animales fomentan la salud humana? Un análisis preliminar*. Revisión de psicología general y aplicada. 2000, 53 (4), 693-700.
- Liana Urichuk with Dennis Anderson. *Improving Mental Health Through Animal-Assisted Therapy*. The Chimo Project, 2003.
- Marije K Bomers, Michiel A van Agtmael, Hotsche Luik, Merk C van Veen. *Using a dog's superior olfactory sensitivity to identify Clostridium difficile in stools and patients: proof of principle study*. BMJ, 2012.

<http://www.terapiaconperros.com>

<http://www.ctac.cat>

<http://aiap.org.es>

<http://www.tapsevilla.com>

<http://terapiaconperros.com.ar>

<http://www.fundacion-affinity.org>

<http://www.terapiaconanimales.org>

<http://www.medicaldetectiondogs.org.uk>

<http://www.perrosdedeteccion.com>

<http://perrosguia.once.es>

<http://www.perrosguiadeandalucia.org>

INFORME DE LA FOPG SOBRE EL TRATAMIENTO DEL DERECHO DE ACCESO DE LAS PERSONAS USUARIAS DE PERRO-GUÍA O DE ASISTENCIA EN LA NORMATIVA ESPAÑOLA

I. ANTECEDENTES Y SITUACIÓN ACTUAL

La regulación del derecho de acceso de las personas ciegas o con deficiencia visual usuarias de perro-guía a los lugares y espacios públicos o de uso público se abordó inicialmente por el Estado, a través de dos normas de rango reglamentario: el Real Decreto 3250/1983, de 7 de diciembre, por el que se regula el uso de perros guía para deficientes visuales y la Orden de Presidencia de 18 de junio de 1985 sobre uso de perros guía para deficientes visuales. La verdadera regulación del derecho de acceso se encuentra en la Orden, ya que el Real Decreto se limitó a reconocer el derecho en términos muy genéricos que requerían de una articulación más específica.

Posteriormente, y como consecuencia de la asunción de competencias en materia de asistencia y servicios sociales por las distintas Comunidades Autónomas, éstas fueron promulgando sus propias Leyes en la materia, unas veces como normas específicas reguladoras del acceso con perro-guía y otras como normas generales en materia de accesibilidad y supresión de barreras en las que se dedicaban uno o varios preceptos al acceso con perro-guía.

En la actualidad la situación de la regulación puede describirse del siguiente modo:

- Todas las Comunidades Autónomas han promulgado alguna norma con rango de Ley en la que se reconoce el derecho de acceso de las personas usuarias de perro-guía a los lugares y espacios públicos o de uso público.
- La normativa estatal (Real Decreto de 1983 y Orden de 1985) es de aplicación directa en las Ciudades Autónomas de Ceuta y Melilla y tiene carácter supletorio del Derecho de las Comunidades Autónomas, según lo dispuesto en el artículo 149.3 de la Constitución Española de 1978.
- Es preciso, pues, tener en cuenta que el usuario de perro-guía estará sujeto, en cuanto a la regulación de su derecho de acceso al entorno, a la normativa propia de la Comunidad Autónoma en la que se encuentre en cada momento.
- A pesar de que existe un reconocimiento general en todo el territorio del Estado de ese derecho de acceso a los lugares y espacios públicos o de uso público, ni la determinación del alcance del derecho ni las condiciones para su ejercicio y reconocimiento, ni tampoco las obligaciones impuestas al usuario son idénticas, sino que existen diferencias en cuanto al grado de concreción de las normas y a la extensión del mencionado derecho en determinados ámbitos o supuestos.

II. EXAMEN DE LAS NORMAS AUTONÓMICAS: TIPOS.

Un examen general de las diferentes normativas autonómicas permite reconducirlas a tres grandes tipos, utilizando como criterio clasificatorio el grado de concreción o amplitud de la materia objeto de regulación:

- Leyes sobre Accesibilidad y Supresión de Barreras.

- Leyes sobre Perros-Guía.
- Leyes sobre Perros de Asistencia.

A continuación se señalan los rasgos generales de estos tres tipos de Leyes y se indican las Comunidades Autónomas que disponen de cada uno de ellos.

1. Leyes sobre Accesibilidad y Supresión de Barreras

Este tipo de Leyes integran en una misma norma la regulación de todos los aspectos relacionados con la accesibilidad de las personas afectadas por alguna discapacidad y la supresión de barreras arquitectónicas y de la comunicación para las mismas. Suelen regular en un único artículo o, a lo sumo, en dos o tres, el derecho de acceso al entorno de las personas ciegas o con discapacidad visual usuarias de perro-guía.

En la mayor parte de los casos esta regulación se queda en un mero reconocimiento del derecho de acceso, limitándose a determinar que no puede conllevar gasto alguno para el usuario y a dar una definición de perro-guía a efectos de la Ley, remitiéndose normalmente a su desarrollo reglamentario para la concreción de tales aspectos. Dicho desarrollo reglamentario no existe en la práctica en la mayoría de los casos, con lo que la regulación de la materia adolece de una gran generalidad y no resuelve aspectos técnicos y administrativos muy relevantes.

En este tipo de Leyes las conductas que vulneran el derecho de acceso con perro-guía deben normalmente reconducirse a los tipos de infracciones generales en materia de accesibilidad que tipifican, sin contemplar infracciones específicas en la materia que nos ocupa.

Las Comunidades Autónomas cuya regulación responde a este primer tipo son las siguientes:

- Aragón
- Asturias
- Canarias
- Cantabria
- Castilla y León
- Castilla-La Mancha
- Extremadura

2. Leyes sobre Perros-Guía

Este segundo tipo de Leyes autonómicas contienen una regulación específica del derecho de acceso con perro-guía. Pese a las diferencias existentes entre las mismas, pueden señalarse una serie de características o rasgos generales que se cumplen en todas o la mayor parte de ellas, como son los siguientes:

a) Realizan una definición del concepto de perro-guía y regulan las condiciones y el procedimiento para su reconocimiento como tal por parte de la Administración de la Comunidad Autónoma, si bien es cierto que, dado que en la práctica totalidad de los casos no existe un desarrollo reglamentario de la Ley, no se efectúa un acto formal de reconocimiento administrativo del perro-guía, de modo que los usuarios ejercen sus derechos con la acreditación expedida por ONCE y el distintivo entregado por la FOPG.

b) Se enumeran los lugares y espacios públicos o de uso público a los que se extiende el derecho de acceso reconocido en la Ley.

c) se define el contenido del derecho de acceso y se regulan aspectos tales como el acceso a los transportes colectivos y taxis, la gratuidad del acceso, las obligaciones del usuario, las condiciones higiénico-sanitarias que ha de cumplir el perro, etc.

d) Se establece un cuadro de infracciones y sanciones específicas para los supuestos de vulneración del derecho de acceso o inobservancia de las obligaciones impuestas por la Ley, y se determinan la competencia y procedimiento sancionador. Es norma general que la denegación de acceso en lugares y espacios de titularidad privada (hostelería, taxis, comercio...) se tipifique como infracción grave y, en lugares y espacios de titularidad pública, como muy grave.

Las Comunidades Autónomas que cuentan en la actualidad con una Ley de este tipo son:

- Andalucía
- Baleares
- Cataluña
- La Rioja
- Madrid
- Murcia
- Navarra

3. Leyes sobre Perros de Asistencia

Este tercer tipo de Leyes, que constituyen el estadio más avanzado de la regulación en esta materia, surgen como respuesta a la necesidad de extender el derecho de acceso reconocido a las personas ciegas o con discapacidad visual usuarias de perro-guía a aquellas personas que, afectadas por otro tipo de discapacidad, se sirven como medio auxiliar de movilidad o autonomía personal de perros específicamente adiestrados para dicha finalidad. De esta forma, se engloban bajo la categoría genérica de “perros de asistencia” varios tipos de perros que auxilian a discapacitados y, entre ellos, por supuesto, los perros-guía.

Las Comunidades Autónomas que han promulgado una Ley de este tipo son, por orden cronológico:

- Comunidad Valenciana (2003)
- Galicia (2005)
- País Vasco (2007)

No obstante, la extensión que las tres han dado al concepto de perro de asistencia es diferente, de modo que la regulación legal se aplica en todos los casos a los perros-guía pero difiere en cuanto a la inclusión o exclusión de los otros tipos de perros de asistencia.

Así, la **Ley de la Comunidad Valenciana** incluye como perros de asistencia cuatro tipos de ellos:

- Perros-guía
- Perros para personas sordas o con discapacidad auditiva.

- Perros de asistencia (mal definidos, ya que esta es la categoría general y no debería ser también la especie), para discapacitados no visuales ni auditivos.
- Perros de terapia

Este último tipo no debería haberse incluido en la Ley, ya que no se trata de un perro de asistencia para una persona discapacitada y su regulación plantea enormes dificultades y problemas de muy difícil solución. Aparece definido con una fórmula tan amplia (perros incluidos en los proyectos de terapia asistida con animales de compañía, destinados a visitas a hospitales, centros geriátricos, pisos tutelados, centros de discapacitados, viviendas particulares, etc.) que se convierte, de facto, en un cajón de sastre en el que podría darse cabida a casi cualquier tipo de perro, tenga o no un adiestramiento específico. La complejidad del tratamiento normativo de este supuesto, que no es reconducible a una regulación homogénea como sí ocurre con los verdaderos perros de asistencia es una de las causas que han paralizado la puesta en marcha de las normas de desarrollo de la Ley, contenidas en el Decreto de 3 de noviembre de 2006, del Consell de la Generalitat.

Por su parte, la **Ley de Galicia** reconoce únicamente como perros de asistencia incluidos en su ámbito de aplicación a los dos tipos siguientes:

- Perros-guía
- Perros de servicio, que auxilian a discapacitados físicos

No obstante, contempla la posibilidad de que por vía reglamentaria se incluyan otros tipos de perros de asistencia, aunque este desarrollo reglamentario todavía no se ha producido.

Finalmente, la **Ley del País Vasco** no determina tipos de perros de asistencia, sino que opta por una fórmula de definición general (Son perros de asistencia todos aquellos que hayan sido adiestrados, por entidades especializadas de reconocida solvencia, para el acompañamiento, conducción, ayuda y auxilio de personas con discapacidad) pero que, en cualquier caso, sí vincula necesariamente ese concepto al de ser un medio auxiliar de una persona con discapacidad.

III. PERSPECTIVAS DE FUTURO

La demanda social de una equiparación de derechos entre los usuarios de perro-guía y los discapacitados usuarios de otros perros de asistencia (fundamentalmente los perros de servicio para discapacitados físicos) hace previsible la transformación de las actuales Leyes de Perros-Guía en Leyes de Perros de Asistencia, es decir, que las demás Comunidades sigan la senda ya iniciada por las tres pioneras en afrontar este cambio. Ese proceso se ha iniciado ya en la Comunidad de Madrid y en Cataluña, en ambos casos con la participación de la Fundación ONCE del Perro-Guía.

Sin embargo, como parece demostrar el análisis de las tres Leyes ya promulgadas y los trabajos preparatorios de las dos reformas en curso, ese proceso no ofrece ninguna garantía de convergencia hacia la homogeneidad de la regulación, sino más bien al contrario. Las diferencias no se limitan a la inclusión o no de unos u otros tipos de perros de asistencia, sino que van mucho más allá, afectando a aspectos tan cruciales para los usuarios de perro-guía como son los requisitos y trámites del reconocimiento de los perros por parte de la Administración autonómica, la existencia de distintivos y Registros propios, las condiciones de reconocimiento de los centros de adiestramiento, la cualificación de los profesionales de los mismos, etc.

**LEY 19/2009, DE 26 DE NOVIEMBRE, DEL ACCESO AL ENTORNO DE LAS PERSONAS
ACOMPAÑADAS DE PERROS DE ASISTENCIA.**

EL PRESIDENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Sea notorio a todos los ciudadanos que el Parlamento de Cataluña ha aprobado y yo, en nombre del Rey y de acuerdo con lo que establece el artículo 65 del Estatuto de autonomía de Cataluña, promulgo la siguiente Ley 19/2009, de 26 de noviembre, del acceso al entorno de las personas acompañadas de perros de asistencia

PREÁMBULO

La Constitución española reconoce, en su artículo 14, la igualdad de los españoles ante la ley, sin que pueda prevalecer discriminación alguna por razón de nacimiento, raza, sexo, religión, opinión o cualquier otra condición o circunstancia personal o social. El artículo 9.2 establece también que corresponde a los poderes públicos promover las condiciones para que la libertad y la igualdad del individuo y de los grupos en que se integra sean reales y efectivas; remover los obstáculos que impidan o dificulten su plenitud, y facilitar la participación de todos los ciudadanos en la vida política, económica, cultural y social. Finalmente, el artículo 49 contiene el mandamiento para que los mencionados poderes públicos realicen una política de integración de las personas con discapacidad, para prestarles la atención especializada que requieran y ampararlas, especialmente, en la consecución de los derechos que les son reconocidos en la misma Constitución.

El Estatuto de autonomía determina, en el artículo 4.2, que los poderes públicos de Cataluña deben promover las condiciones para que la libertad y la igualdad de los individuos y de los grupos sean reales y efectivas, y facilitar la participación de todas las personas en la vida política, económica, cultural y social. Asimismo, el artículo 24.2 establece que las personas con necesidades especiales, para mantener la autonomía personal en las actividades de la vida diaria, tienen derecho a recibir la atención adecuada a su situación, de acuerdo con las condiciones que legalmente se establecen. Finalmente, en el artículo 40.5, se encarga a los poderes públicos que garanticen la protección jurídica de las personas con discapacidad, promuevan su integración social, económica y laboral, y adopten las medidas necesarias para suplir o complementar el apoyo de su entorno familiar directo.

En el ámbito internacional, la Convención internacional de las Naciones Unidas sobre los derechos de las personas con discapacidad, firmada en Nueva York el 13 de diciembre de 2006 y ratificada por el Estado mediante instrumento publicado en el «Boletín Oficial del Estado» de 21 de abril de 2008, regula, en su artículo 9, la accesibilidad de las instalaciones y servicios abiertos al público o de uso público a fin de que las personas con discapacidad puedan vivir de forma independiente. A dichos efectos, la Convención prescribe que los estados deben adoptar las medidas pertinentes para asegurar el acceso de estas personas, en igualdad de condiciones con las demás, al entorno físico, el transporte, la información y las comunicaciones, y a otros servicios e instalaciones abiertos al público o de uso público. La Convención también insta a los estados a adoptar las medidas pertinentes para, entre otras finalidades, «ofrecer formas de asistencia humana o animal e intermediarios, incluidos guías, lectores e intérpretes profesionales de la lengua de señas, para facilitar el acceso a edificios y otras instalaciones abiertas al público».

El artículo 166.1 del Estatuto de autonomía atribuye a la Generalidad la competencia exclusiva en materia de servicios sociales. Dicha competencia permitió la aprobación de la Ley 12/2007, de 11 de octubre, de servicios sociales, que configura los servicios sociales como un conjunto de intervenciones que tienen como objetivo garantizar las necesidades básicas de los ciudadanos, poniendo atención en el mantenimiento de su autonomía personal. Justo es decir que dicha ley incorpora en el catálogo de servicios y prestaciones sociales la posibilidad de crear otras

prestaciones de apoyo a la accesibilidad, de supresión de barreras arquitectónicas y en la comunicación, como es la utilización de perros de asistencia para prestar ayuda a personas con discapacidad o determinadas enfermedades.

En el ámbito estatal, la Ley del Estado 13/1982, de 7 de abril, de integración social de los minusválidos es el reflejo del proceso para alcanzar dichos objetivos constitucionales y estatutarios. Del mismo modo, la Ley del Estado 51/2003, de 2 de diciembre, de igualdad de oportunidades, no discriminación y accesibilidad universal de las personas con discapacidad establece un marco legal amplio y general de protección. Dicha ley pone de relieve los conceptos de no discriminación, acción positiva y accesibilidad universal.

En Cataluña, la Ley 20/1991, de 25 de noviembre, de promoción de la accesibilidad y de supresión de barreras arquitectónicas incorpora el concepto de ayuda técnica, como otro medio, complementario o suplementario a la supresión de barreras arquitectónicas, para poder acceder y gozar del entorno, si bien no menciona otro tipo de ayuda, absolutamente necesario para muchas personas con distintos tipos de discapacidad para alcanzar su integración, acceder al entorno y llevar a cabo las actividades de la vida diaria, que puede definirse con el concepto internacionalmente reconocido como servicio de ayuda animal para personas con discapacidades físicas, sensoriales o con determinadas enfermedades.

A los efectos de la presente ley, el servicio de ayuda animal que se pretende regular es el que se lleva a cabo mediante los llamados perros de asistencia, denominación genérica que incluye distintos tipos de perros adiestrados para prestar apoyo a personas con discapacidades o con determinadas enfermedades. La denominación y clasificación de dichos perros siguen los criterios convenidos internacionalmente.

La promulgación de la Ley 10/1993, de 8 de octubre, que regula el acceso al entorno de las personas con disminución visual acompañadas de perros lazarillo, que fue pionera en este campo, es un claro exponente de este servicio de ayuda animal, si bien el marco jurídico sólo hace referencia a los usuarios con dicha discapacidad específica.

Al igual que se constata la necesidad que tienen las personas con discapacidad visual de utilizar un perro lazarillo, se pone de manifiesto, igualmente, la que tienen otras personas con discapacidad auditiva o física o con determinadas enfermedades como el autismo, la epilepsia o la diabetes de ser asistidas por perros adiestrados de forma especial para guiarlas, para ayudarlas en el cumplimiento de las tareas de la vida diaria o para avisarlas de peligros o ataques inminentes. Por lo tanto, es preciso definir un ámbito jurídico común para estas personas con diferentes discapacidades que necesitan hacer uso de perros de asistencia.

Por otra parte, debe llevarse a cabo la regulación de las actividades de adiestramiento y cuidado de los perros de asistencia, que no existe actualmente, así como la de los centros de adiestramiento.

En cuanto al procedimiento de autorización de los centros de adiestramiento de perros de asistencia, la desestimación por silencio administrativo se fundamenta en la responsabilidad que comporta el adiestramiento de dichos perros y en las graves consecuencias que un adiestramiento deficiente podría tener para sus usuarios y terceras personas.

La Ley también recoge la necesidad de que figure el adiestramiento de perros de asistencia como profesión en el Catálogo de calificaciones profesionales de Cataluña y regula la creación de su cualificación profesional.

No son objeto de la presente ley los animales de terapia, que deben regularse por una normativa específica.

Finalmente, la Ley quiere garantizar el acceso a los lugares, locales, establecimientos, alojamientos, transportes y espacios públicos o de uso público de los usuarios de perros de asistencia en los términos que establece la misma Ley. El medio para conseguir su efectividad es el establecimiento de un régimen sancionador único, en cumplimiento de la reserva material de ley que establece la Constitución española.

TÍTULO I

Del derecho de acceso al entorno

CAPÍTULO I

Disposiciones generales

Artículo 1. Objeto.

El objeto de la presente ley es definir la condición de perro de asistencia, establecer los derechos y obligaciones de sus usuarios y regular las actividades de adiestramiento, cuidado y control de los perros de asistencia con el fin de garantizar a las personas con alguna discapacidad visual, auditiva o física, o que padecen trastornos del espectro autista, diabetes, epilepsia o alguna de las enfermedades que se reconozcan de acuerdo con lo que dispone la disposición final segunda, su derecho de acceso al entorno cuando vayan acompañadas de un perro de asistencia.

Artículo 2. Definiciones.

A los efectos de lo dispuesto por la presente ley, se entiende por:

a) Agente de socialización: la persona que colabora con el centro de adiestramiento en el proceso de educación y socialización del cachorro y futuro perro de asistencia.

b) Centros de adiestramiento: los establecimientos, reconocidos oficialmente, que disponen de los profesionales, condiciones técnicas, instalaciones y servicios adecuados para el adiestramiento, seguimiento y control de los perros de asistencia.

c) Contrato de cesión del perro de asistencia: el contrato suscrito entre el propietario o propietaria y el usuario o usuaria del perro para formalizar la unidad de vinculación.

d) Distintivo de identificación del perro de asistencia: la señal que acredita oficialmente un perro como perro de asistencia de conformidad con lo que determina la presente ley, que es única para todos los tipos de perro de asistencia y que debe ir colocada en un lugar visible del animal.

e) Documento sanitario oficial: el documento en que constan las vacunas administradas al perro a lo largo de su vida, las desparasitaciones y cuantos datos hagan referencia tanto al animal como a su propietario o propietaria y, si lo tiene, a su usuario o usuaria, incluido el número del microchip.

f) Adiestrador o adiestradora de perros de asistencia: la persona con la cualificación profesional adecuada que educa y adiestra un perro de asistencia para el cumplimiento de las distintas tareas que debe llevar a cabo para ofrecer el adecuado servicio a su usuario o usuaria.

g) Espacio de uso público: el espacio susceptible de ser utilizado por una pluralidad determinada o no de personas, sea o no mediante pago de precio, cuota o cualquier otra contraprestación. El espacio puede ser cerrado o al aire libre y de titularidad pública o privada.

h) Perro de asistencia: el perro que ha sido adiestrado, en un centro especializado y oficialmente reconocido, para dar servicio y asistencia a personas con alguna discapacidad visual, auditiva o física, o que padecen trastornos del espectro autista, diabetes, epilepsia o alguna de las enfermedades que se reconozcan de acuerdo con lo que dispone el apartado 1 de la disposición final segunda.

i) Núcleo zoológico: la agrupación, instalación, establecimiento o centro donde pueden llevarse a cabo la cría, mantenimiento, venta y recogida de animales, entre otras actividades relacionadas con estas, de acuerdo con lo establecido por la legislación sectorial vigente en materia de protección de los animales.

j) Pasaporte europeo para animales de compañía: el documento normalizado para la armonización de los distintos controles y legislaciones de los estados miembros de la Unión Europea, que incluye el historial sanitario del perro, que le permite desplazarse por Europa. El usuario o usuaria debe estar en posesión de dicho pasaporte.

k) Propietario o propietaria del perro de asistencia: la persona física o jurídica con capacidad legal para actuar a quien pertenece legalmente el perro de asistencia.

l) Unidad de vinculación: la unidad formada por el usuario o usuaria y el perro de asistencia que el centro de adiestramiento, oficialmente reconocido, instruye especialmente para él y le asigna mediante un contrato de cesión.

m) Usuario o usuaria del perro de asistencia: la persona con alguna discapacidad visual, auditiva o física, o que padece trastornos del espectro autista, diabetes, epilepsia o alguna de las enfermedades que se reconozcan de acuerdo con lo que dispone el apartado 1 de la disposición final segunda, que goza legalmente de los servicios que presta un perro de asistencia, reconocido y acreditado oficialmente y adiestrado específicamente para cumplir determinadas funciones, que le permiten relacionarse con el entorno y llevar a cabo las tareas de su vida diaria. El usuario o usuaria debe tener oficialmente reconocida su discapacidad mediante el certificado a que hace referencia el artículo 21.d).

Artículo 3. Clasificación de los perros de asistencia.

Los perros de asistencia se clasifican en los siguientes tipos:

a) Perro guía o perro lazarillo: el perro adiestrado para guiar a una persona con discapacidad visual o sordo-ciega.

b) Perro de servicio: el perro adiestrado para prestar ayuda a personas con alguna discapacidad física en las actividades de su vida diaria, tanto en su entorno privado como en el entorno externo.

c) Perro de señalización de sonidos: el perro adiestrado para avisar a las personas con discapacidad auditiva de distintos sonidos e indicarles su fuente de procedencia.

d) Perro de aviso: el perro adiestrado para dar una alerta médica a las personas que padecen epilepsia, diabetes o alguna de las enfermedades que se reconozcan de acuerdo con lo que dispone el apartado 1 de la disposición final segunda.

e) Perro para personas con trastornos del espectro autista: el perro adiestrado para cuidar de la integridad física de una persona con trastornos del espectro autista, guiarla y controlar las situaciones de emergencia que pueda sufrir.

CAPÍTULO II

Adquisición, reconocimiento, suspensión y pérdida de la condición de perro de asistencia

Artículo 4. Adquisición y reconocimiento de la condición de perro de asistencia.

1. La condición de perro de asistencia se adquiere con la acreditación que otorga el órgano u organismo que designe el consejero o consejera del departamento competente en materia de servicios sociales.

2. El procedimiento de acreditación de la condición de perro de asistencia se inicia a solicitud del centro de adiestramiento o de los usuarios, que deben justificar que el perro cumple los siguientes requisitos:

- a) Haber sido adiestrado para las finalidades específicas y adecuadas a la discapacidad o enfermedad, oficialmente reconocidas, del usuario o usuaria con quien debe formar la unidad de vinculación.
 - b) Haber sido entregado al usuario o usuaria, sin perjuicio de lo que dispone el artículo 9.3, por un centro de adiestramiento autorizado por la Generalidad de acuerdo con la presente ley o, en el caso de encontrarse situado fuera de Cataluña, por una entidad que sea miembro de pleno derecho de una asociación o federación internacionales de perros de asistencia.
 - c) Haber sido adiestrado por un profesional o una profesional del adiestramiento que ejerza en los términos que establece el artículo 20.2.b).
 - d) Tener asignado un usuario o usuaria final con quien debe formar la unidad de vinculación.
 - e) Cumplir las condiciones higiénicas y sanitarias que determina el artículo 6 para poder ser cedido contractualmente a la persona con quien debe formar la unidad de vinculación.
 - f) Disponer de identificación electrónica y llevarla en un microchip implantado y normalizado según las normas ISO 11.784 e ISO 11.785, vigentes en el momento de la entrada en vigor de la Ley, o según las que lo sean en cada momento.
 - g) Disponer del pasaporte europeo para animales de compañía o del documento sanitario oficial.
3. Los perros pertenecientes a razas potencialmente peligrosas, de acuerdo con la normativa reguladora de este ámbito, no pueden obtener la condición de perro de asistencia.

Artículo 5. *Acreditación e identificación de los perros de asistencia.*

1. El otorgamiento de la acreditación de un perro de asistencia comporta:
- a) La inscripción de la unidad de vinculación en el Registro de centros de adiestramiento y unidades de vinculación.
 - b) La expedición y entrega del carné y del distintivo de identificación oficiales, en los términos que establece el apartado 2.
2. La condición de perro de asistencia, sin perjuicio de las identificaciones que correspondan al perro como animal de compañía, se acredita con la siguiente documentación:
- a) El carné que identifica el perro de asistencia, expedido por el órgano competente que determina el artículo 4.1. Dicho carné debe ser presentado por el usuario o usuaria a requerimiento de las personas autorizadas para pedirlo, de conformidad con lo que establece el artículo 18.
 - b) Un distintivo de identificación, de carácter oficial, a determinar por el departamento competente en materia de servicios sociales, que el perro debe llevar en un lugar visible.

Artículo 6. *Condiciones higiénicas y sanitarias de los perros de asistencia.*

1. Las condiciones higiénicas y sanitarias que debe cumplir el perro de asistencia, sin perjuicio de las que debe cumplir como animal de compañía, son:
- a) Estar esterilizado para evitar los efectos de los cambios de niveles hormonales.
 - b) No sufrir enfermedades transmisibles a las personas (debe cumplir el cuadro de antropozoonosis vigente en cada momento).
 - c) Estar vacunado contra las siguientes enfermedades:

Rabia (anualmente).
Bromo, parvovirus canina y hepatitis canina.
Leptospirosis.
Cualquier otra que establezcan las autoridades sanitarias.

d) Pasar un control anual de las siguientes enfermedades:

Leptospirosis.
Leishmaniosis.
Brucelosis.
Cualquier otra que establezcan las autoridades sanitarias.

e) Pasar los controles obligatorios que las autoridades sanitarias competentes determinen según la situación epidemiológica de cada momento.

f) Estar desparasitado interna y externamente.

g) Presentar unas buenas condiciones higiénicas, que comportan un aspecto saludable y limpio.

2. La revisión sanitaria del perro para acreditar el cumplimiento de lo que establece el presente artículo debe llevarse a cabo anualmente.

3. Las actuaciones veterinarias a que hace referencia el presente artículo, así como los tratamientos y el historial sanitario del perro de asistencia, deben constar debidamente en el pasaporte europeo para animales de compañía o en el documento sanitario oficial, expedido, firmado y sellado por el veterinario o veterinaria responsable del animal, para poder mantener la acreditación de la condición de perro de asistencia.

4. El centro de adiestramiento es el encargado de entregar el pasaporte europeo para animales de compañía o el documento sanitario oficial y el resto de documentación que la presente ley determina para los perros de asistencia al usuario o usuaria del perro, o al padre o a la madre o a quien ejerza su tutoría legal en el caso de las personas menores de edad o incapacitadas.

Artículo 7. Responsables del perro de asistencia.

1. Los responsables del cumplimiento de las condiciones higiénicas y sanitarias a que están sometidos los animales domésticos en general y los perros de asistencia en particular, de acuerdo con la normativa vigente, son:

a) El propietario o propietaria del perro, desde el nacimiento hasta la muerte del animal, mientras no esté vigente ningún contrato de cesión del perro de asistencia a un usuario o usuaria, o bien al padre o a la madre o a quien ejerza su tutoría legal en el caso de las personas menores de edad o incapacitadas.

b) El usuario o usuaria del perro de asistencia o bien el padre o la madre o quien ejerza su tutoría legal, en el caso de las personas menores de edad o incapacitadas, a partir del momento en que reciben legalmente la cesión del animal y mientras esta perdure.

2. Corresponde al propietario o propietaria del perro de asistencia llevar a cabo la esterilización a que hace referencia el artículo 6.1.a) antes de su cesión al usuario o usuaria.

Artículo 8. Suspensión de la condición de perro de asistencia.

1. El órgano u organismo que designe el consejero o consejera del departamento competente en materia de servicios sociales debe disponer la suspensión de la condición de perro de asistencia si se da alguna de las siguientes circunstancias:

a) El perro de asistencia no cumple las condiciones higiénicas y sanitarias que establece el artículo 6.

b) El usuario o usuaria no tiene suscrita la póliza de seguro de responsabilidad civil del perro de asistencia que determina el artículo 17.1.b).

c) Existe un peligro grave e inminente para el usuario o usuaria, para una tercera persona o para el propio perro.

d) Se evidencian maltratos al perro sancionables de acuerdo con la Ley 22/2003, de 4 de julio, de protección de los animales.

2. La suspensión de la condición de perro de asistencia se acuerda previa tramitación de expediente contradictorio en que se debe dar audiencia al usuario o usuaria, al centro de adiestramiento responsable de la unidad de vinculación y, si procede, al propietario o propietaria del perro.

3. Si el procedimiento de suspensión de la condición de perro de asistencia se inicia por la causa indicada en el apartado 1.a), es preciso el informe del veterinario o veterinaria que lleve el control sanitario del animal.

4. El acuerdo de suspensión de la condición de perro de asistencia se notifica al usuario o usuaria; al centro de adiestramiento; al Registro de centros de adiestramiento y unidades de vinculación para hacer su inscripción y anotación, y, si procede, al propietario o propietaria.

5. El acuerdo de suspensión de la condición de perro de asistencia comporta la retirada temporal del carné oficial y del distintivo del perro.

6. El usuario o usuaria del perro, una vez acordada la suspensión de la condición de perro de asistencia, no puede ejercer el derecho de acceso al entorno acompañado del animal. La utilización del perro contraviniendo a los términos establecidos en el acuerdo de suspensión puede dar lugar a la exigencia de responsabilidad al usuario o usuaria según lo que determina el artículo 26.3.g.

7. El órgano u organismo que designe el consejero o consejera del departamento competente en materia de servicios sociales debe dejar sin efecto el acuerdo de suspensión de la condición de perro de asistencia en los siguientes supuestos:

a) Si el usuario o usuaria aporta el certificado veterinario acreditativo del cumplimiento de las condiciones sanitarias, en el caso de la letra a del apartado 1.

b) Si el usuario o usuaria aporta copia de la póliza de seguros de responsabilidad civil, en el caso de la letra b del apartado 1.

8. La resolución que deja sin efectos el acuerdo de suspensión de la condición de perro de asistencia se notifica al usuario o usuaria; al centro de adiestramiento; al Registro de centros de adiestramiento y unidades de vinculación para hacer su inscripción y anotación, y, si procede, al propietario o propietaria.

Artículo 9. Pérdida de la condición de perro de asistencia.

1. El perro de asistencia pierde su condición por alguno de los siguientes motivos:

a) La muerte del animal, certificada por una persona en ejercicio de la veterinaria.

b) La renuncia escrita del usuario o usuaria, o del padre o de la madre o de quien ejerza su tutoría legal en el caso de las personas menores de edad o incapacitadas, presentada al centro de adiestramiento responsable de la unidad de vinculación.

c) La finalización de la unidad de vinculación con el usuario o usuaria, hecho que debe ser acreditado por el centro de adiestramiento.

d) La incapacidad definitiva del animal para el cumplimiento de las funciones para las cuales fue adiestrado, acreditada por el centro de adiestramiento.

e) Haber causado una agresión que haya derivado en daños a personas o animales, siempre y cuando se haya declarado la responsabilidad del perro por sentencia firme. A partir del momento en que se produce la agresión, el perro debe llevar bozal.

2. La pérdida de la condición de perro de asistencia debe ser declarada por el mismo órgano que emitió su acreditación, previa instrucción, si procede, de expediente contradictorio en que se debe dar audiencia al usuario o usuaria, al centro de adiestramiento y, si procede, al propietario o propietaria del perro.

3. En el caso de las letras b) y c) del apartado 1, no procede la declaración de la pérdida de la condición de perro de asistencia mientras no conste acreditada en el expediente la imposibilidad de que el perro conforme otra unidad de vinculación.

Artículo 10. Efectos de los acuerdos de suspensión y pérdida de la condición de perro de asistencia.

1. El acuerdo de pérdida de la condición de perro de asistencia comporta la retirada del carné oficial, del distintivo y de la inscripción registral.

2. Los acuerdos de suspensión y pérdida de la condición de perro de asistencia son inmediatamente ejecutivos, sin perjuicio de los recursos que sean procedentes.

CAPÍTULO III

Derechos y obligaciones de los usuarios de perros de asistencia

Artículo 11. Derecho de acceso al entorno.

1. El usuario o usuaria de un perro de asistencia tiene reconocido el derecho de acceso al entorno acompañado del animal en los términos establecidos en la presente ley.

2. El ejercicio del derecho de admisión queda limitado por las prescripciones de la presente ley.

3. El derecho de acceso al entorno comporta la facultad del usuario o usuaria de acceder a todos los lugares, locales, establecimientos, alojamientos, transportes y espacios públicos o de uso público que determina el artículo 12 acompañado del perro de asistencia y en condiciones de igualdad con el resto de ciudadanos.

4. El derecho de acceso al entorno ampara la deambulación y permanencia en los lugares, espacios y transportes que determina el artículo 12, así como la permanencia constante del perro al lado del usuario o usuaria, sin impedimentos o interrupciones que puedan impedir la correcta asistencia.

5. El acceso, deambulación y permanencia del perro de asistencia en los lugares, espacios y transportes en la forma que se establece en la presente ley no puede implicar gasto adicional alguno para el usuario o usuaria, salvo que dicho gasto sea en concepto de contraprestación de un servicio específico económicamente evaluable.

6. El ejercicio del derecho de acceso al entorno no puede condicionarse al otorgamiento de ningún tipo de garantía por parte del usuario o usuaria del perro de asistencia.

Artículo 12. Determinación de los lugares, locales, establecimientos, alojamientos, transportes y espacios públicos o de uso público.

A los efectos de lo establecido por el artículo 11, los usuarios de perros de asistencia pueden acceder a los siguientes espacios, independientemente de su titularidad pública o privada:

a) Lugares, locales y establecimientos de uso público:

Los descritos en la normativa vigente en materia de espectáculos, actividades recreativas y establecimientos públicos.

Los incluidos en la normativa vigente en materia de servicios sociales.

Los centros de ocio y tiempo libre.

Las instalaciones deportivas, incluidas las piscinas hasta el margen de la zona de agua.

Los centros oficiales, incluidos los edificios judiciales.

Los centros de enseñanza de todos los niveles, tanto públicos como privados.

Los centros sanitarios y asistenciales, tanto públicos como privados.

Los despachos y oficinas de profesionales liberales.

Los centros religiosos.

Los museos y locales de uso público o de atención al público.

Los espacios de uso general y público de las estaciones de cualquier tipo de transporte público o de uso público, de los aeropuertos y de los puertos.

Cualquier otro lugar, local o establecimiento de uso público o de atención al público.

b) Alojamientos y otros establecimientos turísticos: hoteles, albergues, campamentos, bungalows, apartamentos, campings, balnearios, parques acuáticos, de atracciones, temáticos y zoológicos, y establecimientos turísticos en general.

c) Transportes públicos: cualquier tipo de transporte colectivo de uso público en el ámbito de las competencias de las administraciones catalanas y que lleve a cabo el servicio dentro del territorio de Cataluña.

d) Playas, ríos, lagos y otras superficies o masas de agua.

e) Espacios naturales de protección especial donde se prohíba expresamente el acceso con perros. Esta prohibición no es aplicable a los usuarios de perros de asistencia.

Artículo 13. Derecho de acceso de los usuarios al mundo laboral.

1. El usuario o usuaria de un perro de asistencia no puede ser discriminado en los procesos de selección laboral ni en el cumplimiento de su tarea profesional.

2. En su puesto de trabajo, el usuario o usuaria de un perro de asistencia tiene derecho a mantener el perro a su lado y en todo momento.

3. El usuario o usuaria de un perro de asistencia tiene derecho a acceder acompañado del perro a todos los espacios de la empresa, organización o administración en que lleva a cabo su tarea profesional, en las mismas condiciones que los demás trabajadores y con las únicas restricciones que establece la presente ley.

Artículo 14. Ejercicio de los derechos de los usuarios de perros de asistencia.

En el ejercicio del derecho de acceso de los usuarios de perros de asistencia a los lugares, espacios y transportes enumerados en el artículo 12 deben observarse las siguientes normas:

a) El usuario o usuaria de un perro de asistencia tiene preferencia en el uso de los espacios reservados para personas con discapacidad en los transportes públicos o de uso público, que son asientos adyacentes al pasillo o con más espacio libre alrededor. El perro debe llevarse tendido a los pies o al lado del usuario o usuaria.

b) En los taxis se permite, como máximo, el acceso de dos usuarios de perros de asistencia, debiendo ir el perro tendido a los pies de los usuarios.

c) En el resto de medios de transporte, la empresa titular, en función de la capacidad del vehículo, puede limitar el número de perros de asistencia que pueden acceder a él al mismo tiempo.

d) El perro no cuenta como ocupante de una plaza en ningún tipo de transporte de los relacionados en la presente ley.

e) El usuario o usuaria de un perro de asistencia tiene preferencia en el uso de la litera inferior cuando utilice el servicio de literas en los transportes que dispongan de dicho servicio. Para poder ejercer este derecho, debe comunicarse en el momento de la reserva del billete a la compañía de transporte que corresponda.

Artículo 15. Limitaciones del derecho de acceso al entorno de los usuarios de perros de asistencia.

1. El usuario o usuaria no puede ejercer el derecho de acceso al entorno reconocido en la presente ley si se da alguna de las siguientes circunstancias:

a) El perro de asistencia muestra signos evidentes de enfermedad, como deposiciones diarreicas, secreciones anormales o heridas abiertas.

b) El perro de asistencia muestra signos evidentes de falta de higiene.

c) La existencia de una situación de riesgo inminente y grave para la integridad física del usuario o usuaria del perro de asistencia o de terceras personas.

d) La incoación del procedimiento de suspensión que dispone el artículo 8, durante la tramitación de dicha suspensión.

2. La denegación del derecho de acceso al entorno a los usuarios de perros de asistencia fundamentada en la existencia de alguna de las circunstancias determinadas en el apartado 1 debe ser realizada, en cualquier caso, por la persona responsable del local, establecimiento o espacio, la cual debe indicar al usuario o usuaria la causa que justifica la denegación y, si este lo requiere, hacerla constar por escrito.

3. El derecho de acceso al entorno de los usuarios de perros de asistencia está prohibido en los siguientes espacios:

a) Las zonas de manipulación de alimentos y de acceso exclusivo del personal de restaurantes, bares, cafeterías y otros lugares destinados a la restauración.

b) Los quirófanos, los espacios donde se llevan a cabo los cuidados y tratamientos de los servicios de urgencias, las zonas de cuidados intensivos o cualquier otra zona que por su función deba estar en condiciones higiénicas especiales.

c) El agua de las piscinas.

4. El acceso de los perros de asistencia al agua y a la arena de las playas o a otras superficies o masas de agua se rige por lo establecido en las correspondientes ordenanzas municipales sobre animales de compañía.

Artículo 16. Derecho de acceso al entorno de los adiestradores y agentes de socialización.

1. Los adiestradores y agentes de socialización de los centros oficialmente autorizados tienen los mismos derechos de acceso al entorno que la Ley atribuye a los usuarios de perros de asistencia, cuando vayan acompañados de perros de asistencia durante las fases de socialización, adiestramiento, adaptación final y reeducación de los animales.

2. Los adiestradores y agentes de socialización deben acreditar su condición mediante la documentación expedida por el centro de adiestramiento.

3. Los adiestradores y agentes de socialización de perros de asistencia procedentes de otra comunidad autónoma o de otro país tienen el mismo derecho de acceso al entorno que establece el apartado 1, siempre y cuando la acreditación expedida por el centro o institución de procedencia haya sido visada por el órgano u organismo competente para el reconocimiento de perros de asistencia a que hace referencia el artículo 4.1.

Artículo 17. Obligaciones de usuarios, propietarios, adiestradores y agentes de socialización de perros de asistencia.

1. Los usuarios de perros de asistencia tienen las siguientes obligaciones:

a) Mantener las condiciones higiénicas y sanitarias, de bienestar y de seguridad que determina la legislación vigente en materia de protección de los animales y las que establece el artículo 6.

b) Tener suscrita una póliza de seguro de responsabilidad civil, hasta el límite de cobertura de responsabilidad civil que determine el consejero o consejera del departamento competente en materia de servicios sociales.

c) Mantener colocado en un lugar visible del perro su distintivo de identificación.

d) Exhibir, a requerimiento de las personas autorizadas, la documentación sanitaria del perro de asistencia, que se concreta en el pasaporte europeo para animales de compañía o en el documento sanitario oficial, y la documentación acreditativa de su condición de perro de asistencia.

e) Mantener el perro a su lado, con la sujeción que en cada caso proceda, en los lugares, establecimientos, alojamientos y transportes que especifica el artículo 12.

f) Cumplir las condiciones de cuidado y tratamiento del animal y las que el propietario o propietaria del perro especifique en el contrato de cesión.

g) Utilizar el perro de asistencia exclusivamente para el cumplimiento de las funciones propias de su adiestramiento.

h) Cumplir y respetar las normas de higiene y seguridad en las vías y lugares de uso público, en la medida en que su discapacidad se lo permita.

i) Comunicar la desaparición del animal al ayuntamiento del municipio donde esté censado y al centro de adiestramiento propietario del perro de asistencia en el plazo de cuarenta y ocho horas del suceso. Las dos comunicaciones deben llevarse a cabo de modo que quede constancia de las mismas.

j) Comunicar la desaparición del animal de forma inmediata a la policía local o a cualquier otro cuerpo policial que tenga competencias en el municipio.

2. El propietario o propietaria del perro de asistencia queda sujeto a las obligaciones determinadas en las letras a y b del apartado 1 con relación a los perros que se adiestran. Si la cobertura de la póliza de seguro que el usuario o usuaria del perro de asistencia tiene suscrita aún es operativa, no es preciso suscribir otra.

3. Los adiestradores y agentes de socialización de los centros de adiestramiento de perros de asistencia son los responsables de cumplir las obligaciones determinadas en las letras e y h del apartado 1 respecto a los perros propiedad del centro de adiestramiento mientras se encuentren en fase de adiestramiento y socialización.

Artículo 18. Requerimiento de documentación.

Las personas autorizadas para requerir la documentación que acredita la condición de perro de asistencia son:

- a) Los funcionarios que determine el consejero o consejera del departamento competente en materia de servicios sociales, los cuales deben llevar su correspondiente acreditación.
- b) Los agentes de la autoridad estatal, autonómica y local responsables de la vigilancia de los lugares, espacios y medios de transporte habilitados para el acceso de usuarios de perros de asistencia.

Artículo 19. Responsabilidad de los usuarios.

El usuario o usuaria de un perro de asistencia es responsable de los daños, perjuicios y molestias que ocasione a personas, otros animales, bienes, vías y espacios públicos y al medio natural en general, de acuerdo con lo establecido por la legislación civil aplicable.

CAPÍTULO IV

Centros de adiestramiento

Artículo 20. Requisitos para la autorización de centros de adiestramiento de perros de asistencia.

1. Los centros de adiestramiento, para obtener la autorización que los acredita como centros de adiestramiento de perros de asistencia, deben cumplir los siguientes requisitos:

- a) Tener personalidad jurídica propia o ser un establecimiento de una entidad con personalidad jurídica.
- b) Contar con el espacio físico suficiente para el ejercicio de la actividad de adiestramiento de perros de asistencia.
- c) Cumplir la legislación vigente en materia de salud y protección de los animales y de medio ambiente, y disponer de las preceptivas licencias municipales.
- d) Estar vinculado a un núcleo zoológico inscrito en el Registro de núcleos zoológicos del departamento competente en materia de protección de animales.
- e) Disponer del personal mínimo que se especifica en el apartado 2.
Pertener, en condiciones de pleno derecho, a alguna asociación o federación europeas o internacionales de perros de asistencia. En el caso de que el centro aún no pueda pertenecer a ella en condiciones de pleno derecho, dispone de un plazo de cinco años a contar desde el día de la solicitud como centro reconocido por la Generalidad para ser miembro. Mientras tanto, debe pertenecer a alguna asociación o federación europeas o internacionales de perros de asistencia como miembro temporal u observador.

2. El personal mínimo de que debe disponer un centro de adiestramiento de perros de asistencia es el siguiente:

- a) Un director o directora responsable del funcionamiento del centro de adiestramiento.
- b) Un profesional o una profesional del adiestramiento de perros de asistencia con la cualificación que establece la disposición adicional cuarta, sin perjuicio de lo establecido por la disposición transitoria segunda, en el caso de que preste sus servicios en centros de adiestramiento de Cataluña, y en el caso de que preste sus servicios en centros de adiestramiento de fuera de Cataluña, la cualificación que se derive de un título o certificado obtenidos en un proceso de formación reconocido por una asociación o federación internacionales de perros de asistencia.

c) Un veterinario o veterinaria en ejercicio de la profesión.

d) Un psicólogo o psicóloga, para llevar a cabo la tarea de valoración de la unidad de vinculación, sin perjuicio de lo establecido por los apartados 3 y 4.

3. Los profesionales a que hacen referencia las letras c) y d) del apartado 2 pueden prestar sus servicios en el centro de adiestramiento como profesionales autónomos, sin perjuicio de lo establecido por el apartado 4. En cualquier caso, los veterinarios y psicólogos deben estar vinculados al centro mediante un documento en que consten los derechos y obligaciones de ambas partes.

4. Si el órgano competente para la autorización de centros de adiestramiento de perros de asistencia a que hace referencia el artículo 23 valora la formación académica del adiestrador o adiestradora o la formación y preparación de otro u otra terapeuta vinculado al centro y relacionado con el mundo de la discapacidad y considera que tiene suficientes conocimientos para evaluar y controlar de forma adecuada la unidad de vinculación, la figura del psicólogo o psicóloga a que se refieren los apartados 2.d y 3 no es exigible.

5. El incumplimiento sobrevenido de las condiciones establecidas para la autorización de los centros de adiestramiento de perros de asistencia comporta, previa instrucción del correspondiente expediente contradictorio, la pérdida de dicha autorización y la cancelación de los datos del centro del Registro de centros de adiestramiento y unidades de vinculación.

Artículo 21. Obligaciones de los centros de adiestramiento.

Los centros de adiestramiento tienen las siguientes obligaciones:

a) Garantizar que los perros de asistencia cumplen los estándares de adiestramiento que la asociación o federación europeas o internacionales en que estén afiliados determinen como mínimos.

b) Llevar a cabo, una vez al año como mínimo, el control y seguimiento del funcionamiento de la unidad de vinculación.

c) Facilitar al departamento de la Generalidad y al resto de administraciones públicas competentes en materia de protección de los animales la documentación necesaria para el ejercicio de sus funciones de inspección.

d) Requerir al usuario o usuaria el certificado de discapacidad con el dictamen técnico y facultativo del centro de atención a personas con discapacidad o del ente competente.

e) Requerir al usuario o usuaria los informes especializados que considere necesarios para acreditar su idoneidad.

Artículo 22. Procedimiento de autorización de los centros de adiestramiento de perros de asistencia.

1. El procedimiento para la autorización de los centros de adiestramiento de perros de asistencia se inicia con la solicitud de autorización que el titular o la titular del centro, o quien tenga su representación legal, debe presentar al departamento competente en materia de servicios sociales.

2. A la solicitud de autorización debe adjuntarse la documentación acreditativa del cumplimiento de los requisitos necesarios para la autorización según lo especificado en el artículo 20. No es necesario adjuntar la documentación correspondiente a los trámites que la Administración debe solicitar a otros departamentos de la Generalidad o a la administración local competente.

3. El plazo para dictar y notificar la resolución del procedimiento de autorización de un centro de adiestramiento de perros de asistencia es de seis meses. Si transcurrido este plazo no se ha notificado resolución expresa, se entiende que la solicitud ha sido desestimada por silencio administrativo.

4. El cese de actividades de los centros de adiestramiento de perros de asistencia debe ser comunicado al departamento competente en materia de servicios sociales.

Artículo 23. Órganos competentes para la autorización de los centros de adiestramiento de perros de asistencia.

1. Corresponde al departamento competente en materia de servicios sociales la autorización oficial de los centros de adiestramiento de perros de asistencia.

2. El órgano u organismo competente para dictar las resoluciones de autorización de los centros de adiestramiento de perros de asistencia es el determinado por el consejero o consejera del departamento competente en materia de servicios sociales.

3. El departamento competente para la tramitación y resolución de los expedientes de autorización de los centros de adiestramiento de perros de asistencia debe solicitar, si procede, informes sobre los requisitos exigibles para la autorización a los departamentos competentes en las materias objeto de autorización o licencia, así como a los ayuntamientos de los municipios y órganos de gobierno de los entes locales competentes donde se ubican dichos centros.

TÍTULO II Del régimen sancionador

CAPÍTULO I Infracciones y sanciones

Artículo 24. Infracciones.

El incumplimiento de lo dispuesto por la presente ley es infracción administrativa y debe ser sancionado de acuerdo con lo que establece el presente capítulo.

Artículo 25. Sujetos responsables.

1. Las personas físicas o jurídicas que lleven a cabo, directa o indirectamente, las acciones u omisiones tipificadas en la presente ley son responsables de las infracciones administrativas en concepto de autores.

2. Responden solidariamente de las infracciones cometidas las siguientes personas:

a) Las personas físicas o jurídicas que cooperen en la ejecución de la infracción mediante una acción u omisión sin la cual la infracción no se habría producido.

b) Las personas físicas o jurídicas que organicen las actividades o exploten los establecimientos; las personas titulares de las licencias correspondientes o, si procede, los responsables de la entidad pública o privada titular del servicio, cuando no cumplan el deber de prevenir que una tercera persona cometa las infracciones tipificadas en la presente ley.

Artículo 26. Clasificación de las infracciones.

1. Las infracciones tipificadas en la presente ley se clasifican en leves, graves y muy graves.

2. Son infracciones leves:

a) Dificultar el ejercicio de los derechos reconocidos en la presente ley, sin llegar a vulnerarlos.

b) Incumplir cualquiera de las obligaciones que el artículo 17 impone a usuarios, propietarios, adiestradores y agentes de socialización de perros de asistencia.

c) Incumplir los deberes que el artículo 21 establece para los centros de adiestramiento de perros de asistencia.

3. Son infracciones graves:

a) Impedir el acceso, deambulación o permanencia de los usuarios de perros de asistencia en cualquiera de los lugares, locales, establecimientos, alojamientos, transportes y espacios determinados en el artículo 12, si son de titularidad privada.

b) Percibir ingresos adicionales en concepto de acceso del perro de asistencia contraviniendo a lo dispuesto por el artículo 11.5.

c) Utilizar, de forma fraudulenta, el distintivo de identificación de perro de asistencia para un perro que no tenga dicha acreditación.

d) Utilizar, de forma fraudulenta, el perro de asistencia sin ser ni el usuario o usuaria que forma la unidad de vinculación con el perro, ni su adiestrador o adiestradora ni su agente de socialización.

e) Adiestrar el perro sin tener la acreditación de adiestrador o adiestradora.

f) No dispensar al animal la atención veterinaria que determina la presente ley.

g) Utilizar el perro después de que el correspondiente órgano administrativo haya suspendido su condición de perro de asistencia.

h) Llevar a cabo, un mínimo de tres veces en dos años, cualquiera de las conductas o acciones tipificadas como infracciones leves en el apartado 2.

4. Son infracciones muy graves:

a) Impedir el acceso, deambulación o permanencia de los usuarios de perros de asistencia en cualquiera de los lugares, locales, establecimientos, alojamientos, transportes y espacios determinados en el artículo 12, si son de titularidad pública.

b) Privar de forma intencionada a un usuario o usuaria de su perro de asistencia, si el hecho no constituye infracción penal.

c) Llevar a cabo, un mínimo de tres veces en dos años, cualquiera de las conductas o acciones tipificadas como infracciones graves en el apartado 3.

Artículo 27. Sanciones.

Las infracciones tipificadas en la presente ley se sancionan con las siguientes multas:

a) Las infracciones leves, con una multa de 300 a 600 euros.

b) Las infracciones graves, con una multa de 601 a 3.000 euros.

c) Las infracciones muy graves, con una multa de 3.001 a 9.000 euros.

Artículo 28. Graduación de las sanciones.

1. Para determinar las sanciones deben tenerse en cuenta las siguientes circunstancias:

- a) La existencia de intencionalidad o negligencia en los infractores.
- b) La magnitud de los perjuicios causados.
- c) La reincidencia, en los términos que establece el apartado 2.
- d) La trascendencia social de los hechos sancionados.
- e) El riesgo producido.
- f) La diligencia exigible al infractor o infractora, según su experiencia y el conocimiento que tenga de sus funciones laborales.
- g) El hecho de que haya requerimiento previo.

2. A los efectos de la presente ley, se entiende que existe reincidencia cuando se dictan dos resoluciones firmes en el periodo de dos años por la comisión de infracciones de distinta o idéntica naturaleza.

Artículo 29. Prescripción de infracciones y sanciones.

1. Las infracciones administrativas establecidas en la presente ley prescriben en los siguientes plazos:

- a) Las leves, al año de haber sido cometidas.
- b) Las graves, a los dos años de haber sido cometidas.
- c) Las muy graves, a los tres años de haber sido cometidas.

2. Las sanciones prescriben en el plazo de un año a contar desde la fecha en que las correspondientes resoluciones devienen firmes.

Artículo 30. Responsabilidad civil.

La imposición de una sanción no excluye la responsabilidad civil del infractor o infractora ni la indemnización, si procede, de los daños y perjuicios que se puedan derivar de la conducta que ha sido objeto de sanción administrativa, de conformidad con la normativa vigente.

CAPÍTULO II

Competencias y procedimiento en materia de sanciones

Artículo 31. Órganos competentes en materia de sanciones.

1. Las competencias de incoación, tramitación y resolución de los expedientes sancionadores amparados por la presente ley corresponden a la entidad u órgano que gestiona las prestaciones en materia de asistencia y servicios sociales.

2. En la tramitación de los expedientes sancionadores deben tenerse en cuenta, si procede, los informes que puedan emitir los distintos departamentos de la Generalidad afectados por razón de la materia.

3. Los expedientes sancionadores por faltas tipificadas en la Ley 22/2003, de 4 de julio, de protección de los animales son tramitados y resueltos por los órganos determinados en dicha ley.

Artículo 32. Procedimiento aplicable en materia de sanciones.

El procedimiento aplicable para imponer las sanciones establecidas en la presente ley es el previsto, a todos los efectos, para la Administración de la Generalidad.

Disposición adicional primera. Identificación del perro de asistencia.

El departamento competente en materia de servicios sociales debe establecer el contenido del carné y del distintivo de identificación del perro de asistencia que determina el artículo 5.2.

Disposición adicional segunda. Registro de centros de adiestramiento y unidades de vinculación.

1. Se crea el Registro de centros de adiestramiento y unidades de vinculación, adscrito al departamento competente en materia de servicios sociales, sin perjuicio del Registro general de animales de compañía, adscrito al departamento competente en materia de protección de los animales.

2. El departamento competente en materia de servicios sociales debe establecer por reglamento la regulación del Registro de centros de adiestramiento y unidades de vinculación.

Disposición adicional tercera. Convenio para disponer de los datos sobre usuarios de perros de asistencia.

1. El departamento competente en materia de servicios sociales debe formalizar un convenio con el Consejo del Colegio de Veterinarios de Cataluña, o con las entidades u organismos que estén en posesión de los datos adecuados, para obtener, introducir y compartir los datos de sus registros que hagan referencia a usuarios de perros de asistencia.

2. Los datos a que se refiere el apartado 1 deben tener en cuenta la perspectiva de género para facilitar los estudios científicos y estadísticos y los informes de género, de acuerdo con la normativa vigente sobre esta materia, y deben respetar, en cualquier caso, la normativa vigente en materia de protección de datos de carácter personal.

Disposición adicional cuarta. Creación de la cualificación profesional de adiestramiento de perros de asistencia.

1. El departamento competente en materia de cualificaciones profesionales debe crear la cualificación profesional de adiestramiento de perros de asistencia, así como la formación por módulos asociada, en el plazo de dos años a contar desde la entrada en vigor de la presente ley.

2. El departamento competente en materia de cualificaciones profesionales debe llevar a cabo las medidas de acción positiva, información, orientación, motivación y asesoramiento, y cuantos procedimientos faciliten y fomenten la presencia de las mujeres en la formación y en la profesión de adiestrador o adiestradora de perros de asistencia.

Disposición adicional quinta. Apoyo económico a las personas que precisan del servicio de un perro de asistencia.

El Gobierno, por medio del departamento competente en materia de servicios sociales, puede dar apoyo económico a los usuarios de perros de asistencia, en las condiciones que establezcan las correspondientes convocatorias, para la creación, mantenimiento y seguimiento anual de la unidad de vinculación, de acuerdo con las previsiones presupuestarias. Debe prestarse especial atención a cubrir los gastos de mantenimiento de dichos perros y los

costes de las actuaciones que, de acuerdo con la presente ley, son obligatorias para obtener y mantener la condición de perro de asistencia.

Disposición adicional sexta. Campañas de divulgación y sensibilización ciudadanas.

El Gobierno debe promover campañas informativas, divulgativas y educativas dirigidas a la población en general y, con especial énfasis, a los centros de enseñanza de todos los niveles, para sensibilizar a los alumnos y educarlos en todo lo relativo a los usuarios de perros de asistencia, con el objetivo de alcanzar su integración real y efectiva. Deben tenerse en cuenta de forma especial los sectores de la hostelería, comercio, transportes y servicios públicos y llevar a cabo otras acciones educativas dirigidas a la población en general para dar a conocer el contenido de la presente ley.

Disposición adicional séptima. Reconocimiento de perros de asistencia de fuera del ámbito de Cataluña.

1. Los usuarios de perros de asistencia que tienen acreditados los perros en otra administración autonómica o en otro país de conformidad con las normas que rigen en su lugar de residencia y que permanecen temporalmente en Cataluña gozan de los derechos que establecen la presente ley y su normativa de desarrollo.
2. Los usuarios de perros de asistencia, que tienen acreditados los perros en otra administración autonómica u otro país de conformidad con las normas que rigen en su lugar de procedencia y que establecen su residencia legal en Cataluña deben acreditar los perros según el procedimiento que establece la presente ley.
3. Las personas residentes en Cataluña que adquieran el perro de asistencia en otra comunidad autónoma o país quedan sujetos a la obligación que establece el apartado 2.

Disposición adicional octava. Accesibilidad universal.

El cumplimiento de la garantía de accesibilidad que la presente ley dispone para los usuarios de perros de asistencia se entiende sin perjuicio de lo que, a todos los efectos, establece la legislación aplicable en materia de accesibilidad.

Disposición adicional novena. Procedimientos de adquisición, suspensión y pérdida de la condición de perro de asistencia.

Los procedimientos que establecen los artículos 4, 8 y 9 deben tramitarse de conformidad con la Ley del Estado 30/1992, de 26 de noviembre, de régimen jurídico de las administraciones públicas y del procedimiento administrativo común, y la Ley 13/1989, de 14 de diciembre, de organización, procedimiento y régimen jurídico de la Administración de la Generalidad de Cataluña, con las especificidades propias de la presente ley.

Disposición transitoria primera. Reconocimiento de perros de asistencia.

1. Los perros lazarillo adiestrados o adquiridos a instituciones internacionales reconocidas y otorgados a sus usuarios por la Organización Nacional de Ciegos de España (ONCE) tienen automáticamente reconocida su condición de perro de asistencia. Sin embargo, y en el plazo de un año a contar desde la entrada en vigor de la presente ley, los usuarios deben solicitar la adecuación de la acreditación de sus perros a los requisitos de reconocimiento e identificación que en ella se establecen.

2. Los propietarios y usuarios de otros tipos de perros de asistencia existentes en el momento de la entrada en vigor de la presente ley deben adecuarlos, en el plazo de un año, a las condiciones establecidas en la presente ley para que se les pueda ratificar su condición de perro de asistencia.

Disposición transitoria segunda. Profesionales del adiestramiento sin cualificación profesional oficialmente reconocida.

1. Mientras no se implante la cualificación profesional oficialmente reconocida de adiestramiento de perros de asistencia a que hace referencia la disposición adicional cuarta, pueden ejercer como profesionales en los centros reconocidos de adiestramiento de perros de asistencia las personas que estén inscritas en el registro provisional que la Generalidad debe crear a tal efecto y que cumplan alguno de los siguientes requisitos:

a) Acreditar experiencia durante un mínimo de dos años llevando a cabo tareas de adiestramiento de alguno de los tipos de perros de asistencia.

b) Tener un título o diploma de adiestramiento de alguno de los tipos de perros de asistencia expedido por una escuela nacional o extranjera de reconocido prestigio.

2. Una vez implantada la cualificación profesional de adiestramiento de perros de asistencia, y utilizándola como referente, debe iniciarse un proceso de acreditación de competencias para la certificación de la competencia profesional.

Disposición transitoria tercera. Adaptación de las ordenanzas municipales.

Las administraciones locales, en el plazo de un año a contar desde la entrada en vigor de la presente ley, deben modificar sus ordenanzas y adecuarlas a lo que en ella se establece.

Disposición derogatoria.

Queda derogada la Ley 10/1993, de 8 de octubre, que regula el acceso al entorno de las personas con disminución visual acompañadas de perros lazarillo.

Disposición final primera. Desarrollo, aplicación y cumplimiento de la Ley.

Se faculta al Gobierno y al departamento competente en materia de servicios sociales para que, en el ámbito de sus respectivas competencias, dicten las disposiciones necesarias para el desarrollo, aplicación y cumplimiento de la presente ley.

Disposición final segunda. Otras enfermedades y tipos de perros de asistencia.

1. A los efectos de lo establecido por los artículos 1, 2.h, 2.m y 3.d, se faculta al departamento competente en materia de servicios sociales para reconocer otras enfermedades que justifiquen la posibilidad de optar al uso de un perro de asistencia.

2. Se faculta al departamento competente en materia de servicios sociales para ampliar los tipos de perros de asistencia que establece el artículo 3 cuando tenga constancia de que el adiestramiento en nuevas variantes de asistencia ha logrado resultados positivos.

Disposición final tercera. *Prórroga de la habilitación de los profesionales del adiestramiento.*

El Gobierno, una vez implantada la cualificación profesional de adiestramiento de perros de asistencia, puede, por razones de interés general, prorrogar la habilitación concedida a las personas a que se refiere la disposición transitoria segunda.

Disposición final cuarta. *Actualización de las sanciones pecuniarias*

Se faculta al Gobierno para actualizar los importes de las sanciones pecuniarias establecidas por la presente ley.

Disposición final quinta. *Entrada en vigor de la Ley.*

La presente ley entra en vigor a los dos meses de su publicación en el «Diario Oficial de la Generalidad de Cataluña».

Por tanto, ordeno que todos los ciudadanos a los que sea de aplicación esta Ley cooperen en su cumplimiento y que los tribunales y autoridades a los que corresponda la hagan cumplir.

Palacio de la Generalidad, 26 de noviembre de 2009.–El Presidente de la Generalidad de Cataluña, José Montilla i Aguilera.–La Consejera de Acción Social y Ciudadanía, Carme Capdevila i Palau.

(Publicada en el «Diario Oficial de la Generalitat de Catalunya» número 5519, de 3 de diciembre de 2009)

ANNEX III

CIRCULAR Nº 8/2007, DE 18 DE JULIO, DE LA DIRECCIÓN DE AUTONOMÍA PERSONAL, BIENESTAR SOCIAL Y ATENCIÓN AL MAYOR.-

Registro General n.º: 2007/416843

La amplia experiencia adquirida por la ONCE y la Fundación ONCE del perro-guía (en adelante FOPG) en facilitar perros-guía y en el desarrollo de los procesos relacionados con dicho fin, así como de los procedimientos orientados a la mejora de la calidad y eficiencia de dicho servicio, aconseja actualizar algunos aspectos de la presente normativa.

Por consiguiente, en virtud de las facultades que me confiere el artículo 6.3.d) del Real Decreto 358/1991, de 15 de marzo, modificado por los Reales Decretos 1200/1999 y 1359/2005, así como los vigentes Estatutos de la ONCE, publicados en el BOE de 2 de agosto de 2006, dispongo lo siguiente:

I.- CONCESIÓN

La Organización Nacional de Ciegos Españoles decidió, mediante acuerdo 3/89-3 de fecha 20 de junio de 1989 de su Consejo General, la creación de una Fundación de carácter benéfico-asistencial cuyo fin principal fuera facilitar a personas con ceguera o deficiencia visual perros-guía como medio alternativo para su movilidad.

Como resultado de dicha decisión se constituyó el 24 de septiembre de 1990 la FOPG, siendo la ONCE su fundador único.

Mediante Convenio de fecha 22 de enero de 2003, suscrito entre la ONCE y la FOPG, complementado con adenda de 20 de diciembre de 2005, se regulan las condiciones en las que los afiliados de la ONCE se podrán beneficiar de la prestación concertada con la FOPG, ya sea directamente con ella, o a través del convenio que se pudiera suscribir con otras Entidades.

1. BENEFICIARIOS

Podrán ser beneficiarios de los servicios que brinda la FOPG, en el marco del Convenio citado, aquellas personas que reúnan los siguientes requisitos:

- a) Ser afiliado a la ONCE.
- b) Poseer la mayoría de edad en el momento de formular la solicitud.
- c) Tener un nivel suficiente de autonomía personal para desplazarse con independencia.
- d) Disponer de unas condiciones físicas, psicológicas, y socioeconómicas que le permitan hacerse cargo del perro-guía correctamente.

La selección de beneficiarios se efectuará valorando objetivamente los requisitos anteriormente señalados, sin que quepa discriminación alguna de acuerdo al Modelo de Prestación de Servicios Sociales de la ONCE y el Convenio firmado entre ONCE y FOPG, realizando dicha selección la Comisión Mixta constituida al efecto

2. PROCESO DE ATENCIÓN AL AFILIADO

La atención a los afiliados en materia de perros-guía deberá ajustarse a los mismos principios, criterios y procesos establecidos para la prestación de Servicios Sociales en la ONCE, según el acuerdo del Consejo General 3/98-2.1, por el que se aprueba el Modelo de Prestación de Servicios Sociales.

2.1. Proceso de acceso.

La presentación de solicitudes y documentación podrá realizarse en cualquier Delegación Territorial, Dirección Administrativa, Agencia de la ONCE o Centro de Recursos Educativos aunque, preferentemente, se presentarán en el Centro al que esté adscrito como afiliado el solicitante.

En caso de que la solicitud y documentación se presenten en un Centro diferente al de la tramitación, el Centro receptor remitirá el expediente, con carácter de urgencia, al Centro responsable de la tramitación. Dicho Centro de tramitación se corresponde con la Delegación Territorial o Dirección Administrativa a la que se encuentre adscrito, por afiliación, el solicitante.

El Centro de adscripción deberá actualizar la información relativa al afiliado contenida en la Aplicación del Modelo de Prestación de Servicios Sociales en el sub-apartado: "Información básica del afiliado". Desde dicho Centro, se completará el conocimiento de la situación del solicitante mediante los informes Social, de Orientación y Movilidad, Médico y Psicológico (Anexos II, III, IV y V), que serán realizados por los profesionales de los Centros a los que esté adscrito el demandante.

Una vez disponga el Centro del expediente completo (Anexos, II, III, IV y V) junto con la solicitud cumplimentada por el solicitante (Anexo I), será remitido a la Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor, siendo considerada válida a todos los efectos la solicitud, con fecha de su presentación en el centro.

2.2. Criterios de priorización en la asignación del perro-guía a los solicitantes.

De cara a fomentar la igualdad de oportunidades, los criterios a emplear para la priorización en la asignación del perro-guía a los solicitantes, se fundamentarán en los aspectos que más abajo se expresan, con la excepción de los demandantes que hayan utilizado perro-guía y precisen reponerlo (renovadores), que tendrán prioridad respecto a los demás cuando requieran continuidad en el uso del perro-guía siempre que las causas que motivaron la concesión se mantengan y la nueva solicitud se realice en un periodo no superior a un año desde que se produjo la baja como usuario:

- a) Solicitantes ciegos totales o sin resto visual funcional.

- b) Orden de presentación de la solicitud.
- c) Complejidad de los itinerarios habituales que el solicitante realice a pie.
- d) Solicitantes para los que el uso de perro-guía evite graves riesgos que impidan o dificulten su integración laboral o social.

2.3. Órganos competentes para la resolución de los expedientes.

Las decisiones sobre concesión/denegación del perro-guía corresponden a la ONCE y los criterios de asignación, una vez valorados los "informes básicos de los solicitantes" y los que pudieran promoverse en cada situación, a la FOPG.

Por este motivo se constituirá una Comisión Mixta formada por responsables, tanto de la Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor, como de la Fundación ONCE del Perro-Guía, desde la que se adopten las decisiones anteriormente indicadas. Por tanto, dicha Comisión Mixta quedará constituida por:

- Director/a de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor de Dirección General de la ONCE.
- Director/a-Gerente de la FOPG.
- Jefe/a del Departamento de Autonomía Personal y Accesibilidad de Dirección General.
- Coordinador/a de los Departamentos Técnicos de la FOPG.
- El/los profesional/es técnico/s que se considere necesario en cada momento y que asistirá/n a dicha Comisión Mixta en calidad de asesor/es.

2.4. Comunicación de incorporación a los cursos de aprendizaje y entrenamiento del usuario con el perro-guía.

La Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor de la ONCE notificará al Centro de adscripción del afiliado la fecha de inicio y finalización del curso de aprendizaje y entrenamiento con la suficiente antelación.

3. CARACTERÍSTICAS DEL PROGRAMA DE APRENDIZAJE Y ENTRENAMIENTO DEL USUARIO CON EL PERRO-GUÍA

3.1. Modalidades del Programa

Se contemplan tres modalidades en la aplicación del programa de aprendizaje y entrenamiento del usuario con el perro-guía:

- a) Curso residencial: Se trata de un curso que se realiza en el Centro de Adiestramiento. Cubre un programa amplio de trabajo en distintas zonas próximas al Centro y en áreas de variada complejidad urbana. Un mismo instructor tiene a su cargo simultáneamente varios solicitantes.
- b) Curso domiciliario: Consiste en realizar el entrenamiento con el perro-guía de forma particularizada en el entorno del domicilio del solicitante, al que se desplazará un Instructor.

c) Curso semi-domiciliario: Es un curso mixto que se compone de una parte en régimen residencial y otra en el entorno del domicilio del solicitante.

3.2. Entidades autorizadas para impartir el Programa

El Curso Residencial puede ser realizado por la FOPG o por otra Entidad especializada con la que ésta tuviese suscrito un Acuerdo de Colaboración al respecto.

Los Cursos Domiciliario y Semi-domiciliario son prestados únicamente por el Centro de Adiestramiento de la FOPG, pudiéndose considerar otras ofertas que pudieran producirse, siempre que cumplan las garantías establecidas por la ONCE.

El solicitante podrá indicar su preferencia en cuanto a modalidad y Entidad en que recibirá el Curso, si bien la ONCE será quien finalmente decida al respecto, en base a criterios técnicos, y se lo comunicará al interesado.

3.3. Seguimientos

Se llevarán a cabo seguimientos tales como procesos de verificación y apoyo, independientemente de la Entidad facilitadora del perro-guía, en las ocasiones en que, por solicitud del usuario o a iniciativa de la ONCE o la FOPG, se consideren necesarios.

4. TITULARIDAD DEL PERRO-GUÍA

Todos los beneficiarios a los que se conceda un perro-guía procedente directamente de la FOPG, adquirirán el usufructo sobre él a través de un contrato de cesión con la FOPG, en el que se concretarán los derechos y obligaciones de ambas partes.

Los perros-guía facilitados por la FOPG procedentes de otras Entidades, serán adquiridos por los beneficiarios en las condiciones establecidas por la Entidad de procedencia.

5. INCIDENCIAS.

5.1. Renuncias al Programa.

Se entenderá que un afiliado al que se le ha concedido la atención en materia de perro-guía, tras la valoración correspondiente, renuncia a dicho servicio y a las prestaciones de la FOPG cuando:

- De forma expresa lo haga constar con anterioridad a la iniciación del mismo.
- Posponga su incorporación sin causa justificada, lo que se considerará una renuncia implícita.
- No se presente a la primera citación y no medie aviso o causa justificada.

En todos estos casos se producirá su baja en la lista de espera. No obstante los afiliados que se encuentren en esa circunstancia serán dados de alta en la misma desde el momento en el que efectúen una nueva solicitud.

5.2.Retirada del perro-guía.

Una vez concedido el perro-guía tras superar el curso de instrucción, se planteará la retirada del mismo en las siguientes circunstancias:

- a) Fallecimiento del afiliado.
- b) Incumplimiento de los deberes contemplados en el contrato en virtud del cual se le ceda el animal.
- c) Descuido y falta de diligencia reiterados en la higiene y sanidad del perro-guía o negativa a someterlo a los controles sanitarios exigidos por la legislación correspondiente.
- d) Incumplimiento de los principios y criterios de respeto, protección y defensa del perro.
- e) Utilizar el perro-guía para funciones diferentes a las propias de la específica misión para las que fue entrenado.
- f) Pérdida de la condición de afiliado a la ONCE. Esta contingencia será puesta en conocimiento de la FOPG por parte de la ONCE para que actúe en consecuencia. No obstante, a la vista de circunstancias especiales, podrá subscribirse un nuevo contrato entre la FOPG y el usuario por el que se regulen, a partir de ese momento, las nuevas condiciones de cesión del perro-guía.

6. PRESTACIONES DE LA ONCE CONCERTADAS CON LA FOPG

La prestación principal comprende el coste real del perro-guía adiestrado, además del apoyo y asistencia técnica a las personas que, reuniendo las condiciones señaladas en el apartado 1.- *BENEFICIARIOS*, se estime que son idóneas a este fin, independientemente de la Entidad que facilite el perro-guía. Si bien, cuando se trate de una Entidad distinta a la FOPG, debe existir un concierto o convenio de colaboración entre la FOPG y la Entidad elegida, cuyo objeto social lo constituya la realización de actividades relacionadas con el fin fundacional de la FOPG, y goce de cualificación legal y homologación para la realización de su actividad.

6.1. Curso Residencial o Semi-domiciliario.

El servicio comprenderá las siguientes prestaciones:

- El 35% de los gastos ocasionados por desplazamientos interprovinciales por el territorio peninsular (billete de ida y vuelta en transporte público colectivo, clase turista, y en las mejores condiciones económicas que puedan derivarse de beneficios como el de la Tarjeta Dorada de RENFE u otros).
- El 60% de los gastos ocasionados por desplazamientos a la Península por parte de residentes en las Comunidades Autónomas de Baleares y Canarias y las Ciudades Autónomas de Ceuta y Melilla (billete de avión o barco de ida y vuelta, en clase turista, y en las mejores condiciones económicas, aportando, a tal fin, el Certificado de Residencia).
- La totalidad de los gastos derivados del alojamiento, así como póliza de seguro que cubre las posibles contingencias desde el inicio del viaje hasta el regreso al domicilio.

Por homologación con la gestión realizada en las subvenciones que en materia de transporte se conceden para asistir al servicio de rehabilitación integral, en todos los casos será necesaria la presentación del justificante correspondiente con excepción de los gastos derivados de desplazamientos en taxi o vehículo propio, que no quedarán cubiertos por la ONCE.

6.2. Curso Domiciliario.

La modalidad de Curso Domiciliario no conlleva la cobertura de ningún tipo de gasto.

6.3. Desplazamiento internacional:

Cuando la atención que se conceda conlleve un desplazamiento internacional, se aplicarán las condiciones consideradas en el apartado 6.1. *Curso Residencial o Semi-domiciliario* y se añadirán las siguientes:

- El coste íntegro del desplazamiento internacional (los billetes serán adquiridos por la FOPG).
- El coste del viaje y emolumentos del intérprete que la FOPG estime necesario para el adecuado desenvolvimiento del Programa al que se accede.

7. CONDICIONES ECONÓMICAS APLICABLES DURANTE LA ASISTENCIA A CURSOS IMPARTIDOS PARA LA OBTENCIÓN DE PERROS-GUÍA

Las fechas de comienzo y de finalización del curso de entrenamiento y aprendizaje para la utilización de un perro-guía serán comunicadas al interesado desde la Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor (según se indica en el punto 2.4 de esta Circular).

Aquellas personas que, durante el período en el que se desarrolle el curso, se encuentren desempeñando una actividad laboral como trabajadores de la ONCE, deberán solicitar la pertinente licencia no retribuida por toda la duración del curso. Esta licencia se grabará en la aplicación informática de Gestión de Personal como "Licencia para asistencia a curso perros-guía".

Estos usuarios percibirán como compensación económica una cantidad equivalente a su salario base (por los días en que haya asistido al curso), estableciéndose como límite máximo, en todo caso, el importe del salario base del puesto de agente vendedor previsto en el convenio colectivo vigente en cada momento. Esta compensación se reflejará en nómina mediante el nuevo concepto "Compensación por asistencia a curso perros-guía".

Aquellos beneficiarios que desarrollen su actividad laboral en empresas distintas de la ONCE deberán remitir a la Dirección General (Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor), a través del Centro al que estén adscritos, un certificado expedido por su empresa, en el que se señalen las cantidades dejadas de percibir en el período total de instrucción y en el que aparezca desglosado el importe correspondiente al salario base. Igualmente estos solicitantes percibirán como compensación una cantidad equivalente a su salario base, con el límite establecido en el párrafo anterior.

II.- ACREDITACIONES

El Real Decreto 3250/83, de 7 de diciembre, y la Orden Ministerial 1527, de 18 de junio de 1985, ambas del Ministerio de la Presidencia, regulan el uso de perros-guía para deficientes visuales estableciendo las condiciones y derechos vinculados a dicha práctica así como determinando sus requisitos, sin perjuicio de los que puedan establecer las Comunidades Autónomas y Corporaciones Locales en el ejercicio de sus competencias. De acuerdo con ello, se consignan a continuación las consideraciones necesarias para el uso de perros-guía.

1. REGISTRO DE CENTROS DE ADIESTRAMIENTO

Se establece el registro de Centros de Adiestramiento de reconocida solvencia que figurará en la Dirección General de la ONCE, Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor.

2. ACREDITACIÓN DE PERRO-GUÍA

Para el ejercicio de los derechos establecidos en las diferentes leyes autonómicas sobre el uso del perro-guía por personas con discapacidad visual, el usuario deberá acreditar que el animal cumple la condición de perro-guía según lo establecido por la Administración que corresponda a su ámbito de desenvolvimiento, así como la identificación del mismo. Para ello:

- a) El usuario del animal deberá aportar la documentación oficial acreditativa del reconocimiento de la condición de perro-guía.

- b) El perro-guía habrá de hallarse identificado como tal de manera permanente por medio de la colocación en lugar visible del distintivo oficial correspondiente.

3. ACREDITACIONES FACILITADAS POR LA ONCE

La ONCE facilitará las acreditaciones necesarias para el uso de perro-guía, sin que puedan suplir en ningún caso lo estipulado en la legislación de cada Comunidad Autónoma.

En este sentido, la ONCE expedirá una tarjeta de usuario de perro-guía y un distintivo de perro-guía a todos aquellos interesados que les haya sido facilitado el perro a través de la FOPG, ya sea de forma directa o concertada con otra Entidad, atendiendo al siguiente procedimiento:

- a) El solicitante cumplimentará el formulario cuyo modelo figura como Anexo VI y lo presentará en cualquier Centro de la ONCE para que sea enviado a la Dirección General, Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor, acompañado de la siguiente documentación:
 - Documento acreditativo de la procedencia del animal, facilitado por el Centro de Adiestramiento que le instruyó.
 - Certificado veterinario que demuestre que el perro cumple las condiciones sanitarias pertinentes. En concreto el perro no debe padecer enfermedades transmisibles al hombre, entendiéndose por tales las incluidas en el cuadro de antropozoonosis vigente en cada momento, ha de estar vacunado de rabia, con tratamiento periódico de equinocosis, exento de parásitos externos y haber

dado resultados negativos a las pruebas de leishmaniosis, leptospirosis y brucelosis. Se considerarán signos de enfermedad que justifican la negativa a la solicitud los siguientes: signos febriles, depilaciones anormales, deposiciones diarreicas, secreciones anormales y señales de parasitosis cutáneas.

- Dos fotografías iguales del usuario (cuerpo entero) junto al perro en posición de descanso. Una de las cuales se archivará en el expediente.
- b) Una vez comprobado por la Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor que el Centro de Adiestramiento de procedencia del perro-guía está incluido en el Registro de Centros de Adiestramiento de reconocida solvencia, y que el certificado veterinario acredita que el perro cumple las condiciones sanitarias arriba mencionadas, según los modelos de certificación vigentes en cada momento, se facilitará al interesado la tarjeta de usuario y el distintivo de perro-guía.
- c) La tarjeta de usuario contendrá en su parte anterior una fotografía del dueño (cuerpo entero) junto al perro en posición de descanso y en su parte posterior los siguientes datos: nombre y apellidos del usuario, dirección, teléfono, número asignado como usuario, fecha de emisión y Centro al que está adscrito el usuario. Más abajo figurará el nombre del perro, centro de adiestramiento de origen, país de procedencia, raza, color y número de registro.
- d) El distintivo del perro-guía será metálico, y en su anverso figurará el grafismo estipulado por la Orden Ministerial. En el reverso irá grabado el nombre del perro, número de carné y nombre del usuario.
- e) Tanto la tarjeta de usuario como el distintivo de perro-guía, tendrán que renovarse cuando por cualquier circunstancia exista la necesidad de reemplazar al perro.

4. INDEPENDENCIA DE LAS ACREDITACIONES RESPECTO A LA AFILIACIÓN A LA ONCE

La concesión de tarjeta y distintivo para el uso de perro-guía es independiente de la afiliación a la ONCE, por lo que los discapacitados visuales que se hallen temporalmente en España, procedentes de otros países, podrán también acogerse a esta Normativa.

5. REGISTRO DE USUARIOS DE PERRO-GUÍA

Se establece un Registro General de usuarios de perro-guía que figurará en la Dirección de Autonomía Personal, Bienestar Social y Atención al Mayor de la ONCE. Se creará un único archivo informático centralizado en el que se recojan los datos personales de los usuarios. Antes del inicio de la utilización de este fichero se dará de alta ante la Agencia de Protección de Datos, a través de una solicitud dirigida a dicha Agencia, por parte de la Dirección Técnica de Sistemas y Tecnología de la Información.

DISPOSICIÓN DEROGATORIA

Quedan derogadas todas las disposiciones que se opongan a la presente norma y, en particular la Circular nº 14/91, de 18 de junio, del entonces Departamento de Servicios Sociales para Afiliados, Sección de Acción Social e Integración Laboral, así como la Circular nº 10/87, de 10 de junio, del entonces Servicio para Afiliados, Sección de Acción Social.

DISPOSICIÓN FINAL

La presente Circular entrará en vigor el día 19 de julio y será de aplicación tanto a las nuevas solicitudes de perros-guía, como a las formuladas al amparo de la normativa ahora derogada, siempre que los solicitantes no hayan sido convocados a algún curso concreto con fecha determinada con anterioridad.

EL DIRECTOR GENERAL

Ángel R. Sánchez Cánovas